

Het verhaal van je UNESCO-school

Hoe de Vlaamse UNESCO-scholen anno 2024 meebouwen aan een duurzame en vredevolle toekomst voor Vlaanderen en de wereld.

How UNESCO-schools in Belgium's Flemish Community help building a sustainable and peaceful future for Flanders and the world in 2024.

Colofon

‘Het verhaal van je UNESCO-school’ is een gezamenlijk project van ASPnet Vlaanderen, Enabel-BeGlobal en Artevelde Hogeschool-Vrijplaats.

Afname interviews en opmaak verslagen: Latifah Abdou, Stefanie Bakelandt, Paulien Caeyers, Geert Leemans, Valérie Lehouck, Thomas Remerie, Eef Thoen en Hannah Van Impe.

Met dank aan alle leerkrachten en directies die hun verhaal met ons wilden delen: Anne-Katrin Geenens, Ellen De Dapper, Karlien De Jaeger, Kevin Debacker, Rik Duchi, Sara Maissin, Stephanie Geerolfs, Tinne Verbiest, Joris Tielens, Bert Reyns, Nathalie Meersman, Steven Van der Taelen, Jeroen Van der Auwera, Vanessa Oeyen, An Bloemen, Vincent Browet, Guy Verzele, Imok Claes, An Verlinden, Ina Cool.

Dank aan BeGlobal, het federale kenniscentrum Wereldburgerschapseducatie (WBE) van Enabel, het Belgisch agentschap voor internationale samenwerking.

Dank aan Stijn Dhert (Nationaal Coördinator) en de leden van de coördinatiegroep van ASPnet Vlaanderen.

Rapportering: Geert Leemans

Alle foto's in dit rapport zijn verstrekt door de deelnemende scholen en met hun toestemming gepubliceerd.

Brussel, 12 juni 2025

Inhoud

Toelichting	5
Algemeen overzicht: UNESCO in de dagelijkse onderwijspraktijk	6
15 verhalen	11
“Een groene oase voor duurzaamheidseducatie in de grootstad”: het verhaal van GO! Atheneum Campus UNESCO Koekelberg	13
“Geïntegreerd werken met de SDG's in het skillslab”: het verhaal van Zenith in Antwerpen	18
“UNESCO als leidraad voor een jonge school in volle ontwikkeling”: het verhaal van Busleyden Atheneum Zandpoort in Mechelen	23
“Diversiteit verbindt: alle kinderen, alle kansen!”: het verhaal van GO! Basisschool Pee & Nel in Leuven	26
“Een sterk team met UNESCO als bindende kracht”: het verhaal van UNESCO-school Sterrenbos in Hamme	30
“Grenzen verleggen: een Educatieve Master als UNESCO-pionier in de lerarenopleiding”: het verhaal van de educatieve master in de gedragswetenschappen, KU Leuven	34
“Bewust naar zichzelf en de wereld leren kijken”: het verhaal van Campus Sint-Ursula in Lier.	37
“Prizma's 'Wij-beleid': UNESCO-doelen integreren in teamgerichte schoolcultuur”: het verhaal van Prizma - Middenschool Ingelmunster	41
“Ik en de wereld: werken met de SDG's onder de okkerboom”: het verhaal van Vrije Basisschool De Sterrebloem in Deinze.	45
“Leren in de stad, kijken naar de wereld”: het verhaal van GO! Atheneum Brussel Campus Pacheco.	48
“Masterclasses en modules: de SDG's in het curriculum”: het verhaal van GO! Atheneum MIRA in Hamme.	52
“Werken aan een vreedzame samenleving begint op de klasvloer”: het verhaal van Busleyden Atheneum Campus Pitzemburg in Mechelen	56
“Uitwisseling als sleutel tot intercultureel begrip en persoonlijke groei”: het verhaal van het Bernarduscollege in Oudenaarde	60
“Zoeken naar verbinding: een schoolbrede aanpak voor duurzaamheidsonderwijs”: het verhaal van Prizma - Middenschool Lendelede	65
“UNESCO verbinden met de leefwereld van jongeren.”: het verhaal van Campus Atheneum Hasselt	68
Background	71
General overview: UNESCO in everyday educational practice in Belgium's Flemish Community	72

Toelichting

Het netwerk van de Vlaamse met UNESCO geassocieerde scholen telt momenteel 35 scholen en lerarenopleidingen, die de waarden van UNESCO rond vrede, duurzame ontwikkeling en wereldburgerschap in de kern van hun pedagogisch project hebben geplaatst. Ze maken deel uit van een mondiaal scholennetwerk, dat ondertussen meer dan 10.000 leden telt in meer dan 180 landen. Door de ondertekening van het Vlaamse 'ASPnet partner charter' heeft elke Vlaamse UNESCO-school zich geëngageerd om, binnen de eigen mogelijkheden, mee te helpen aan de realisatie van de UNESCO-doelen rond onderwijs, duurzame ontwikkeling en wereldburgerschap. De 'Sustainable Development Goals' (SDG's) van de Agenda 2030 van de Verenigde Naties vormen daarbij het belangrijkste richtsnoer.

In 2024 sloegen ASPnet Vlaanderen, Vrijplaats en BeGlobal¹ de handen in elkaar om de dagelijkse onderwijspraktijken van de Vlaamse UNESCO-scholen rond duurzame ontwikkeling en wereldburgerschap te valoriseren en te versterken, onder meer in het perspectief van UNESCO's 'Education for Sustainable Development (ESD) for 2030'-agenda en de 'European Declaration on Global Education to 2050'.

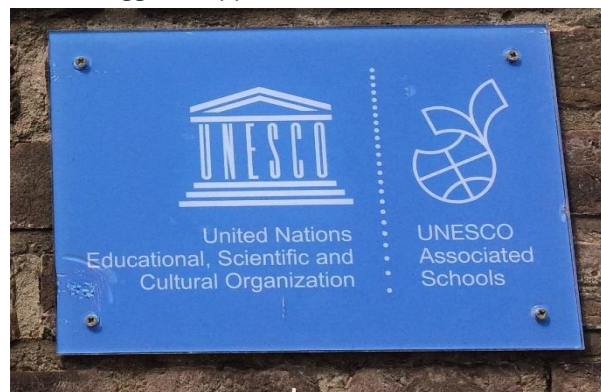
UNESCO's 'ESD for 2030'-agenda legt naast kennisverwerving, de nadruk op actiegerichte competenties en op een schoolbrede aanpak ('whole school approach') van Educatie voor Duurzame Ontwikkeling (EDO). De school en haar omgeving worden daarbij gezien als 'oefenplek' voor duurzaam handelen. De Vlaamse UNESCO-scholen hebben zich voor hun langetermijnstrategie door deze agenda laten inspireren, rekening houdend met hun noden en de context waarin ze functioneren.

Er is veel variatie in de manieren waarop de Vlaamse UNESCO-scholen omgaan met EDO. Die diversiteit aan praktijken is verrijkend en inspirerend en verdient

het om meer onder de aandacht gebracht te worden van het brede onderwijsveld. Deze variatie staat kwaliteitsvol onderwijs niet in de weg. Binnen het netwerk reflecteren de scholen over hoe ze EDO op een zo sterk mogelijke manier kunnen integreren in hun praktijk. Binnen het ASPnet kunnen ze daarin worden begeleid en versterkt.

Het 'valoriseren' en het 'versterken' van de UNESCO-werking vormen twee aaneensluitende luiken in dit project. Het 'valoriseren' bestaat uit een reeks van praktijkvoorbeelden onder de noemer 'Het verhaal van je UNESCO-school'. Er werd een oproep onder de ASPnet-leden gelanceerd voor een interview over hoe ze het 'UNESCO-school-zijn' op dagelijkse basis in de praktijk brengen. Daarvoor vertrokken de onderzoekers vanuit vier grote vragen: 'Wat gebeurt er concreet rond UNESCO in je school?', 'Wat betekent UNESCO voor jullie?', 'Welke impact zien jullie?' en 'Wat loopt goed en wat kan er beter?'² Uiteindelijk hebben 15 Vlaamse UNESCO-scholen hun verhaal gedeeld.

Voor het tweede luik 'versterken' heeft Artevelde Hogeschool-Vrijplaats met de ondersteuning van BeGlobal een begeleidingstraject ontwikkeld onder de titel 'Toekomstbrouwers'. Het begeleidingstraject neemt de praktijkvoorbeelden als vertrekpunt, maar werkt dit op basis van UNESCO's 'ESD for 2030'-agenda, samen met de scholen verder uit tot een aanpak die voor hen het beste werkt. De bespreking van dit begeleidingstraject ligt echter buiten de scope van voorliggend rapport.

¹ BeGlobal is het federale kenniscentrum Wereldburgerschapseducatie (WBE) van Enabel, het Belgisch agentschap voor internationale samenwerking. BeGlobal ondersteunt de Vlaamse UNESCO-scholen met educatieve programma's, netwerkbijeenkomsten en samenwerking. Vrijplaats is een 'living lab' binnen Artevelde Hogeschool (Gent) waar studenten, onderzoekers en externe partners

samenwerken rond Educatie voor Duurzame Ontwikkeling (EDO) door middel van co-creatie en design thinking.

² Voor de bevraging van de praktijkcases zijn we uitgegaan van de gids van Geert Kelchtermans en Katrijn Ballet (KU Leuven) "Geef eens een voorbeeld: naar een methodiek van goede praktijkvoorbeelden", uit 2004.

Elk van de 15 verhalen geeft een boeiende inkijk in hoe UNESCO van dag tot dag vorm krijgt op de klasvloer. Een eerste verslag van deze praktijkvoorbeelden mocht daarom niet ontbreken, te meer omdat deze getuigenissen grondstof aanbrengen om elkaars werking beter te begrijpen en elkaar te inspireren. De praktijkvoorbeelden in dit rapport zijn momentopnames. Het is goed mogelijk dat er ondertussen nieuwe praktijken zijn ontstaan en dat bestaande praktijken werden verlaten of aangepast.

Het rapport geeft eerst een algemeen overzicht van hoe de bevraagde Vlaamse UNESCO-scholen EDO en WBE in de praktijk brengen.³ Het geeft de algemene patronen weer die voor meerdere scholen herkenbaar zijn, maar we zien ook eigen accenten die voor nieuwe impulsen kunnen zorgen. We denken dat dergelijke inzichten kunnen helpen om samen toekomstige uitdagingen aan te gaan, in het bijzonder wat de internationale UNESCO-agenda rond EDO betreft. Verderop in dit rapport zijn de 15 verhalen integraal opgenomen als concrete praktijkvoorbeelden. De verhalen zijn telkens op dezelfde manier opgebouwd om de leesbaarheid te verhogen en vergelijkingen tussen cases te vergemakkelijken.

³ Het algemeen overzicht is gemaakt op basis van een transversale analyse over de 15 cases. Het maken van de analyse werd ondersteund door Coral AI/GPT-4.1. De individuele verslagen van elke school kwamen tot stand via de kwalitatieve codering van letterlijke transcripties van interviews met directies en UNESCO aanspreekpunten. Voor

Algemeen overzicht: UNESCO in de dagelijkse onderwijspraktijk

Wat gebeurt er

In de meeste UNESCO scholen in Vlaanderen vormen de 'Sustainable Development Goals' (SDG's) een zichtbaar en structureel onderdeel van het schoolbeleid en het curriculum. Nochtans zijn er ook duidelijke verschillen in de mate waarin scholen de UNESCO-werking hebben ingebed. Sommige scholen zijn al decennialang UNESCO-school en hebben een diep geïntegreerd, breed gedragen beleid, terwijl anderen nog in een installatiefase zitten en experimenteren met verschillende vormen van organisatie, communicatie en professionalisering.

Over het algemeen zien we dat men zoveel mogelijk probeert te streven naar een sterke verbinding tussen pedagogische visie, leerdoelen en dagelijkse schoolpraktijk. Werken rond de SDG's beperkt zich niet tot losse projecten, maar wordt vaak als rode draad verweven in de lessen en het dagelijkse schoolleven. Scholen integreren de SDG's op diverse manieren: ze zijn visueel aanwezig in gangen en klaslokalen, en ze komen aan bod in werkvormen op maat van de school waarin gezocht wordt naar een integratie van kennisverwerving, waardenbetrokkenheid, dialoog en actiegerichtheid. Voorbeelden hiervan zijn het 'skillslab', 'masterclasses', 'geïntegreerde projectwerken', en 'leermodules'.

We zien ook een zekere routinisering gebeuren, waarbij het werken rond de SDG's meer 'in de structuren' wordt opgenomen. Om de UNESCO-werking gaande te houden worden bijvoorbeeld wekelijkse UNESCO-momenten ingebouwd of probeert men de SDG's systematisch bij bestaande lessen of klasgesprekken te betrekken door de SDG's

het grootste deel van de verslagen werd daarvoor gebruik gemaakt van MAXQDA. Bij een aantal verslagen werd voor de codering gebruik gemaakt van GPT-4.1, aangezien een gelijkaardige kwaliteit kon worden bereikt in het perspectief van de doelstelling van dit rapport. Alle verslagen werden nagelezen en uiteindelijk goedgekeurd door de scholen.

aan leerplandoelen te koppelen. De laatste jaren gaat er ook meer aandacht naar de “whole school approach” van Educatie voor Duurzame Ontwikkeling (EDO) en wereldburgerschap (WBE).

In veel scholen krijgen leerlingen inspraak in de keuze van UNESCO-projecten, het opzetten van acties of het organiseren van uitwisselingen. Leerlingen nemen bijvoorbeeld verantwoordelijkheid in onderhoud van de schoolomgeving, het opzetten van sociale of ecologische acties, en het ontwikkelen van eigen initiatieven, in samenwerking met leerkrachten. ‘Vrije ruimtes’, leerlingengroepen en specifieke werkgroepen, werken hier faciliterend en zorgen voor eigenaarschap bij de leerlingen. Ook buiten de klas en lesuren engageren leerlingen zich in sociale projecten, vrijwilligerswerk of internationale uitwisselingen.

Internationale samenwerking en uitwisseling zijn een structureel onderdeel van de UNESCO-werking. Via internationale uitwisselingsprogramma's zoals Erasmus+, krijgen leerlingen de kans om in contact te komen met andere culturen, talen en perspectieven op duurzame ontwikkeling. Deze uitwisselingen worden vaak gekoppeld aan SDG's en worden als een belangrijke stimulans beschouwd voor persoonlijke groei, intercultureel begrip en meertaligheid. Ook leerkrachten doen aan internationale mobiliteit, bijvoorbeeld via “job shadowing”, en delen dan de opgedane kennis binnen het schoolteam.

Samenwerking met externe partners, zoals verenigingen, educatieve organisaties, bedrijven, buurtwerkingen of NGO's, komt vaak voor. Ze brengen extra expertise binnen en de link met de samenleving wordt versterkt. Het aanbod bestaat uit externe workshops, bedrijfsbezoeken, gastlessen, gezamenlijke acties (zoals zwerfvuilacties of klimaatprojecten) en buurtgerichte initiatieven. Hierbij wordt ook aandacht geschonken aan het betrekken van ouders en buurtbewoners. Voorbeelden hiervan zijn wereldbuffetten en openklasdagen.

Op het vlak van infrastructuur werken veel scholen aan de vergroening van de schoolsite. We zien dat ze moestuinen, kruidentuinen en vijvers aanleggen, en er wordt geïnvesteerd in duurzame infrastructuur. In sommige scholen nemen leerlingen en leerkrachten actief deel aan het onderhoud en beheer van deze

initiatieven, en in een aantal gevallen wordt de groene schoolsite ook als didactische ruimte benut voor lessen rond natuur, wetenschap en duurzaamheid.

Wat betekent UNESCO voor de scholen

UNESCO wordt bijna unaniem omschreven als een inhoudelijk kader of ‘raamverhaal’, dat richting en samenhang brengt in de schoolwerking. De Sustainable Development Goals (SDG's) vormen daarin de centrale kapstok; ze bieden houvast om projecten en lesinhouden te structureren en met elkaar te verbinden. In een aantal gevallen wordt UNESCO ook gezien als een ‘moreel kompas’: de UNESCO-waarden rond onder meer gelijkheid, duurzaamheid, burgerschap, wereldburgerschap en solidariteit worden dan in verband gebracht met de pedagogische visie en het dagelijks beleid van de school. Dat is niet verwonderlijk: verschillende scholen geven aan dat de UNESCO-waarden en -normen al sterk aanwezig waren in hun eigen pedagogische visie, en dat het lidmaatschap van ASPnet daar in het verlengde van ligt.

Naast het inhoudelijk kader functioneert ASPnet ook als een ‘lerend netwerk’, zowel binnen de school als daarbuiten. UNESCO wordt gezien als een kwaliteitslabel en als een manier om zich te presenteren naar de buitenwereld toe. Het maakt samenwerking mogelijk met andere scholen, organisaties en internationale partners, en vergemakkelijkt de uitwisseling van goede praktijken. Omdat het ASPnet-netwerk jaarlijks een centrale SDG kiest waarrond iedereen zal werken, kan er gemakkelijk schoolbreed worden gewerkt en ervaringen uitgewisseld met andere scholen in het netwerk. Andere voordelen zijn dat de band met UNESCO de samenhang binnen het schoolteam verstrekt en in bepaalde gevallen ook gebruikt wordt als legitimatie voor bepaalde beslissingen van de school over gevoelige of controversiële thema's, bijvoorbeeld rond gender of mensenrechten.

UNESCO wordt vrijwel overal verbonden met het idee van brede vorming: leerlingen worden niet enkel kennis bijgebracht, maar ook voorbereid op hun rol als actieve, kritische en geëngageerde (wereld)burgers. Scholen vermelden daarom dat UNESCO een ‘springplank’ biedt om aan te zetten tot actiebereidheid bij leerlingen. Het planten van ‘zaadjes’ -het idee dat leerlingen later

verantwoordelijk in het leven zullen staan- wordt bijna unaniem als een belangrijke ambitie benoemd.

Op didactisch vlak fungeert UNESCO als een stimulans voor samenwerking en vernieuwing. Verschillende scholen geven aan dat UNESCO en de SDG's de aanleiding zijn om vakoverschrijdend, projectmatig of met teamteaching te werken. De SDG's worden niet alleen in het curriculum geïntegreerd, maar vormen ook de basis voor vernieuwende werkvormen, zoals het werken met themablokken, modules, masterclasses, labwerking, een ervaringsgerichte aanpak en het werken met externe experts of organisaties.

De meeste scholen delen de visie dat UNESCO een richtinggevend kader biedt, maar er zijn ook verschillen in de mate van verankering: sommige scholen benoemen dat UNESCO nog niet volledig in het DNA zit en dat blijvende bewustmaking en communicatie nodig zijn, zowel naar het team als naar ouders en leerlingen. In sommige contexten wordt UNESCO vooral door een kernteam gedragen; elders is het een breed gedragen project (cf. infra). Ook de mate waarin UNESCO als expliciete leidraad in het curriculum wordt ingebouwd, verschilt: sommige scholen kiezen voor specifieke vakken of modules, andere voor een meer geïntegreerde aanpak verspreid over verschillende vakken en projecten.

Welke impact zien we

Scholen zeggen dat de impact van de UNESCO-werking zich op verschillende, vaak onderling verweven domeinen, manifesteert. Op cognitief vlak geven scholen aan dat leerlingen dankzij UNESCO-werking beter in staat zijn om verbanden te leggen tussen abstracte concepten, maatschappelijke uitdagingen en hun eigen leefwereld. Projecten rond de SDG's (Sustainable Development Goals) maken abstracte thema's concreet, en werken als hefboom om kennis, onderzoeksvaardigheden en kritisch denken te versterken. Internationale uitwisselingen en samenwerkingen dragen bij tot intercultureel begrip, taalvaardigheid en zelfstandigheid. Leerlingen ervaren rechtstreeks het belang van andere culturen en levenswijzen, wat hun persoonlijke en politieke bewustzijn vergroot. Ook leerkrachten worden gestimuleerd tot reflectie, samenwerking en professionalisering, onder meer

door uitwisseling van good practices binnen het UNESCO-netwerk.

Op persoonlijk vlak ontwikkelen leerlingen een bredere en kritischere blik op zichzelf en de wereld: leerlingen worden gestimuleerd om zichzelf te zijn, leren verschillen aanvaarden, en ontwikkelen een groter wederzijds begrip en verdraagzaamheid. Het vermogen tot zelfreflectie wordt benoemd als een belangrijk gegeven. Men ervaart dat leerlingen gemakkelijker hun eigen overtuigingen in vraag durven te stellen en leren omgaan met complexe maatschappelijke kwesties. Sociaal-emotionele groei komt eveneens sterk naar voren: leerlingen leren samenwerken, rekening houden met anderen en ontwikkelen sociale vaardigheden, bijvoorbeeld door deelname aan werkgroepen en uitwisselingsactiviteiten.

De UNESCO-werking blijkt ook positief af te stralen op een veilige en inclusieve schoolcultuur. De leerlingen worden betrokken, bijvoorbeeld door ze inspraak in projecten te geven en ze een ambassadeursrol te laten opnemen. In verschillende scholen wordt aangegeven dat deze betrokkenheid zich uitstrekt tot buiten de schoolmuren: leerlingen engageren zich meer voor maatschappelijke thema's, nemen vrijwillig deel aan activiteiten, en zetten soms eigen initiatieven op. Tegelijkertijd wordt opgemerkt dat de mate van intrinsieke motivatie varieert: niet alle leerlingen voelen zich even aangesproken door de waarden van UNESCO, en soms blijkt duurzaam handelen eerder het gevolg van schoolregels, en niet zozeer van intrinsieke motivatie.

Wat loopt goed, waar is er nog werk

Een eerste belangrijke vaststelling is dat veel scholen erin slagen hun UNESCO-werking steviger te verankeren in het dagelijkse schoolleven. Dit zorgt voor continuïteit en een gedeelde taal binnen het team. In veel scholen is er een cultuur waarin leerkrachten en leerlingen veel vrijheid en eigenaarschap krijgen, wat positief is om de UNESCO-werking een breder draagvlak te geven. Informele overlegmomenten en het delen van good practices worden als een katalysator voor vernieuwing benoemd.

Toch zijn er ook een aantal gedeelde uitdagingen, die zich vooral situeren op het vlak van de implementatie en het bestendigen (borgen) van UNESCO-praktijken. De meest genoemde is het vinden van een goed evenwicht tussen enthousiasme en haalbaarheid. Het succes van de UNESCO-werking is vaak afhankelijk van het engagement van een kernteam of individuele trekkers, wat de continuïteit kwetsbaar maakt bij personeelwissels of hoge werkdruk. Een andere bekommernis, is het vermijden van 'overload': leerkrachten ervaren dat projectwerking kan worden aanzien als iets dat 'erbij komt', boven op het reguliere curriculum (klassieke vakken) en andere prioriteiten. Scholen zoeken daarom naar manieren om initiatieven efficiënter te organiseren (bijvoorbeeld door draaiboeken te ontwerpen), synergieën tussen vakken en projecten te creëren, succesvolle projecten te borgen, en met een duidelijke taakverdeling te werken. Uit het voorgaande blijkt de behoefte om de UNESCO-werking steeds beter te structureren en initiatieven beter te stroomlijnen.

Ook de integratie van UNESCO en de SDG's in het curriculum en de lessen is een belangrijk aandachtspunt. Veel scholen kiezen ervoor om bestaande initiatieven te valoriseren en deze binnen het UNESCO-kader te plaatsen, maar het blijft zoeken naar een evenwicht tussen het behouden van wat goed werkt en het toelaten van innovaties. Zo is het niet eenvoudig om UNESCO in alle vakken en voor het hele team zichtbaar te maken. Nieuwe leerkrachten moeten ook goed begeleid worden om zich in te werken in het rijke UNESCO-programma. Vakoverschrijdend werken en het verbinden van abstracte SDG's met concrete gebeurtenissen en acties blijft een uitdaging, zeker bij jongere leerlingen of in de eerste graad van het secundair onderwijs.

Het actief kunnen betrekken van leerlingen, ouders en externe partners wordt als succesfactor gezien, maar het blijkt het niet altijd eenvoudig om te realiseren. In sommige scholen worden ouders en buurtbewoners actief betrokken, in andere is dit nog een groeipad. Het samenwerken met externe organisaties biedt kansen voor professionalisering en verbinding met de buitenwereld, maar vergt ook tijd, middelen en een goede afstemming met het pedagogisch project van de school.

Ook het evalueren en valideren van 'soft skills' wordt als een blijvend aandachtspunt gezien. Sommige scholen zoeken naar manieren om de competenties die via UNESCO-werking verworven worden (zoals burgerschapsvaardigheden, samenwerking, reflectie en zelfredzaamheid) beter te evalueren en te valideren, bijvoorbeeld via certificaten of specifieke evaluatievormen. Tegelijk blijkt het vaak moeilijk om de bredere impact van de UNESCO-werking in kaart te brengen: het effect op bijvoorbeeld ouders en de bredere gemeenschap is vaak moeilijk te vatten, al wordt bij sommige scholen wel gewezen op een verhoogd bewustzijn en betrokkenheid bij deze doelgroep. Ook het blijvend motiveren van het volledige leerkrachtenteam en het omzetten van kennis in concrete actie blijven aandachtspunten.

Wat zijn de belangrijkste inzichten

De verschillende verhalen brengen een rijk palet aan ervaringen en reflecties samen uit de praktijk van UNESCO-scholen. Overkoepelend valt op dat de integratie van UNESCO-waarden en de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's) op verschillende niveaus en via uiteenlopende werkvormen gebeurt, maar dat scholen in hun zoektocht naar verankering ook gelijkaardige uitdagingen en groeiprocessen meemaken.

Een terugkerend inzicht is dat UNESCO en de SDG's vooral functioneren als een krachtig inhoudelijk en richtinggevend kader. Ze bieden scholen (al naargelang de bron) een "kapstok", "raamverhaal" of "leidraad" waarmee men projecten, leerdoelen en zelfs het volledige schoolbeleid op een samenhangende manier kan vormgeven. Dit kader helpt om versnippering tegen te gaan en om bestaande initiatieven te valoriseren of te verbinden. Elk jaar wordt er gewerkt met een centrale SDG, wat houvast en focus creëert voor het volledige team. De "whole school approach" wordt vaak genoemd als streven om UNESCO en de SDG's niet als losse projecten, maar als een vast onderdeel van de dagelijkse werking, pedagogische visie en schoolcultuur te beschouwen.

Didactisch zien we dat in UNESCO-werking zowel kennisverwerving, een onderzoekende houding, reflectie, het leren omgaan met verschillende standpunten en actiegerichtheid aan bod komen, maar dit betekent niet dat ze ook steeds tegelijk

aanwezig zijn of als een geïntegreerd pakket worden aangeboden. Werkvormen als co-teaching, projectwerk, themablokken, ervaringsgericht en actiegericht leren worden wel als bijzonder vruchtbaar ervaren.

De Vlaamse UNESCO-scholen hechten veel belang aan eigenaarschap van zowel leerkrachten als leerlingen: de ruimte om inhoud en werkvormen aan te passen aan de context en expertise, draagt bij aan motivatie, betrokkenheid en professionalisering binnen het team. Een sterke teamwerking of een 'wij-beleid', waarin UNESCO breed gedragen wordt, komt als een succesfactor naar voren. Tegelijk blijft de continuïteit kwetsbaar wanneer de werking te sterk steunt op individueel engagement.

Organisatorische en didactische uitdagingen duiken overal op: werkdruk, tijdsgebrek, het vinden van een goede balans tussen vrijheid en structuur, en het bereiken van alle teamleden en leerlingen blijven belangrijke werkpunten. Ook de samenwerking met externe partners en de vertaling naar de thuissituatie of de bredere buurt worden als aandachtspunten genoemd.

Wat de impact betreft, wordt benadrukt dat UNESCO-werking bijdraagt aan het vormen van bewuste, kritische, betrokken en hoopvolle burgers. Leerlingen ontwikkelen een bredere blik op de wereld, leren omgaan met diversiteit, nemen verantwoordelijkheid, en worden gestimuleerd tot zelfreflectie en maatschappelijke actie. Projecten, uitwisselingen en samenwerkingen met externe partners zorgen voor authentieke ervaringen, die vaak als blijvend en vormend worden ervaren. Tegelijk wordt erkend dat niet alle leerlingen of ouders even vanzelfsprekend mee zijn, en dat intrinsieke motivatie niet 'afdwingbaar' is. De impact is bovendien moeilijk meetbaar, zeker wat betreft persoonsvorming en 'soft skills', maar wordt vaak zichtbaar in attitudes en persoonlijke groei bij de leerlingen.

De Vlaamse UNESCO-scholen krijgen via de SDG's en de UNESCO-waarden een verbindende taal ter beschikking om visies, projecten en samenwerkingen te stroomlijnen, zowel binnen de school als met externe partners. Er is een duidelijke ambitie om duurzaamheid en burgerschap meer structureel in te bedden in het curriculum, eerder dan

het opzetten van geïsoleerde projecten. Tegelijk zijn er verschillen in de mate van verankering: sommige scholen zijn vooral nog bezig met initiële implementatie en bewustmaking, terwijl andere al spreken van een stevig ingebedde praktijk.

15 verhalen

“Een groene oase voor duurzaamheidseducatie in de grootstad”: het verhaal van GO! Atheneum Campus UNESCO Koekelberg

De UNESCO-campus Atheneum Koekelberg draagt UNESCO niet alleen in zijn naam. Van zodra je de school binnenstapt, zie je ook dat dit een UNESCO-school is. De schoolsite oogt als een groene oase in de stad, met veel onverharde stukken en waterpartijen, waar het fijn is om te spelen en te leren. Naast de ingang van het gebouw zie je direct het UNESCO-logo en de UNESCO-vlag. Tot in het bureau van de directeur toe, zie je affiches en werkstukken die geïnspireerd zijn door de SDG's. In het ontvangstlokaal hangt er een grote wereldkaart met daarop alle projecten waar het Atheneum al aan heeft deelgenomen, wereldwijd. Er gebeurt heel veel rond UNESCO op het Atheneum Koekelberg. Dit is een school die volop initiatieven laat groeien bij leerlingen en leerkrachten, maar ook veel inspanningen doet om ze efficiënt te organiseren en ze vaste grond onder de voeten te geven. We spraken met Anne-Katrin en Pieter.

Hoe is het begonnen

Atheneum Koekelberg is al zeer lang een UNESCO-school, een van de eerste in België. In de beginjaren bleek vooral een leerkracht geschiedenis, die bijzonder enthousiast was door het UNESCO-gedachtegoed, de eerste impulsen te hebben gegeven aan de UNESCO-werking. Die werking van het Atheneum heeft zich in de loop van de tijd steeds verder ontwikkeld. Zo werkte men rond de eeuwwisseling vooral rond 'mondiale vorming' en toen tien jaar later de 'vakoverschrijdende eindtermen' (VOET'en) eraan kwamen, greep men de UNESCO-waarden aan om daar concrete invulling aan te geven. Het zijn onder meer dergelijke kruisbestuivingen die het Atheneum hebben geholpen om het UNESCO-gedachtegoed in te bedden in de onderwijspraktijk.

Wat gebeurt er

Atheneum Koekelberg vindt het belangrijk om de UNESCO-waarden niet alleen op de lessen te betrekken, maar er ook naar te handelen in het

gebouw en op de schoolsite. Het 'ecoteam' probeert, samen met de leerlingen, van de campus een echt ecosysteem te maken: "De vijver werd door de leerlingen gegraven. Zij wilden graag een vijver op school. De kinderen verzamelen de kennis, maar het zijn vrijwilligers. Het onderhoud van het groen op de campus wordt - behalve het gras afrijden - ook volledig door de leerlingen en leerkrachten gedaan." Van Natagora – het Franstalige 'Natuurpunt'- kregen ze al het ecolabel van 'speciaal stedelijk natuurgebied'. Het Atheneum kreeg ook al het internationale label van Eco-School, dat een hoge standaard van ecologisch functioneren vereist.

De vergroening van de site krijgt ook didactisch betekenis. Zo is de site bij natuurwetenschappen gebruikt voor de inventarisering van planten en dieren, waarvan er al meer dan 2500 verschillende werden gevonden. Maar het groen dient ook voor niet-wetenschappelijke vakken: "De leraar Engels is lid van het ecoteam op school. Een paar jaar geleden heeft hij met zijn klas ervoor gekozen om te werken rond kruiden. Ze hebben een kruidentuin aangelegd tijdens de les Engels. De waterafvoer van onze fietsenstalling wordt verzameld in een regenwaterton. Dat water wordt dan gebruikt om het terrein te besproeien bij droge momenten. Alles gebeurt dan in het Engels natuurlijk, en tegelijk worden de SDG's in de kijker gezet." Een ander voorbeeld vinden we bij de leerkrachten wiskunde: "Onze leerlingen hebben de slechte gewoonte om hun papiertjes op de grond te gooien. Elke week is er een klas verantwoordelijk voor het opruimen van de speelplaats. Twee keer een kwartier per week moeten zij rondgaan. Vorig jaar zijn de leerkrachten wiskunde op die kar gesprongen omdat zij materiaal nodig hadden voor hun statistieken. Ze hebben gezorgd voor een weegschaal en zakjes om het afval te sorteren. En dan werd gemonitord: hoeveel gram/kilo van welk soort afval hebben we op onze campus? In de les wiskunde hebben ze daaruit statistieken getrokken."

Met de Erasmus+-accreditatie zet het Atheneum Koekelberg enkele weken per jaar volop in op allerlei uitwisselingsprojecten. Het is de bedoeling dat de leerlingen ook mee de verantwoordelijkheid krijgen over hun project. Ze bereiden zelf mee uitstappen, workshops, rondleidingen of presentaties voor, en daarvoor

gebruiken we de SDG's zo vaak mogelijk als rode draad. Het is de bedoeling dat alle leerlingen tijdens hun schoolcarrière minstens één keer een buitenlandse mobiliteit doen (verblijf in een gastgezin of een samenwerking met buitenlandse leerlingen in het buitenland).

De SDG's staan daarnaast ook centraal op de UNESCO-dag; die dag in april staat volledig in het teken van de SDG's. Elk studiejaar heeft een (of meerdere) vaste SDG's waaraan de projectdag gekoppeld wordt. Op die manier kunnen de projecten herhalen voor telkens nieuwe groepen. Die workshops en projecten gebeuren vaak in partnerschap met andere organisaties.

In oktober organiseren we voor de hele school een projectweek, met veel activiteiten die aan SDG's worden opgehangen. De projectweek van de laatstejaarsleerlingen noemen we vaak de UNESCO-week, omdat er dan extra aandacht is voor de UNESCO-waarden en het -erfgoed. Atheneum Koekelberg hecht veel belang aan internationale uitwisseling. De school heeft een ERASMUS+ accreditatie behaald, waardoor leerlingen gratis op uitwisseling kunnen: "Eén van de doelen die we daarbij stellen is het vergroten van het wereldburgerschap bij de leerlingen. We hebben dat Erasmus+-project geschreven om zoveel mogelijk leerlingen op onze uitwisselingen mee te kunnen nemen. Voorheen was er een financiële drempel, nu kunnen ze allemaal gratis naar het buitenland." Ook die internationaliseringsprojecten worden zoveel mogelijk aan de SDG's gekoppeld. Zo werd tijdens een uitwisseling met een school in Rome het rivierwater van de Tiber geanalyseerd, waardoor er direct een koppeling was met de SDG 6 'water', dat de centrale SDG van UNESCO-Vlaanderen was in het schooljaar 2023-24. Omgekeerd heeft ook Brussel heel wat troeven. Buitenlandse scholen komen graag naar Brussel omwille van de EU-instellingen, wat het gemakkelijk maakt om hen te ontvangen en ook hier een project op te zetten. De ERASMUS+ -accreditatie is er trouwens ook voor leerkrachten. Ze draaien mee in een buitenlandse school, doen nieuwe kennis op en delen dat dan weer met hun collega's ('job shadowing').

Wat betekent UNESCO voor de school

UNESCO is als een 'raamverhaal' dat het gemakkelijk maakt om projecten uit te denken en ze de nodige richting te geven: "Het is een 'kapstok' of een 'springplank' waar je je onderwijs kan aan ophangen". De 17 SDG's geven het nodige houvast om leerstof uit te diepen, en tegelijk overzichtelijk te houden. Anders verdrink je als team gauw in 1001 kleine ideeën om met duurzame ontwikkeling bezig te zijn. UNESCO heeft dan ook een beetje de rol van de VOET'en overgenomen in het Atheneum, juist omdat de waarden heel vergelijkbaar zijn en de school ze zo belangrijk vindt. Het Atheneum heeft ook iemand gedeeltelijk vrijgesteld om het UNESCO gedachtegoed te helpen uitdragen bij de leerkrachten en de leerlingen: "Anne-Katrin tikt regelmatig op de schouders of trekt aan de mouw: 'vergeet het niet, die SDG zetten we in de kijker.' Elke vergadering zegt ze daar wel iets over: 'wie heeft er nog projecten gedaan?', 'Hoe past dat binnen ons kader?', 'Heb je nog ideeën?' Ook na elke bijeenkomst van ASPnet krijgt iedereen een berichtje: 'kijk eens welke ideeën er uitgekomen zijn? Wat kan je gebruiken?'. Zo planten we zaadjes." Het is wel belangrijk om een goede balans te vinden met de eigen visie van de leerkrachten. Het is de bedoeling om vanuit de visie van UNESCO te werken aan verbinding, niet om te moraliseren of mensen in een keurslijf te duwen.

Wat opvalt is dat het Atheneum vaak verbanden probeert te leggen tussen het materiële (het gebouw, het groen op de site) en de leerstof, wat past in een schoolbrede werking rond Educatie voor Duurzame Ontwikkeling en burgerschap ('whole school approach'). Hetzelfde gebeurt met vrijwilligerswerk

bij sociale projecten: “Af en toe moet je de leerlingen buiten de klas met andere mensen in contact brengen. Je moet de wereld een beetje binnenbrengen of de school in de wereld brengen.” Het zijn onder andere leerkrachten Nederlands die dit soort van projecten organiseren en leerlingen daar vervolgens laten over reflecteren. Die ervaringen kunnen aan de SDG’s worden gelinkt, maar zijn ook ideaal om Nederlands te oefenen.

Welke impact zien we

Men heeft de indruk dat de werking vanuit UNESCO bijdraagt aan het wederzijds begrip voor elkaar, ondanks de verschillen: “UNESCO verruimt de wereld, de visies gaan open en de tolerantie groeit”. Leerlingen die geconfronteerd worden met iets anders, dat initieel vreemd was, komen in een leerproces terecht waardoor ze verschillen gemakkelijker kunnen aanvaarden. De algemene indruk is dat de leerlingen daarom echt zichzelf kunnen zijn. De leerlingen van het Atheneum hebben veel verschillende achtergronden. Hun nationaliteit is bijna allemaal Belgisch, maar de thuissituaties zijn zeer divers: “arm, rijk, gelovig, niet-gelovig, in of buiten de stad wonen, op een appartement met vijf mensen en één slaapkamer of in een kast van een huis. De verschillen zijn gigantisch groot, maar ze komen allemaal goed overeen. Ze zijn zichzelf.”

Door leerlingen zelf verantwoordelijkheid te geven over projecten op school, worden ze er ook mede-eigenaar van. De leerlingen krijgen dan ook inspraak in het project. Dat gaat met vallen en opstaan. Eenmaal leerlingen ‘mee’ zijn, en bijvoorbeeld ook op woensdagnamiddag willen komen helpen met de vergroening, steken ze ook anderen aan om mee te doen. Leerlingen engageren zich ook buiten de school: “We hebben ook leerlingen die na schooltijd wat engagementen op zich nemen. We zien ze regelmatig hier en daar opduiken: dat is er één van bij ons. Dat is wel fijn.”

Ook bij de leerkrachten slaat UNESCO aan. Een UNESCO-school trekt niet noodzakelijk leerkrachten aan die vanuit het UNESCO-gedachtegoed denken, maar ze zijn wel bereid om binnen een open en creatieve cultuur te werken. Als je dan UNESCO-geïnspireerde projecten in de kijker zet, willen andere leerkrachten ook zoiets proberen en gaat er een sneeuwbal rollen.

Wat loopt goed, waar is er nog werk

Als er wordt teruggekeken op de vele UNESCO projecten, dan tekent zich een vaste werkwijze af. Het Atheneum maakt er een punt van om leerkrachten en leerlingen veel vrijheid te geven. Die vrijheid typeert ook de schoolcultuur: “Dat is een beetje de schoolcultuur. Op een formele vergadering, wordt er van alles beslist. Maar in de leraarskamer gebeurt er evenveel. Vaak worden er meer mensen overtuigd om dingen te doen in de leraarskamer dan op een vergadering. [...] Als ik in de leraarskamer kom en zeg: ik heb dat project en zoek nog iemand die dat of dat kan, heb je direct kandidaten. Het informele zit een beetje in het DNA van onze school.” Tegelijk ziet men ook de nood om initiatieven beter te stroomlijnen: “We beginnen efficiënter te werken. We merken dat bij de UNESCO-dag. In het begin toen we dat moesten organiseren, was dat een berg waar we niet overheen konden kijken. Dat was voortdurend vergaderen. Nu komen mensen per team één keer samen, maken afspraken: jij doet dat en jij dat. Jij hebt dat vorig jaar ook gedaan. Dat behouden we. Dat was niet goed en doen we weg of vervangen we. Op één vergadering is heel die dag gepland.”

Het is dus niet zozeer de bedoeling om te gaan sturen op inhoud, maar wel op hoe de projecten worden aangepakt. De verantwoordelijken voor UNESCO zijn dit nog verder aan het ontwikkelen en zijn draaiboeken aan het maken waar leerkrachtenteams zelfstandig mee aan de slag kunnen gaan. Zo loopt de 'bottom-up' filosofie van de school, niet vast op de praktische uitwerking ervan. Collega's geen nodeloos werk laten doen is daarvan een belangrijk onderdeel, net als hergebruik van wat al goed liep. Daarom kiest men er bijvoorbeeld voor om per studiejaar over meerdere schooljaren aan dezelfde SDG te werken: "In een ver verleden kozen we de centrale SDG en werkten we daar met de school rond. Dat betekende dat alle leerkrachten voor alle leerlingen elk jaar een nieuw project moesten uitwerken. Dat was niet werkbaar. We hebben die SDG's dan verdeeld, zodat elk jaar een andere doelstelling heeft en je dingen ook kan hergebruiken. Het eerste jaar werkt rond kinderrechten. Het tweede jaar rond milieueducatie, natuur enzoverder. Het derde jaar rond kinderarmoede. Het vierde jaar rond erfgoed. Het vijfde jaar rond de vluchtelingenproblematiek. Voor de zesdejaars is het een sociale stage. Zij moeten zelf een organisatie zoeken waar ze één dag mee gaan draaien en helpen."

De school probeert projecten zoveel mogelijk te bundelen in de projectweek (cf. supra), en ook alle uitwisselingen zoveel mogelijk te concentreren binnen een vaste periode. In die weken wordt er wel veel flexibiliteit van de leerkrachten gevraagd. Ze blijven les blijven geven en steken tegelijkertijd hun vrije tijd in het projectonderwijs en de uitwisselingen. Ze moeten ook vaak de planning van hun lessen aanpassen. Een ideale oplossing is het dus niet, maar de UNESCO-verantwoordelijken blijven zoeken naar manieren om het werken rond UNESCO, ook 'werkbaar' te houden voor iedereen. Dat is niet altijd eenvoudig. Een leerkrachtenpopulatie op schoolniveau is immers zeer divers. Sommige leerkrachten zijn meer bekommerd om de cognitieve doelstellingen binnen typisch schoolse vakken, andere proberen juist meer persoonsvormende en maatschappelijk accenten te leggen in het kader van het projectonderwijs of de internationale uitwisselingen. Sommigen ervaren het als een 'overload': "Bijna alle leerkrachten staan achter onze

werking. Het is een kleine minderheid die daar niet achter staat. Maar dat is niet omdat ze die UNESCO-projecten niet belangrijk vinden, maar eerder omdat ze vinden dat er daardoor lessen wegvallen."

Atheneum Koekelberg probeert het UNESCO gedachtegoed ook aan het curriculum te koppelen. De (ondertussen afgeschafte) VOET'en zijn daarvoor een belangrijke hefboom geweest: "Vroeger moest voor de VOET'en een leerlijn gemaakt worden, aan het begin van deze eeuw. Dus lang geleden. Daar zijn dan meteen alle SDG's aan gekoppeld". Die leerlijn heeft men aangehouden, en zit nu onder meer in de projectweek en de uitwisselingen. Die vakoverschrijdende werking toont zich nog altijd in de cultuur van de school. Veel vakleerkrachten proberen de krachten te bundelen: "De leerkracht Engels heeft met de leerkracht Frans samengewerkt aan de kruidentuin. Er werd heel veel informatie in het Frans gevonden. We hebben een vertaal oefening gedaan en een lees oefening opgemaakt. Mensen ontdekken iets en dan zeggen ze: nu hebben we hulp nodig van een wetenschapper. Ze kloppen dan aan bij de leraar Wetenschappen: kunnen we eens kijken?"

Wat zijn de belangrijkste inzichten

Atheneum Koekelberg is een van de oudste UNESCO scholen in België, en is binnen wisselende contexten zijn UNESCO-werking steeds blijven uitbouwen. Veel initiatieven ontstaan op een organische manier, als leerkrachten en leerlingen eigenhandig projecten opzetten met de SDG's als hefboom. Die vrijheid wordt gekoesterd, maar tegelijk probeert men ervoor te zorgen dat al deze initiatieven ook overzichtelijk en werkbaar blijven. De school heeft een leerkracht deeltijds vrijgesteld voor UNESCO en internationalisering, wat ruimte geeft om een

efficiënte aanpak van projecten uit te werken en leerkrachten daarin ook te ondersteunen. Zaken die goed lopen wil men graag consolideren en kunnen hergebruiken, zodat er zo weinig mogelijk dubbel werk gebeurt. Dit consolideren zorgt ook voor continuïteit: als je UNESCO in het DNA van je school krijgt, dan blijft dat voortbestaan, ook als mensen van job veranderen.

Het Atheneum is een ASO-school met doorstroomfinaliteit. Het is de bedoeling dat leerlingen cognitief sterk staan, zodat ze ook in het hoger onderwijs zullen slagen. Aan de andere kant vindt men het ook belangrijk dat leerlingen zich leren engageren en sociaal betrokken zijn. Beide sluiten elkaar niet uit. UNESCO wordt daarbij gezien als een 'raamverhaal', waar je verschillende leerdoelen en projecten kan aanhangen en met elkaar in verband brengen. Op het Atheneum vind je UNESCO terug in de lessen, in projecten, bij uitwisselingen, in het schoolbeleid, in het gebouw en op de schoolsite. Zo brengen ze stap voor stap de 'schoolbrede' werking in de praktijk ('whole school approach'), die ook door UNESCO wordt uitgedragen.

“Geïntegreerd werken met de SDG's in het skillslab”: het verhaal van Zenith in Antwerpen

Zenith is een jonge UNESCO-school. Ze werd lid in 2019, vlak voor Covid-19 het hele onderwijs in Vlaanderen overhoopgooide. Tijdens de turbulente Covid-jaren was het vooral zaak om de school draaiende te houden en leerachterstanden zoveel mogelijk te beperken. De prille UNESCO-werking raakte ondergesneeuwd en vele personeelsswissels leidden ertoe dat de school gedurende twee jaar niet meer rond UNESCO kon werken. Tot een leerkracht er opnieuw haar schouders onder zette en Imok Claes een aparte leerlijn voor UNESCO ontwikkelde. De UNESCO-werking is nog jong en nog niet alle leerkrachten zijn even goed ‘mee’, maar toch is men sinds vorig jaar erin geslaagd om UNESCO een vaste plaats te geven in het curriculum.

Wat gebeurt er

Bij Zenith zit de UNESCO-werking volledig vervat in het “skillslab”. Het skillslab is een vak waarin leerkrachten projecten opzetten rond een bepaalde maatschappelijke uitdaging. Het is het vak “waarin onderwijsdoelen aan bod komen die in de ‘traditionele’ vakken niet aan bod komen. Burgerschap is voor ons de belangrijkste vaardigheid die aan bod komt. Daarnaast hebben we ook doelen rond gezondheid en digitale competenties. Een andere vaardigheid zijn de leercompetenties, zoals informatie verwerken en zelfreflectie. In het skillslab proberen we ook telkens de link te leggen naar de andere vakken”. De competenties waarover Imok en Karolien spreken, zijn dus de sleutelcompetenties die onder andere ook de Vlaamse eindtermen schragen, en dus verplicht na te streven zijn door de scholen.

Omdat bij het ‘skillslab’ altijd verschillende collega’s en vakken betrokken zijn, is co-teaching de meest gebruikte werkvorm. ‘Skillslab’ gaat elke week door, gedurende twee uren. Tijdens die uren worden alle klassen uit hetzelfde jaar samengebracht in een grote ruimte, waarna er kleine teams worden gevormd die aan aparte tafels aan het project werken. Men probeert daarbij zoveel mogelijk inhouden samen te laten komen: “Als je nu kijkt naar het project in het 3de, dan hebben de natuurwetenschappers met hun kennis van 3D-tekenen, een vaardigheid die de anderen niet hebben. Die kunnen daar hun team mee helpen. Dus we gaan zien dat we in elk team een natuurwetenschapper hebben zitten.”

Er wordt ook regelmatig van team geswitcht. Dat mixen van teams en studierichtingen is erg belangrijk, omdat hiermee aan relationele sleutelcompetenties wordt gewerkt. Daarnaast is er ook de vraag naar inclusiviteit: ‘Het gaat ook om het wij-gevoel. Wij zijn samen één school, of je nu Latijn gaat doen of Humane Wetenschappen. Ook de diversiteit daarin - als je in een project moet staan met andere leerlingen en met iedereen moet kunnen samenwerken - is het eerste doel bij het maken van onze groepen. Naarmate dat het schooljaar vordert, kijken we ook naar klasmanagement. Oké, dat is iemand die heel hyperactief is, dus die kunnen we beter bij die of die zetten. Wij kijken ook naar de individuele noden, denk aan anderstaligen. Er zijn heel veel factoren waar wij rekening mee houden.”

De samenwerking beperkt zich niet tot de eigen school. Imok en Karolien benadrukken het belang van actief burgerschap. Hun inrichtende macht, het Stedelijk Onderwijs Antwerpen, probeert dit actief te stimuleren en scholen kunnen er aankloppen voor ondersteuning. Tijdens het skillslab vinden er ook

regelmatig uitwisselingen plaats met een Nederlandse partnerschool in Zwolle, of worden er externe organisaties en NGO's betrokken. Zo kwam ArmenTeKort vzw een workshop geven over kansarmoede en werd er een bezoek gebracht aan Ecohuis Antwerpen. Er zijn acties opgezet rond het beheer van de Hobokense Polder in samenwerking met Natuurpunt en RiverCleanUp, een wereldwinkelverkoop georganiseerd in samenwerking met Oxfam en een klimaatproject met het WWF. Door UNESCO te koppelen aan die overkoepelende doelstelling van actief burgerschap, wordt eigenlijk ook de stap gezet naar een meer actiegerichte vorm van leren rond maatschappelijke uitdagingen en de SDG's.

Wat betekent UNESCO voor de school

Voor Imok en Karolien geeft UNESCO in de eerste plaats een extra dimensie aan de maatschappelijke betekenis van het onderwijs, dat op zich al zeer belangrijk is: "Waar zijn wij mee bezig? Ik vind dat toch wel een heel grote kans als leerkracht, dat je met iets bezig kunt zijn wat nog 100 keer belangrijker is dan goed onderwijs, wat ik al kei belangrijk vind. Wij gaan de wereldproblemen niet oplossen, dat niet, maar dat is wel hetgeen wat ons bezighoudt. En dat is wel fijn. Dan zijn UNESCO, de Verenigde Naties, de SDG's, bij uitstek de instanties die veel verder kijken dan 'Hoe maak ik hier een goede mediales?' Dat gaat echt over: 'Wat zijn de problemen in de wereld? Wat willen de Verenigde Naties? Wat zijn de doelstellingen?'"

UNESCO, en de SDG's in het bijzonder, geeft niet alleen betekenis, het helpt ook om een zeer concrete invulling te geven aan die niet-traditionele sleutelcompetenties: "In de eindtermen zit sowieso

een stuk burgerschap. Dan is het inderdaad goed om daar vanuit de SDG's mee aan de slag te gaan. Per schooljaar voeren we [in skillslab] vier projecten uit, waarbij er een paar gericht zijn op een bepaalde SDG. We kijken welke leerkrachten het zien zitten om een project te doen rond een SDG en dan plannen we dit in binnen de werking van ons skillslab." Men kiest dus voor een benadering waarbij er wordt gekeken hoe initiatieven en expertises van collega's kunnen aansluiten bij de SDG's. Hierbij is het niet zozeer belangrijk dat alle 17 SDG's aan bod komen, maar wel dat er een SDG kan gevonden worden waar iedereen rond wil werken en die ook haalbaar is om rond te werken. Sowieso werkt Zenith ook altijd rond de centrale SDG vanuit ASPnet. In 2023-24 was dat SDG 14 'life below water'".

Waar mogelijk probeert men aan een bepaalde SDG ook ineens meerdere competenties te koppelen: "Als wij ons project doen rond een SDG, kunnen wij daar heel gemakkelijk én burgerschapscompetenties én digitale competenties aan koppelen. Als we het over armoede hebben, zit ook gezondheid erbij. Hebben we het over leven in het water, komt daar gezondheid bij." Samengevat komt de werking erop neer dat men vertrekt vanuit de te behalen onderwijsdoelen, om dan de SDG's vast te nemen, te kijken welke men aan de betreffende competentie kan koppelen, welke leermaterialen daarbij horen en welke van de 'traditionele vakken' men kan betrekken.

Zenith vindt het ook belangrijk dat ze op didactisch vlak zelf vorm kan geven aan haar UNESCO-werking. Vertrekkende vanuit een vakgebonden aanpak, binnen het skillslab, omdat je enkel zo concreet genoeg kan werken en je ook tijd hebt om grondig met die thema's bezig te zijn. Het grote voordeel van het werken binnen skillslab is dus het eigenaarschap: "Als leerkrachten zijn we ervoor vrijgesteld, we kunnen zelf vakleerkrachten aanspreken, er is een groot lokaal beschikbaar en er zijn vaste uren. Als je hetzelfde probeert te doen door vanuit de schoolleiding te zeggen: 'Nu gaan we een week werken rond discriminatie en we willen dat elke leerkracht daar een steentje aan bijdraagt', dan is er geen eigenaarschap. Bij ons is dat er wel." Die duidelijke afbakening zorgt er ook voor dat skillslab een vaste waarde wordt. Leerlingen weten: "Bij skillslab werkt dat zo, we moeten in teams werken,

en hebben niet te kiezen met wie we werken. Dan wordt dat ook een routine.”

UNESCO is ook iets waarmee je als school naar buiten kan komen, bijvoorbeeld naar de ouders toe. Skillslab is dus zeker iets wat op een opendeurtag in de kijker gezet kan worden: “De boodschap die we [op de opendeurtag] echt hebben gegeven is: wij zijn een UNESCO-school. Wij doen projecten rond de SDG's. Wat zijn SDG's? Wat is actief burgerschap? Dat waren de boodschappen. ”Welke impact zien we?

Zenith voert geen metingen uit van de effecten van het skillslab op actief burgerschap bij leerlingen en leerkrachten. Wat men echter belangrijker vindt dan meten, is het inspireren, dat je als leerkrachten of als NGO een rolmodel kan zijn: “Ik denk dat het feit dat ze volwassen mensen zien die daar mee bezig zijn sowieso een effect heeft. Niet alleen zijn wij een voorbeeld, maar al die organisaties die besproken en gezien worden zijn een voorbeeld. Ik denk dat dat wel een effect heeft.” Het gedrag en de spontane initiatieven van leerlingen geven indicaties: leerlingen die komen vragen om zelf een spandoek op te hangen op de dag tegen racisme, leerlingen die zelf nog een extra presentatie maken over de klimaatproblematiek voor een uitwisseling met een buitenlandse school. Het zijn dergelijke zaken

waarvan men denkt dat ze eerder zullen voorkomen in een school die actief bezig is met die thema's, dan in een school die dat niet doet.

Wat loopt er goed, waar is er nog werk

Het skillslab is duidelijk de belangrijkste drager van de UNESCO-werking op Zenith. De SDG's bieden een welkome houvast om aan de slag te gaan met 'niet-klassieke' sleutelcompetenties, zoals burgerschap, sociale relaties of digitale competenties. De samenwerking met externe organisaties zorgt ervoor dat de buitenwereld in de school wordt gebracht, en omgekeerd. Die levensechte contacten kunnen in het begin voor onwennigheid bij de leerlingen zorgen, waardoor er eerst weinig respons komt, maar zo wordt er wel een begin van verandering gemaakt: “Misschien is het onwennigheid, maar we proberen wel bij elk project de wereld rondom ons te leren kennen. Bijvoorbeeld vrijwilligerswerk leren kennen. Dat mensen van het Rode Kruis vertellen hoeveel vrijwilligers er werken, en dan hopen we dat dat toch ook een zaadje plant en ze later misschien ook wel wat meer geneigd zijn om engagement op te nemen.”

Omdat Zenith nog maar recent met UNESCO aan de slag is gegaan, is dit vaak nog onbekend bij leerlingen en zelfs bij enkele leerkrachten. Hoewel de SDG's langzamerhand hun vaste plaats aan het krijgen zijn in het gemeenschappelijk taalgebruik op school, is nog te weinig bekend wat het eigenlijk betekent om een UNESCO-school te zijn. Imok en Karolien proberen dan ook de visibiliteit van UNESCO op school te verhogen, onder meer door logo's en de vlaggen, maar ook door erover te vertellen in de schoolkrant en door leerlingen erover aan te spreken. Meer communiceren naar alle doelgroepen, is daarom zeker aan de orde.

We willen in de toekomst de buurt en de gehele school wel meer betrekken zodat UNESCO écht een gegeven wordt op heel de school. Zo volgen we de 'whole school approach' die momenteel sterk door UNESCO, maar ook door andere internationale organisaties wordt gepromoot als het te volgen model voor burgerschap en duurzaamheidseducatie. Het idee is om te beginnen met enkele internationale UNESCO dagen in de kijker te zetten en leerkrachten hier vrijwillig iets rond te laten doen in hun les. Zo blijft het nog laagdrempelig, maar wordt het

UNESCO-gegeven meer verspreid over de vakken en de school.

Beperkte tijd en middelen zijn een andere uitdaging, die een constante afweging vragen: “Binnen welke uren? Met welke middelen? Wie gaat dat wanneer doen? Ik ervaar zelf dat je de hoeveelheid middelen niet altijd van tevoren kunt inschatten. Je mailt naar een aantal partners. Je moet daar achteraan gaan zitten. Dan krijgen we een antwoord, maar dat past dan weer niet in onze planning. Wat begonnen was vanuit keiveel goede ideeën komt dan uiteindelijk uit bij niets. Je weet dat dus niet van tevoren. Het kan goed uitdraaien of niet. Aan de andere kant beseft men ook dat de beschikbaarheid van 2 lesuren en een lokaal een grote troef zijn om een systeem van leeractiviteiten en acties op te kunnen zetten. Als die uitgangspositie er niet is, dan steekt men hun energie in het schuiven van lesuren of vrijroosteren van leerkrachten, en niet in het project zelf. Een gebrekkige organisatie heeft er in het verleden voor gezorgd dat leerkrachten wel eens afhaakten om in skillslab te komen co-teachen, waardoor er ook veel knowhow verloren ging. Bovendien sluiten er ook elk jaar nieuwe leerkrachten aan en vallen anderen weg. Door met het hele team goed na te denken hoe skillslab een vaste structuur te geven, is het enthousiasme bij de vakleerkrachten weer toegenomen: “Maar ik denk dat skillslab nu wel populairder is [bij de leerkrachten], doordat we een vaste aanpak hebben. Ik denk inderdaad dat er in het afgelopen jaar - nu er een heel team op zit - nog meer concreet over is nagedacht. Ook over evaluatie en al die dingen. Nu is het duidelijk van: ja, dit is het project, dat wordt het en zo ronden we dat af.”

De ervaringen uit het verleden illustreren de nood aan professionalisering. Binnen Zenith heeft Karolien, die uit de lerarenopleiding komt, skillslab voor een groot stuk zelf vormgegeven: organisatorisch, didactisch en naar klasmanagement toe. Leerkrachten die meedoen aan skillslab kunnen van haar dus professionele ondersteuning krijgen. Soms is het zelfs zo dat een ‘moeilijke’ klas bij een klassiek vak, bij skillslab juist beter werkt. Maar ook het team zelf is erg belangrijk voor professionalisering: “Wat ook heel krachtig is, is dat team. Dat co-teachen. Je bent samen, dus je leert veel van elkaar. Elke keer als wij hebben lesgegeven hebben wij daarna geen les en dan zitten wij nog samen te koffiekletsen. Ja, dat was goed. Daar liep het wat te chaotisch. Heb je mij toen dat horen zeggen? Dat is enorm krachtig, met elkaar erover bezig zijn over hoe we hier nu goede lessen van maken. Daar gaat het dan vooral nog over op dat niveau. Nog niet per se van: hoe maken we ze nog actiever burger? Maar: hoe zorgen we ervoor dat onze lessen goed zitten? Dat is ook een bewuste keuze van de directie. Die co-teaching, dat is een professionalisering op zich.”

Wat zijn de belangrijkste inzichten

Het skillslab dat ze bij Zenith hebben opgezet toont aan hoe UNESCO en de SDG's doeltreffend ingezet kunnen worden in het kader van een didactiek voor een aantal specifieke sleutelcompetenties. Hoewel UNESCO zeker ook een plek gevonden heeft in de algemene pedagogische visie van de school, is het vooral de didactische keuze voor co-teaching en projectwerk die hun aanpak bijzonder maakt. UNESCO maakt projecten rond ‘niet klassieke’ sleutelcompetenties als burgerschap of relationele vaardigheden concreter en werkt als een hefboom om uitdagingen uit de ‘echte wereld’ op een pedagogisch zinvolle manier in de school te brengen, en omgekeerd.

Zenith is ook voorstander om aan die sleutelcompetenties, en de daarbij aansluitende didactiek, een eigen plaats te geven, in ruimte en in tijd. Enkel zo krijg je het noodzakelijke eigenaarschap om noodzakelijke verbindingen te leggen naar andere vakken, collega's en externe organisaties. De organisatie van het skillslab vergt een duidelijke inspanning van alle deelnemers, maar eens er duidelijke afspraken zijn gemaakt, kan er wel meer

gestructureerd rond typische UNESCO-thema's worden gewerkt. Dit is te verkiezen boven het scenario waarbij leerkrachten slechts occasioneel worden aangesproken 'om iets te doen rond UNESCO', maar er geen echte structuur is voorzien.

De belangrijkste uitdaging rond UNESCO situeert zich wellicht op het vlak van communicatie binnen en buiten de school. Hoewel UNESCO en de SDG's wel stevig zijn ingebed in het skillslab, en ervan daaruit ook verbindingen worden gemaakt met de andere vakken, is Zenith nog te weinig gekend als een echte 'UNESCO-school'. Daarom is het belangrijk om te blijven communiceren naar ouders toe, op opendeurdagen, naar externe organisaties, maar ook naar de eigen leerkrachten en leerlingen.

“UNESCO als leidraad voor een jonge school in volle ontwikkeling”: het verhaal van Busleyden Atheneum Zandpoort in Mechelen

Busleyden Atheneum Zandpoort, kortom BA Zandpoort, is niet ver gelegen van het station van Mechelen. Je bent de school ongetwijfeld al gepasseerd met de trein. Zandpoort maakt deel uit van Busleyden Atheneum, een scholengroep van het gemeenschapsonderwijs in Mechelen dat bestaat uit 7 scholen, waarvan er 4 UNESCO-scholen zijn. BA Zandpoort is een domeinschool met een focus op ondernemerschap, meertalige communicatie, IT, en een van de nieuwere leden van ASPnet Vlaanderen. We spraken met de directeur, Kevin De Backer, die ons vertelde over de eerste 7 maanden als UNESCO-school.

Hoe is het begonnen

De school is de jongste campus binnen het Busleyden Atheneum en de groep is recent aangesloten bij ASPnet Vlaanderen. UNESCO is nog niet zozeer verweven is in hun DNA als bij ‘grote buur’ BA Pitzemburg, maar de connectie met het pedagogisch project van de school en de transversale competenties was wel snel gemaakt, waardoor ook de toetreding vlot verliep. “De toetreding was een evidentie want de school deed al veel, zo was de aanvraag dan ook snel in orde. Deel uitmaken van een gemeenschap met goede voorbeelden was hierbij hulpvol.”

Wat gebeurt er

BA Zandpoort is een nieuwe school, die bij leerlingen en ouders gekend wil zijn als een aantrekkelijke school waar het fijn is om school te lopen, waar leerlingen zich thuis kunnen voelen en er gewerkt wordt in een krachtige leeromgeving. De ‘FLEX-werking’ die de school nog volop aan het ontwikkelen is, kan daar zeker toe bijdragen.

De FLEX-werking is toegespitst op de zogenaamde “transversale onderwijsdoelen, zoals burgerschap, samenwerken, ondernemerschap, zelfbewustzijn of duurzaamheid. Het gaat om competenties die je niet aan één klassiek vak kan koppelen, en waarvoor eerder naar projectwerking wordt gekeken. Die FLEX-

werking laat toe om in het curriculum een vaste plaats te geven aan die projectwerking. De implementatie gebeurde gradueel, eerst in de eerste graad, om daarna in de volgende schooljaren ook tweede en derde graad mee te nemen. De projecten zijn verdeeld over de verschillende graden, er zijn grote en kleine projecten, ze kunnen zowel op klasniveau, graadniveau of schoolniveau worden georganiseerd en zelfs schooloverschrijdend over de verschillende BA-campussen heen. Dit maakt van de projectwerking een zeer flexibel (‘FLEX’) instrument om met de transversale onderwijsdoelen aan de slag te gaan.

Met die aanpak haalde Zandpoort al de pers, zo blijkt uit een artikel in de Gazet van Antwerpen. De centrale SDG van ASPnet Vlaanderen voor het schooljaar ‘2023-’24 was ‘Leven in het water’. Hiervoor hebben de BA Campussen, Mechelen in zeven zones verdeeld, afval opgeruimd en het afval naar de Grote Markt gebracht. Ook voor het UNESCO-thema van ‘2024-’25: ‘Vrede Veiligheid en Sterke Publieke Diensten’ zijn er al plannen: “Met de zesde- en zevendejaars van al onze campussen organiseren we een debat met alle Vlaamse politieke partijen. Door leerlingen dit debat te laten organiseren, bereiken we een aantal concrete onderwijsdoelen, zeker naar burgerschap, gelijkheid en gelijkwaardigheid toe”. De SDG’s zijn daarvoor een belangrijke hefboom en maken het ook gemakkelijker om de werking van verschillende campussen op elkaar af te stemmen: “De SDG’s zorgen ervoor dat je kunt werken rond een gemeenschappelijk thema. Of ze zorgen ervoor dat je verbonden bent met andere campussen”. De flex-werking biedt de school ook de opportuniteit om samen te werken met externe partners. Als een school die sterk inzet op ICT, beseft BA Zandpoort dat een externe partner kan bijdragen aan sterk technisch onderwijs, bijvoorbeeld door samen met de school een applicatie te ontwikkelen. De FLEX-werking biedt de nodige ruimte en tijd om dat mogelijk te maken.

Naast de FLEX-werking, kunnen leerlingen ook seminars volgen rond ondernemerschap, meertalige communicatie en ICT, specifiek gericht op de talentontwikkeling van elke leerling. In de eerste graad blijft de leerstof vrij algemeen, om naar de derde graad. Drie uur FLEX-werking per week en drie uur seminarie per trimester stellen de leerlingen in

staat om eigen keuzes te maken in de richting van hun talent en interesses.

Ten slotte zijn er ook de terugkerende initiatieven van de school 'mei plasticvrij', 'Schrijf ze Vrij' waar we trachten mensen vrij te krijgen die onterecht gevangengenomen worden over de hele wereld. "We hebben ook een project 'stappen tegen kansarmoede'. Dan gaan we met alle leerlingen van de eerste graad, van alle campussen, samen zijn dat 900 kinderen, tien kilometer wandelen. Ze laten zichzelf sponsoren en dat geld wordt gebruikt richting verschillende goede doelen, een stukje richting De Warmste Week, kansarmoede, het laatste thema. En een stukje wordt gebruikt voor onze eigen leerlingen."

Ook de infrastructuur ondersteunt de projectwerking en draagt ertoe bij om de school een eigen gezicht te geven: "[Onze nieuwbouw] geeft ons de gelegenheid om uit te breiden. Wij zijn een school van ondernemen, ICT en meertalige communicatie. We hebben tot nu toe van elke richting maar één klas omdat we te weinig plaats hebben. Die uitbreiding biedt ons de gelegenheid om groter te worden en bepaalde klassen te ontdebellen nadien." De FLEX-werking zal voor een stuk in de nieuwbouw kunnen doorgaan, ook met de bedoeling om de school sterker te maken naar de toekomst, "Je zet een nieuwe school neer, maar je moet ervoor zorgen dat die kinderen de werking hebben, die jij wilt dat ze doen. Je kunt niet met een vingerknip zeggen: "nu gaan we het helemaal anders doen. Je moet dat geleidelijk aan proberen, waar we nu al mee bezig zijn." De nieuwbouw zal grotere en open lokalen hebben waar er meer vrijheid is. Je zal ruimtes kunnen kleiner maken met verroloosbaar materiaal, waarbij je dus klassen makkelijk kan samenvoegen, wat op zijn beurt gunstig is voor de FLEX-werking.

Wat betekent UNESCO voor de school

UNESCO en de SDG's vormen een kader om in de FLEX-werking met transversale doelen aan de slag te gaan, maar ze geven ook inspiratie aan de waarden en normen waar de school voor staat: "Ik vind dat de normen en waarden, die gekoppeld worden aan UNESCO, rechtstreeks gekoppeld kunnen worden aan de normen en waarden van het GO! onderwijs. Zaken als gelijkheid, gelijkwaardigheid, duurzaamheid, burgerschap, dat is één op één. Het feit dat je die waarden en normen kunt delen binnen

een netwerk als ASPnet, is zeker een meerwaarde". Maar uiteindelijk draait alles om de leerlingen: "Ik vind het belangrijk dat de kinderen hier een stem hebben. Dat die mogen zijn wie ze zijn, ongeacht afkomst, origine, hoe ze eruitzien. Dat maakt allemaal niet uit en is niet belangrijk. Het is belangrijk dat ze zichzelf kunnen, dat ze zich hier ontplooiën en ontwikkelen, maar wel in het kader dat wij scheppen."

Busleyden Atheneum verenigt verschillende GO! Scholen, waarbij de directieleden samen een gemeenschappelijke visie hebben ontwikkeld, samen te vatten in de slagzin: "Samen jezelf zijn". Naast die gemeenschappelijke visie, is er ook het gemeenschappelijk kader op basis van 4 waarden: focus op talent, klaar zijn voor de toekomst, elke leerling heeft een stem en begeleiding op maat. Van de individuele scholen wordt verwacht dat ze daar zelf invullen aan geven, om dan weer terug te koppelen naar de scholengroep: "Het is vaak een zaadje, dat geplant wordt in BA, dat dijt uit naar de campussen en uiteindelijk komt dat weer samen in een groter, gemeenschappelijk, project naar buiten."

Welke impact zien we

"Het valt wel op dat leerlingen zich hier thuis voelen. De laagdrempeligheid naar mij toe, maar ook naar leerkrachten en leerlingbegeleiders toe als persoon, zorgt ervoor dat leerlingen zich hier goed voelen." Daarnaast blijft de school ook groeien en dat komt dan weer ten goede van de werking: "Ondertussen hebben we geen 8 leerlingen meer in één jaar, maar al 40. Dat deint uit. Die voelen zich goed, die praten. Daaraan merk je al dat die FLEX-werking ook werkt."

Het inzetten op welzijn en laagdrempeligheid wordt ondersteund door snuffeldagen en een persoonlijke aanpak: "Wij organiseren met alle campussen snuffeldagen voor leerlingen van het vijfde leerjaar. Die leerlingen kiezen een campus naar eigen interesse en de juf of de meester van dat vijfde leerjaar ook. Dan komen die kinderen op elke campus een aantal workshops doen. Dat is het moment dat je moet aangrijpen om in te spelen op dat gevoel." Ook op de opendeurdagen zetten ze men in op de persoonlijke aanpak: "Wij maken bijvoorbeeld als school, dat is echt campus eigen, een individuele brochure per kind. Als dat kind Mohamed heet, krijgt hij een brochure met Mohamed

erop. Dat gevoel moeten we daar al proberen te creëren. Je moet niet aan je lot worden overgelaten. Als je daar die warmte al creëert en die leerlingen en ouders voelen de persoonlijke aanpak. Als je dat daar niet doet, gaat dat in de werking ook niet” Deze aanpak naar leerlingen en ouders toe is essentieel voor je werking, ook om je visie te laten overeenstemmen: “Als in je visie staat dat het kind centraal staat, moet je dat ook uitdragen. Dan moet je niet zeggen van: de school staat open, kijk maar eens. Dat is niet de bedoeling, je moet proberen te laten zien hoe je dat centraal stellen ook echt in de praktijk brengt.”

Wat loopt goed, waar is er nog werk

Het werken met mensen, leerlingen brengt uiteraard uitdagingen met zich mee, zeker in deze post-corona tijd: “Het welbevinden is zwaar onderschat en zeker de problemen nu post-corona. Het is wat uitvergroot en dat vind ik een hele moeilijke. Als we praten over het financiële beleid merken we dat de groep, die problemen heeft om de schoolrekeningen te betalen, om op uitstapjes te kunnen gaan, groter wordt. Dat is niet gemakkelijk, want je wilt kinderen bepaalde activiteiten niet ontzeggen.”

Het is daarom des te fijner om de kinderen iets te laten ontwikkelen en fier zijn op zichzelf. “Het is fijn als je die ziet openbloeien. Dat zijn allemaal meevallers. Of dat nu klein, groot, individueel of als groep is, dat maakt niet uit. Als je die kinderen ziet vooruitgaan en ontwikkelen, zijn dat allemaal leuke momenten.”

Maar als nieuwe school is er ook nog veel groeimarge, naast het feit dat er nu wel een werkgroep UNESCO is, moet UNESCO nog meer in het DNA van de school komen te zitten: “Dat bedoel ik met: het zit nog niet in ons DNA. We moeten mensen er nog steeds aan herinneren: we doen dat project, wat kunnen we daaraan koppelen? Dat is het nu nog niet omdat alles geïnstalleerd wordt.”

De school zit volop in verandering en vernieuwing waarbij nieuwe beslissingen maken en initiëren belangrijk zijn. Ook hiervoor is een werking opgesteld: “De brainstormsessie gebeurt op voorhand, dan pikken we daar een aantal leerkrachten uit, die een prominente rol kunnen spelen in dat veranderingsproces, dan naar de pedagogische raad,

naar het hele team en dan is het gewoon doen.” De pedagogische raad is echt wel ‘whole school’ opgevat. Ze bestaat uit secretariaatsmedewerkers, leerlingenbegeleiders en van elke graad één of twee personen, die de graad vertegenwoordigen. Het is geen beslissingsorgaan, maar daar wordt -na brainstorming- een idee voorgesteld. Het is dan vooral de bedoeling om gedragenheid te creëren. Ook optimisme behouden tijdens een veranderingsproces is essentieel: “Als het niet lukt is het niet erg, dan hebben we het geprobeerd. Zo is het een beetje met alles.”

Wat zijn de belangrijkste inzichten

BA Zandpoort is een jonge school in volle ontwikkeling, ook als UNESCO-school. Leren en zelfreflectie zijn daarin belangrijke factoren gebleken: “Dat zelfkritisch zijn moet blijven. We zitten nog maar in de installatiefase. Dan moeten we elke keer opnieuw evalueren wat goed of niet goed is gegaan. Welk thema we weg moeten of erbij moeten nemen. Of moeten we het thema houden zoals het is, maar de inhoud aanpassen? Dat moet constant, je zit constant in een veranderingsproces. Anders ben je aan het achteruitgaan.”

Afsluiten doet de directeur met een mooie wens voor de school, de leerlingen en ouders: “We hopen dat ouders en leerlingen meer en meer bewust gaan kiezen om naar onze school te komen. Je hoopt dat kinderen voor jouw school kiezen, voor deze werking, maar je hebt er niet altijd vat op. Het is ook goed als ze niet voor ons kiezen, maar is altijd beter als de keuze bewust is, of dat nu hier is of ergens anders.”

“Diversiteit verbindt: alle kinderen, alle kansen!”: het verhaal van GO! Basisschool Pee & Nel in Leuven

In het centrum van studentenstad Leuven, midden in de sociale woonbuurt Sint-Maartensdal, vind je basisschool Pee & Nel. Pee & Nel is een kleuter- en lagere school die gewoon onderwijs biedt aan een erg divers publiek. Met meer dan 90 verschillende nationaliteiten zorgt de diversiteit voor verbondenheid en laagdrempeligheid binnen en buiten de schoolmuren. ‘Alle kinderen, alle kansen’ is de visie waar deze school voor staat. We spraken met Tinne Verbiest, ‘Juf Tinneke’, leerkracht van het vijfde en zesde leerjaar en trekker van de werkgroep UNESCO binnen Pee & Nel.

Hoe is het begonnen

In de praktijk was basisschool Pee & Nel al jaren een UNESCO-school, al hadden ze hier geen weet van. De komst van een nieuwe directrice, die op de hoogte was van UNESCO-scholen binnen Vlaanderen, zorgde voor de formele erkenning. Deze bevestiging creëerde geen extra werk, maar toonde wel dat ze het als school goed doen. “Wij krijgen vaak de verhalen van het thuisland, de familie en de cultuur mee van de kinderen. Daardoor zijn de waarden van UNESCO, die voor anderen misschien ver van hun bed liggen, voor onze kinderen heel dichtbij”, vertelt Tinneke. De school startte een werkgroep van vier leerkrachten, drie in het basisonderwijs en een in het kleuteronderwijs, om de werking van UNESCO goed te laten verlopen.

De SDG's zijn zichtbaar in de hele school. De blokken liggen gestapeld in de gang, en aan de toiletten wordt verwezen naar SDG 6, schoon water en sanitair. Aan de ingang hangt een groot paneel met foto's van UNESCO activiteiten, en ook in de klassen vallen de SDG's op. “We proberen onze collega's te sensibiliseren. Als er bij WO-thema's links te maken zijn met de SDG's, zetten ze tijdens die les de bijpassende kubus in de klas”, vertelt Tinneke. De UNESCO-waarden worden niet alleen meegegeven in de klas, maar ook tijdens activiteiten zoals het schoolfeest, een wereldbuffet en de voorleesweek. De gratis ontbijtbar zorgt ervoor dat alle kinderen zich elke dag op een gezonde manier kunnen concentreren in de klas.

Wat gebeurt er

Zowel tijdens lessen, herhaalde activiteiten als voor specifieke projecten worden de UNESCO-waarden toegepast voor alle kinderen. Er is de werkgroep UNESCO die minstens één keer per maand samenkomt, waarin Karlien zorgde voor een lijst voor alle leerkrachten die thema's van lessen linkt aan de verschillende SDG's. Op deze manier blijft het laagdrempelig voor leerkrachten, die vaak geen ruimte hebben om extra opzoekwerk te doen. Deze lijst helpt hen om makkelijk linken te leggen tussen de lessen en UNESCO en stimuleert zo de dagelijkse toepassing in de klas.

Er zijn heel wat jaarlijkse activiteiten die terugkomen waar de UNESCO-waarden zo uitgebreid mogelijk worden toegepast. Tijdens het vorige schoolfeest, met thema water, werden de liedjes en dansjes zo gekozen dat water duidelijk zichtbaar was. De kinderen knutselden het decor blauw, konden eendjes vissen en er werd een gratis waterbar met verschillende smaakjes voorzien. Tinneke: “We proberen het groots door te trekken” Om ouders en kinderen samen te brengen is er het jaarlijkse wereldbuffet, waar eten als universele taal wordt gebruikt om de trotsheid op hun verschillende culturen te tonen en te delen met de hele school. Op zo'n moment zorgt de laagdrempeligheid voor verbondenheid binnen het diverse kader van de school. Maar ook tijdens de voorleesweek en infomomenten om ouders te helpen met de overstap naar het middelbaar, wordt iedereen betrokken om

Buiten de grote, jaarlijkse projecten zijn zowel dagelijks als projectmatig elementen van UNESCO aanwezig voor de kinderen. In de klassen kunnen leerlingen zelf nadenken over welke SDG's passen bij het thema van hun les, "het is heel fijn dat de kinderen zelf kunnen nadenken over waar hun les bij kan passen", vertelt Tinneke enthousiast. Voor de wereldwaterdag die samenkwam met het 70-jarig bestaan van UNESCO, deden de kinderen van het vijfde en zesde leerjaar een waterwandeling, terwijl de kleuters '70' knutselden. De leerlingen van het eerste leerjaar knippen en plakken vredesduiven op schilderwerkjes, en zo werd het een samenwerking van de hele school. Ze werden ook gecontacteerd door een Duitse school om een 'cube of freedom' te maken. Dit is een grote, verlichte kubus waar de tekeningen van beide scholen in ophangen. De kleuters maakten tekeningen en kregen nadien te zien dat hun kunstwerkjes in een ander land gebruikt werden. "De juf toonde op de kaart aan waar Duitsland ligt. Ik weet niet of de kleine kleutertjes daar veel van beseffen, maar het is toch wel leuk om te vermelden", lacht Tinneke.

hier fruit en yoghurt vinden, in de namiddag worden er ook koekjes beschikbaar gesteld. Hoewel de ouders en gezinnen echt wel aandacht hebben voor brooddozen, blijft fruit moeilijk om te voorzien omwille van de prijs. Daar is de ontbijtbar een goede oplossing voor. Ook de concentratie van de kinderen verbetert bij een gezond ontbijt, enkel pluspunten dus. De organisatie Poverello zorgde voor het eten, maar door te weinig aanbod is dit nu overgenomen door sponsoring van de buurt. Tinneke: “Ik ben zo dankbaar dat mensen uit de buurt ons willen sponsoren, dat is zo lief. Nu hebben wij weer een ontbijtbar met alles erop en eraan”. Dit toont aan dat ook de buurt een aandeel kan hebben in de UNESCO-werking van scholen.

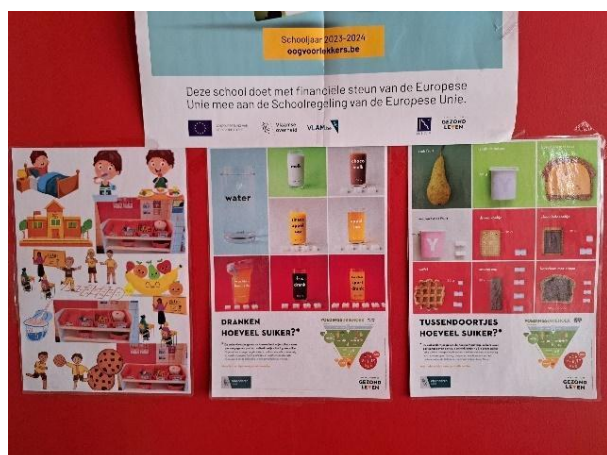
De schoolvisie van Pel & Nee luidt: ‘alle kinderen, alle kansen’. Ze focussen op betrokkenheid, laagdrempeligheid en meertaligheid in hun dagelijkse werking om deze visie door te trekken naar kinderen, maar ook naar ouders en de buurt. De specifieke schoolcontext, namelijk de erg hoge diversiteit, leent zich ertoe om UNESCO toe te passen binnen hun schoolvisie. “Bij ons op school zijn de thuistaal, thuissituatie, intellectuele mogelijkheden en betrokkenheid van ouders zo divers, dat wij ervoor proberen te zorgen dat elk kind

bij ons een gelijk start kan maken. Dat is ook wat UNESCO wil doen. Niet alleen alle kinderen, maar alle mensen moeten alle kansen krijgen. Dat is zo belangrijk”, benadrukt Tinneke. UNESCO hangt hier dus erg mee samen, aangezien ze niet enkel alle kansen willen bieden aan kinderen op school, maar ook aan alle mensen in de rest van de wereld. Dit is waar hun UNESCO voor staat en wat ze willen doortrekken door de school.

UNESCO zorgt ervoor dat de dingen die je al doet extra in de verf gezet worden en geeft de school een leidraad om rond te werken. Het is namelijk niet altijd makkelijk voor leerkrachten om deze visie toe te passen in hun klas, maar via UNESCO en de SDG's wordt er een duidelijk kader gecreëerd. Bovendien worden de samenwerkingen met andere scholen en partners beklemtoond en openen er kansen. Hun schoolvisie is waar UNESCO voor staat, en dus staat UNESCO voor de ideologie van Pee & Nel. UNESCO is dus een kans voor Pee & Nel om hun schoolwaarden nog beter toe te passen en zorgt voor bewustzijn van het vele werk dat het schoolteam verricht.

Welke impact zien we

De impact is erg moeilijk na te gaan, maar dat betekent niet dat de school geen grote hoop heeft op een bijzondere invloed voor iedereen in dit verhaal. Dit proberen ze door, meer dan vroeger, echt te benoemen wat UNESCO is en de visie van UNESCO zelf in de verf te zetten. Door te focussen op de SDG's, wenst de school dat kinderen, ouders en partners de waarden van UNESCO kennen en toepassen in hun verdere leven.

Hoewel het niet makkelijk is om directe verbanden vast te leggen of een duidelijke impact te meten, geeft de school aan dat er enkele voorbeelden zijn die tonen dat hun schoolvisie een invloed heeft op de leerlingen. De pestproblematiek in Pee & Nel ligt erg laag ten opzichte van andere scholen. “Ik denk dat dit komt omdat we zo divers zijn. Binnen een klas is iedereen al helemaal anders, en dat is net zo mooi”, glimlacht Tinneke. Ze geven ook aan dat je binnen een klas niet merkt op welke niveaus verschillende kinderen zitten en dat dit niet benadrukt zal worden. Veel kinderen komen bijvoorbeeld later in een klas zonder Nederlands te kunnen, maar halen dit in zonder problemen.

Waar is er nog werk

Omdat het zo evident is dat Pee & Nel veel in teken van UNESCO doet, kan het werk weleens verloren gaan in de werking en drukte. Daarom vinden ze het belangrijk om te blijven benoemen waar ze mee bezig zijn en waarom. Op die manier creëer je bewustzijn en motivatie bij leerkrachten, kinderen en ouders. Het is namelijk erg lastig om ouders voldoende betrokken te krijgen omwille van de taalbarrières. De grote mix in talen zorgt ervoor dat het moeilijk is om ouders aan te spreken of te betrekken bij een schoolgebeuren. Er was bijvoorbeeld een ouderraad,

maar met enkel Nederlandstalige ouders besliste de school dat dit niet representatief genoeg was. Daarop werden andere activiteiten het leven in geroepen: een familiedag waar ouders mee naar de klas mogen, een vernissage, het schoolfeest, het wereldbuffet, koffiemomenten met ouders en kinderen. Deze bleken wel degelijk een succes om ouders volop te betrekken en de belemmering van taal weg te werken.

In de toekomst zou de school graag nog meer samenwerken met de buurt. Omdat Leuven een echte studentenstad is, is het moeilijk om bewoners echt te betrekken. Maar ondanks de studentenbuurt, neemt Pee & Nel al enkele initiatieven om iedereen zo goed mogelijk mee te betrekken in hun UNESCO-verhaal. Er kwamen al leerlingen uit het Miniemeninstituut, een nabije middelbare school, voorlezen bij de kleuters. Het is ook makkelijker om samen te werken met betrokken instanties, zoals buurtwerking Kettekeet. Zij zorgen voor gratis opvang, praatcafé's, zomerkampen... en hebben een goede band met Pee & Nel vanwege de dichte communicatie en samenwerking.

Wat zijn de belangrijkste inzichten

Pee & Nel ademt UNESCO. Ze tonen dat je als school UNESCO kan zijn zonder de formele benoeming te krijgen en dat je een heel schoolteam hierin kan meekrijgen. De leerkrachten staan echt voor wat UNESCO is en willen dit op iedere mogelijke manier binnenbrengen in de klas, op de speelplaats, bij de ouders en zelfs bij de buurt. Hoewel ze veel organiseren om dit te laten slagen, is het vooral een natuurlijk proces waar iedereen achter staat en binnenbrengt in de dagelijkse werking van de school. Ze tonen dat diversiteit en multiculturaliteit net de sterkte van hun school is en zetten maximaal in om hun schoolvisie 'alle kinderen, alle kansen' werkelijkheid te laten worden. Tinneke vat het mooi samen: "Iedereen hoort erbij en dat is onze grote sterkte, we willen dat kinderen dit meenemen: iedereen is even goed en verdient evenveel kansen als iemand anders."

“Een sterk team met UNESCO als bindende kracht”: het verhaal van UNESCO-school Sterrenbos in Hamme

Hoe is het begonnen

Vanaf zijn oprichting heeft basisschool Sterrenbos de UNESCO-waarden omarmd, waardoor ze diep in het 'DNA' van de school verankerd raakten. De school staat ook voor toekomstgericht onderwijs, waarbij de essentiële aspecten in het leven van een kind centraal staan.

Ondanks de bescheiden start met slechts 39 leerlingen bleef de school trouw aan haar visie. Vijf kernpijlers, geïntroduceerd bij de oprichting, vormen nog steeds de basis van de schoolfilosofie: 'wereldburgerschap', 'moderne talen', 'duurzame ontwikkeling', 'creatief denken' en 'innovatief denken'.

Een goed voorbeeld van de UNESCO-identiteit is de aandacht die de school besteedt aan Wapenstilstand op 11 november. Dit is sinds de oprichting een vast onderdeel van het schoolprogramma geweest, wat de bewuste keuze illustreert om onderwijs te verbinden met bredere maatschappelijke waarden en historisch bewustzijn.

Wat gebeurt er

Bij het binnenwandelen van de school merk je het meteen: de Sustainable Development Goals (SDG's) zijn overal aanwezig. In de gangen, in de klassen, in het lesmateriaal. De school werkt er niet alleen thematisch rond, maar gebruikt ze als uitgangspunt voor het hele curriculum. Elk schooljaar begint met een kennismaking met de SDG's, zodat de kinderen begrijpen waarom ze hiermee aan de slag gaan. Van in de derde kleuterklas worden deze doelen geïntroduceerd, en vanaf het eerste leerjaar worden ze structureel geïntegreerd in het klasgebeuren, via het ervaringsgericht werken.

De kinderen kiezen elk jaar een centrale SDG tijdens een ASPnet-bijeenkomst. Op basis daarvan wordt het jaarthema vastgelegd – bijvoorbeeld 'Expeditie Geluk' bij SDG 16 – en worden de werelddagen uitgekozen. De leerlingen worden op deze werelddagen inhoudelijk voorbereid tijdens de UNESCO-momenten in de klas. Naast de

werelddagen wordt er op school ervaringsgericht gewerkt. Na het afronden van elk ervaringsgericht thema wordt er eveneens een terugkoppeling gemaakt met de passende SDG's.

Eén van de vaste waarden in de werking zijn o.a. de werelddagen. Elk schooljaar worden vijf van deze dagen gekozen en voorbereid via wekelijkse UNESCO-momenten. De werelddagen zijn niet lukraak gekozen, maar zijn telkens verbonden aan het jaarthema, aan de vijf +pijlers van de school en aan leerplandoelen. Bijvoorbeeld: tijdens de werelddag van de solidariteit worden partners betrokken uit de regio, zoals sociale organisaties en duurzame initiatieven. Tijdens het grootouderfeest – ook gekoppeld aan een werelddag – kwamen grootouders meewerken aan knutselactiviteiten als voorbereiding op Wapenstilstand. Zo wordt betekenisvol leren verweven met verbinding tussen generaties.

Tijdens het ervaringsgericht werken doen we telkens beroep op de input van onze leerlingen. We starten vanuit foto's – zorgvuldig uitgekozen door de leerkrachten en telkens gekoppeld aan de leerplandoelen van mens en maatschappij – en we prikkelen zo de interesses van de leerlingen. We komen samen tot een nieuw thema, waarbij we leerstof, doelen en interesses koppelen aan de 5 pijlers van onze school. Na afloop van elk thema, bespreken we samen welke SDG we kunnen koppelen aan de leerstof die ze vergaard hebben. Op die manier ontdekken leerlingen een mooie samenhang tussen de leerstof en de SDG's.

De visie op duurzaamheid beperkt zich niet tot de klas. Ook de infrastructuur en het schooldomein worden er rond ingericht. Zo werd een sanitair gebouw opgetrokken met waterbesparende technieken en ledverlichting. De speelplaats wordt vergroend. Verharde oppervlakken maken plaats voor bomen en struiken, wat niet alleen het klimaat ten goede komt, maar ook een sterke symboliek heeft richting de kinderen: dit is de toekomst die we samen vormgeven. Bij elke ingang hangt een UNESCO-bordje, vlaggen sieren de gangen, en op verschillende plaatsen duiken de SDG-symbolen op. Klassen zijn thematisch opgebouwd rond het heelal, met als sluitstuk de “wereldburgerklas” in het zesde leerjaar – het eindpunt van een traject waarin kinderen

worden gevormd tot kritische, bewuste wereldburgers die mee het verschil kunnen maken in hun buurt en ver daarbuiten.

De school kiest bewust voor lokale verankering. Tijdens werelddagen of projecten worden partners betrokken zoals de Wereldwinkel, de kringloopwinkel, lokale handelaars, bakkers en zelfs de apotheker. Samenwerkingen met organisaties zoals MOS, Velt, en Habbekrats zorgen voor verdieping en verbreding. Via het Huis van het Kind werd ook een brugfiguur ingeschakeld, die betrokken wordt bij werelddagen. Ouders worden actief betrokken tijdens toonmomenten of workshops, zoals bijvoorbeeld tijdens een repaircafé, waarbij kinderen hun eigen toestel konden leren herstellen onder begeleiding van helpende ouders.

Sociaal-emotioneel leren (SEL) wordt verweven met actuele thema's, zoals Wapenstilstand, die op zijn beurt raakt aan vrede en conflict. Vanaf de peuterklas worden kinderen aangespoord om vooral gelijkenissen te zien in plaats van verschillen. In de lagere school worden verhalen en creatieve projecten gebruikt om sociale vaardigheden aan te scherpen. Zo ontstond ooit het project 'De scheepswrakken van Blub en Blob', een kinderboek dat de leerlingen samen met een schrijfster en illustrator ontwikkelden. Er zijn allerlei manieren waarop dit in de dagelijkse werking tot uiting komt. We werken rond de 5 sterren van SEL, waarbij er telkens een sociale vaardigheid in de kijker komt te staan. Zo komen o.a. "talenten", "complimenten geven/krijgen", "klas- en schoolafspraken", "conflicten oplossen", "terugblikken/afschied nemen" beurtelings aan bod gedurende het hele schooljaar. Dit idee van respect en samenhorigheid is iets dat continu terugkomt in het klasgebeuren. Iedereen mag zichzelf zijn, en net die erkenning van eigenheid binnen een collectief maakt het samenleven krachtiger.

Digitalisering wordt ingezet als hefboom voor internationalisering. Via Chromebooks onderhouden de leerlingen contact met scholen in Nederland en daarbuiten. Sterrenbos heeft ook samengewerkt met partners in Estland en nam deel aan Erasmusprojecten rond thema's zoals water.

In Sterrenbos krijgen nieuwe leerkrachten de ruimte om zich in te werken in het UNESCO-concept. Ze

draaien een volledig schooljaar mee zonder meteen verantwoordelijkheden te dragen. Een mentor begeleidt hen daarbij, zowel op klas- als op teamniveau. De schoolcultuur geeft bewust ruimte aan experiment en groei. Liever enkele sterke, thematisch doorgedreven momenten in een klas, dan half werk uit verplichting. Samenwerking staat centraal. Bij openklasdagen geven alleen directie of leerkrachten uitleg, ook de leerlingen zullen hun rol opnemen als ambassadeurs van het UNESCO-verhaal.

Wat betekent UNESCO voor de school

Sterrenbos werkt vanuit een totaalconcept. De fundamenteën van de school zijn gelegd op vijf krachtige pijlers: wereldburgerschap, moderne talen, duurzame ontwikkeling, creatief denken en innovatief denken. Die pijlers weerspiegelen perfect de kernideeën van het ASPnet-programma van UNESCO: een leven lang leren, leren om te leren, leren om te doen, en leren om te leven. De visie gaat ook verder dan enkel onderwijs. Ze is verweven met een bredere kijk op mens en samenleving. Het vormt een levenshouding, een manier van in de wereld staan "We leren om een mooiere en betere wereld rondom ons te kunnen creëren."

Die visie leeft niet alleen bij de leerlingen – ook bij het team. Wie op deze school werkt, doet dat niet toevallig. Leerkrachten dragen bewust het gedachtegoed van de school uit. Ze weten waarom ze kiezen voor dit onderwijsmodel en vormen zo samen een hecht team. Die gedeelde overtuiging is essentieel, want zonder die verbondenheid op leerkrachtenniveau kan de boodschap moeilijk geloofwaardig overgebracht worden aan de kinderen.

Samenhorigheid en een gedeeld doel zijn dan ook onmisbaar voor Sterrenbos. Iedereen weet waar hij voor staat, waarom bepaalde keuzes gemaakt worden en hoe ze bijdragen aan een groter geheel. Alleen op die manier kan een school echt het verlengde worden van wat kinderen thuis meekrijgen – of net dat verschil maken waar het nodig is.

Welke impact zien we

De effecten van de UNESCO-werking op school zijn merkbaar op verschillende niveaus: bij leerlingen, ouders, en zelfs in de manier waarop de school haar dagelijkse werking organiseert. Het is geen project

dat even aan bod komt, maar een fundamentele manier van denken en werken die leerlingen vormt tot bewuste, betrokken burgers.

Al van jongs af aan worden leerlingen ondergedompeld in waarden die verder reiken dan het klassieke curriculum. In de jongste klassen beleven ze duurzaamheid, sociale rechtvaardigheid en zorg voor de wereld op een heel tastbare manier. Zo vertelt een leerkracht hoe kleuters tijdens een wandeling afval opmerken en spontaan reageren: “Juf, kijk, hier ligt afval; dat mag toch niet?” Zulke momenten tonen hoe deze waarden niet alleen aangeleerd worden, maar ook écht doorleven bij kinderen. Zelfs bij de allerkleinsten wordt een zaadje geplant voor milieubewustzijn, betrokkenheid en verantwoordelijkheid.

Naarmate ze ouder worden, verdiepen leerlingen deze inzichten. In de derde graad zijn ze in staat om bewust keuzes te maken, verbanden te leggen tussen wereldproblemen en hun eigen leefwereld, en het internationale karakter van thema's als de SDG's te begrijpen. De opdeling tussen leergebieden verdwijnt; via het ervaringsgericht werken komt alles samen in een geïntegreerde blik op mens en maatschappij. Ze leren om onrecht te benoemen en hun gevoelens daarover uit te drukken, ze ontwikkelen een kritisch bewustzijn en durven vragen te stellen bij vanzelfsprekendheden. Die groei is voelbaar, ook in hoe ze met elkaar omgaan: ze leren conflicten bespreekbaar maken, hun grenzen aangeven en communiceren.

Ouders ervaren het effect van deze aanpak minstens even sterk. Vaak delen ze hoe blij ze zijn met de keuze voor deze school, niet alleen omdat hun kinderen leren lezen en rekenen, maar omdat ze “een rugzak voor het leven meekrijgen”: “Ouders kiezen meer en meer echt bewust voor de school. We hebben daar een enquête rond gedaan. Tot bijna 80% kiest bewust voor UNESCO-school als concept en maakt daar zelfs de overstap voor of meldt zich nu aan bij onze instap.” Ouders zien hoe hun kinderen opgroeien met een open, kritische blik en het geloof dat kleine acties wél een verschil maken. Dit soort ervaringen bevestigt dat de boodschap die op school centraal staat, écht blijft hangen. In het zesde leerjaar krijgen leerlingen ook een symbolische ‘wereldburgerklas’, als bekroning op hun leertraject.

De UNESCO-visie werkt bovendien door op langere termijn. De school ziet duidelijke verschillen tussen kinderen die het volledige traject doorlopen hebben en kinderen die later instromen. De laatsten nemen niet altijd dezelfde houding of overtuigingen mee als ze de school verlaten. Dat bevestigt nogmaals het belang van een consistente, doorlopende werking vanaf de vroege kindertijd. Daarom is het ook zo cruciaal dat de UNESCO-waarden geen losstaand project zijn, maar ingebed zitten in de volledige dagelijkse werking van de school: “Je moet het in je dagdagelijkse werking hebben”.

Tenslotte blijkt ook de internationale dimensie van het programma een blijvende meerwaarde te bieden. Door communicatie over de school- en landsgrenzen heen ontwikkelen kinderen vaardigheden die hen ook later in het leven zullen helpen. “We zijn ervan overtuigd: als zij 20, 21, 22 jaar zijn, zijn dat skills die ervoor gaan zorgen dat hun open blik naar de maatschappij er kan zijn”. Het is een visie op onderwijs die verder kijkt dan cijfers of toetsen – het draait om het vormen van jonge mensen met een hart voor de wereld.

Wat loopt goed, waar is er nog werk

De UNESCO-visie is stevig verankerd in de werking van onze school. Centraal staan vijf pijlers — wereldburgerschap, moderne talen, duurzaamheid, creativiteit en innovativiteit — die als een rode draad doorheen het hele schooltraject lopen. Deze pijlers zijn niet zomaar een abstract kader, maar worden concreet gemaakt via de werelddagen en het ervaringsgericht werken. Dit zorgt ervoor dat de pijlers en de leerplandoelen tastbaar worden op schoolniveau. Het is een manier geworden om de visie ook echt te beleven.

Wat deze aanpak sterk maakt, is de brede betrokkenheid. Niet alleen leerkrachten en leerlingen, maar ook ouders en buurtbewoners worden meegenomen in het verhaal. Die samenwerking is intussen structureel verankerd in de schoolwerking. Het hoort erbij, het zit in de systematiek.

Daarnaast is er een beproefde aanpak rond de Sustainable Development Goals (SDG's). Vanaf het begin is er bewust voor gekozen om telkens één SDG in de kijker te zetten en die te verbinden met de

leerplandoelen en andere duurzaamheidsdoelstellingen. Het ervaringsgericht werken maakt het mogelijk om inhoudelijk diepgang te creëren, terwijl we tegelijk trouw blijven aan de onderwijsdoelstellingen. Het is een werkwijze die we nog steeds toepassen. Wat daarbij opvalt, is dat de UNESCO-thema's niet beperkt blijven tot losse projecten, maar verweven zijn met de dagelijkse werking.

Toch zijn er ook werkpunten. Een van de grootste struikelblokken is het behoud van evenwicht. De inhoudelijke rijkdom van de SDG's kan overweldigend zijn, zeker voor nieuwe teamleden. Voor hen is het soms zoeken naar hoe ze het leerplan kunnen blijven volgen zonder te verdrinken in de veelheid aan thema's en projecten. De leerkrachten die al langer op school werken, hebben hierin een groeipad afgelegd. Maar telkens opnieuw moeten we ervoor zorgen dat ook nieuwkomers voldoende meegenomen worden in het verhaal, zodat zij de link kunnen leggen tussen visie, leerdoelen en praktijk.

Ook de organisatie van de UNESCO-activiteiten vroeg om bijsturing. In het begin werd alles samen aangepakt: werelddagen, pijlers, projecten — alles was een gedeelde verantwoordelijkheid. Maar dat bleek op termijn te zwaar om te dragen. Daarom is er nu gekozen voor een systeem van deelverantwoordelijkheid. Zo zijn bijvoorbeeld enkele leerkrachten verantwoordelijk voor de pijler wereldburgerschap en brengen die de voorbereiding en ideeën binnen in het team. Zo heeft elke leerkracht een verantwoordelijkheid bij één van de 5 pijlers opgenomen. Dat maakt de verdeling werkbaarder.

Ten slotte is er nog een inhoudelijk domein waarin we kansen laten liggen: het werelderfgoed. Doorheen de jaren is ons bewustzijn rond dit thema wat op de achtergrond geraakt. Hoewel het een essentieel onderdeel is van UNESCO, komt het niet altijd voldoende aan bod in de klaspraktijk.

Belangrijkste inzichten

Basisschool Sterrenbos heeft de UNESCO-waarden diep verankerd in haar onderwijsaanpak. Vanaf de oprichting is de school gaan werken vanuit vijf pijlers die als leidraad dienen voor het curriculum en de gehele schoolwerking. Dit komt tot uiting in de structurele integratie van de Sustainable

Development Goals (SDG's), de wekelijkse UNESCO-momenten, het organiseren van werelddagen en de ervaringsgerichte thema's, waarin de leerplannen op elkaar worden afgestemd.

De aanpak van de school wordt breed gedragen: naast het interne team worden ook ouders en lokale partners actief betrokken bij de uitvoering van de projecten. Op deze wijze geeft Sterrenbos de leerlingen niet alleen de basisvaardigheden, maar ook een breder inzicht in maatschappelijke waarden en internationale verbanden.

Tegelijkertijd kent de implementatie van de UNESCO-activiteiten enkele knelpunten. Nieuwe leerkrachten vinden het vaak een uitdaging om zich in te werken in het rijke en multidimensionale programma. Daarnaast is er behoefte aan een meer gestructureerde aanpak rond de organisatie van de activiteiten en aan een grotere aandacht voor het thema werelderfgoed, met name in de lagere leerjaren.

“Grenzen verleggen: een Educatieve Master als UNESCO-pionier in de lerarenopleiding”: het verhaal van de educatieve master in de gedragswetenschappen, KU Leuven

De educatieve master in de gedragswetenschappen binnen de KU Leuven is voorjaar 2024 nog maar één academiejahr lid van het ASPnet. Als lerarenopleiding neemt de master een bijzondere positie in het netwerk in. De lerarenopleiders werken niet rechtstreeks met leerlingen in het basis- of secundair onderwijs, maar wel met (toekomstige) leraren. De opleiding kijkt dus vanuit een ander perspectief naar wat UNESCO kan betekenen voor leren en onderwijzen. We spraken met Karlien De Jaeger, lerarenopleider binnen de opleiding en medetrekker voor de UNESCO-werking.

Hoe is het begonnen

Vanuit het didactisch team van de educatieve master, werd in het voorjaar van 2023 tijdens één van de maandelijkse vergaderingen voorgesteld om lid te worden van het ASPnet. We hadden als team net een visietekst geschreven - de ‘position paper’ - en we voelden dat deze tekst ons uitdaagde om nog meer dan voorheen over grenzen te kijken en te verbinden. Zo kwam het ASPnet in het vizier. De ideeën en idealen van UNESCO sloten bijna naadloos aan bij onze visie, zodat iedereen meteen akkoord was om het lidmaatschap aan te vragen. Bij het invullen van het aanvraagformulier viel op dat we een goede keuze maakten omdat we op basis van onze position paper elk antwoord op elke vraag makkelijk konden onderbouwen: deze educatieve master is UNESCO.

De educatieve masteropleiding is niet gebonden aan een gebouw of campus. Dat is apart, maar het creëert ook veel kansen. Het klopt dat we niet zomaar de vlag kunnen hijsen (want we hebben geen vlaggenmast) en er is ook geen ‘buitenmuur’ of ‘ingang’ waar we het UNESCO-plakkaat kunnen ophangen. Dat maakt het moeilijk om het lidmaatschap onmiddellijk zichtbaar te maken, maar door het UNESCO-logo bewust steeds weer mee te nemen in lessen, presentaties en vergaderingen worden het ASPnet én de SDG’s toch duidelijk naar

de voorgrond gebracht. Op evenementen, zoals die rond de voorbereiding van de stages, zie je altijd de UNESCO-vlag verschijnen.

Wat gebeurt er

Er zijn drie aanspreekpunten voor de UNESCO-werking en tijdens de maandelijkse teamvergadering staat het ASPnet-lidmaatschap altijd op de agenda. Hier wordt besproken wat er de voorbije periode is gebeurd in kader van het lidmaatschap, maar ook wat er in de toekomst op de planning staat. Het doel is om iedereen volledig mee te krijgen, en daar slagen we meestal ook wel goed in. Naar de toekomst toe vinden we het vooral belangrijk om de SDG’s nog explicieter en nog meer zichtbaar in het curriculum van de opleiding te brengen. Zo nemen toekomstige leerkrachten dit kader dan mee in hun lessen.

Op internationale UNESCO-dagen wordt de UNESCO-werking extra in de kijker gezet. Tijdens de World Teacher Day waarop studenten een inleiding in de vakdidactiek kregen, werd het achterliggende idee van deze internationale dagen besproken. In het kader van de centrale SDG van ASPnet voor 2023-2024 ‘leven in het water’, kregen de studenten ook groeipapier mee: “bloemen kunnen namelijk enkel groeien als je er water op giet”. Op dat papier schreven ze een wens voor elkaar. Een tweede internationale dag die we uitkozen, was de Wereldgedichtendag, waarop de studenten een gedicht toegestuurd kregen met een link tussen UNESCO en leraren. Ook de Internationale Dag van het Samenleven in Vrede ging niet onopgemerkt voorbij: gekaderd binnen de achterliggende gedachte van deze dag, gingen studenten met een medestudent waar ze normaal gezien geen contact mee zouden zoeken, de dialoog aan.

De educatieve master in de gedragswetenschappen wil verder haar verantwoordelijkheid opnemen en haar expertise inzetten om bij te dragen aan Vlaamse en internationale samenwerkingen. In Vlaanderen werken we samen met alle andere ASPnet-partners. Een initiatief dat eruit springt, is onze samenwerking met UCLL waarbij wij – of beter gezegd: onze studenten – samen de verantwoordelijkheid nemen voor een event voor de leerlingen en leraren van de Vlaamse UNESCO-scholen om enerzijds praktijken en ideeën uit te wisselen en om anderzijds het thema voor het daaropvolgende schooljaar te bepalen.

In het voorjaar van 2024 was er een studentenuitwisseling met een Duitse lerarenopleiding, ook lid van het ASP-netwerk, waarbinnen de Belgische en Duitse studenten samen lesgeven over de SDG's.

In het voorjaar van 2025 gaan we weer met een aantal studenten naar Duitsland. Dan zal het thema 'vrede' zijn voor de Leuvense studenten, terwijl de Marburgse studenten werken rond het idee van de 'democratische school'. Al deze projecten worden echt opgenomen in het curriculum, zodat het door studenten niet als extra werk beschouwd wordt.

Tenslotte zijn we als coördinerende partner in september 2024 gestart met een Erasmus+-project. Zes lerarenopleidingen uit vijf Europese landen – die alle zes lid zijn van het ASPnet – onderzoeken samen wat de (lokale) impact is van Generatieve Artificiële

Intelligente op leren en onderwijzen en wat dat concreet betekent voor het leraar-zijn 'voorbij de competenties'. 'We willen vooral een plan ontwerpen om leerkrachten een actieve rol te laten opnemen in deze complexe samenleving voor een duurzame toekomst'.

Wat betekent UNESCO voor de opleiding

Het lidmaatschap van UNESCO staat voor emancipatie en proactief omgaan met onderwijs. "Het is een complexe samenleving die voor veel uitdagingen staat. We willen toekomstige leraren de nodige handelingsbekwaamheid en handelingsmoed geven". Niet enkel vaardigheden en attitudes, maar ook de durf om ervoor te gaan staan hierbij centraal. 'Blijf niet louter aan de zijlijn staan, maar neem een actieve rol op in functie van een betere samenleving. Kijk verder dan je lesopdracht. Zet je in voor een algehele ontwikkeling en persoonlijke groei van leerlingen. Kijk kritisch-constructief en probeer bewust te werken aan inclusiviteit en duurzaamheid.' We willen de studenten leren en inspireren om zich zo op te stellen als professional. Dat lijkt ons een minimale voorwaarde om ook de leerlingen waarvoor zij – later – verantwoordelijkheid zullen dragen, te begeleiden om zelf kritische burgers te worden die een bijdrage willen leveren aan de samenleving.

Welke impact zien we

De impact op studenten is nog beperkt omdat we nu pas beginnen aan het tweede jaar van ons lidmaatschap. Bovendien is dit uiteraard ook erg moeilijk te meten. Het UNESCO-team is momenteel bezig om een impactmeting uit te werken waarmee

naar de stages gekeken kan worden. We hopen, zoals eerder vermeld, zowel een impact te zien bij toekomstige leraren als leerlingen.

Wat loopt goed, waar is er nog werk

De opleiding is op dit moment nog aan het begin van het lidmaatschap en is dus zoekende. Hierbij komen twee grote doelen in beeld: enerzijds wil de opleiding haar rol binnen het ASP-netwerk verder uitwerken. Waar ze een verschil kan maken, is in het opnemen van een ondersteunende rol voor basis- en secundaire scholen: helpen om aan de slag te gaan met UNESCO-thema's en zo voor impact zorgen, is een belangrijk doel voor de lerarenopleiding. Anderzijds is ze ook nog zoekende in het uitdragen van UNESCO naar de studenten. Hier is het vooral de bedoeling om UNESCO-gerelateerde thema's binnen te loodsen in het curriculum en duidelijk te maken aan de studenten waarom dit thema's zijn die UNESCO nauw aan het hart liggen.

Het team is alleszins zeer gemotiveerd en heeft de intentie om in de toekomst op de ingeslagen weg verder te werken. Dat was ook te zien in het project rond interculturaliteit binnen onderwijs dat een jaar lang liep. Het engagement uit zich momenteel vooral in kleinere initiatieven en tijdelijke events. Het team werkt samen om te komen tot een structurele 'UNESCO-praktijk'.

Wat zijn de belangrijkste inzichten

De educatieve master gedragswetenschappen is misschien nieuw in het netwerk, maar daarom is de ambitie voor de toekomst er niet minder om. Niet enkel basis- of secundaire scholen kunnen het ideeëngoed van UNESCO uitdragen in hun schoolwerking, maar ook universiteiten en hogescholen hebben veel mogelijkheden in handen om met UNESCO-thema's aan de slag te gaan. Via het ASPnet kunnen ze toekomstige leraren kennis laten maken met de SDG's, UNESCO en het realiseren van emanciperende onderwijspraktijken. Het is de hoop en de verwachting dat deze leraren ermee aan de slag zullen gaan in verschillende Vlaamse scholen, zodat ook een volgende generatie ervan kan leren. Het belang van onderwijs voor de realisatie van de SDG's is gekend; elke leraar kan effectief bijdragen aan een betere wereld voor iedereen.

“Bewust naar zichzelf en de wereld leren kijken”: het verhaal van Campus Sint-Ursula in Lier.

Hoe is het begonnen

Aan de basis lag een traditie die veertien jaar geleden startte als iets kleinschaligs: een fietsreis op de laatste schooldag. Wat begon als een ludiek afscheid, groeide uit tot een volwaardig project met een duidelijke maatschappelijke insteek. Vandaag is het uitgegroeid tot een tweeluik, waarbij leerlingen niet alleen fietsen, maar ook geld inzamelen voor de organisatie CooP Belgium. Het project kreeg intussen meer inhoudelijke diepgang en betekenis.

Daarnaast kwam de school via het jaarlijkse Teach Up-event rond EDO en WBE, in contact met het ASP-netwerk. De visie van ASPnet bleek verrassend goed aan te sluiten bij hoe de school al werkte. Er was meteen herkenning: de waarden van UNESCO sloten nauw aan bij de bestaande onderwijspraktijk. Dat was het startpunt van een bewuste keuze om als UNESCO-school verder te gaan, niet als toevoeging, maar als versterking van wat er al was.

Wat gebeurt er

De duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's) vormen een rode draad in de schoolwerking. In de gangen zijn ze visueel aanwezig, zoals op het prikbord van de modeklas, waar wereldburgerschap centraal staat. Maar de SDG's blijven niet aan de muur hangen — ze zijn geïntegreerd in het leerproces. In de middenschool krijgen leerlingen specifieke lessen over de SDG's. Deze worden niet los behandeld, maar zijn ingebed in grotere projecten zoals de SDG-week. Die week wordt gekoppeld aan andere initiatieven, zoals de Vastenvoettocht, zodat de thema's breed en betekenisvol aan bod komen. Ook bij andere lesonderdelen worden de doelen bewust (of net subtiel) betrokken. Zo verdiepen leerlingen bijvoorbeeld negen specifieke SDG's via het thema 'fiets', en gaan ze na in welke andere vakken deze doelstellingen terugkomen — zonder ze expliciet te benoemen. Een mooi voorbeeld hiervan is de projectdag Grenzeloos, die recent plaatsvond in samenwerking met de OKAN-klas, het zesde jaar en de Kunstacademie. De activiteit draaide rond het

thema grenzen en paste perfect binnen de geest van de SDG's.

Een belangrijk ankerpunt in het UNESCO-verhaal van de school is de inleefreis in samenwerking met de vzw CooP Belgium, die op haar beurt gekoppeld is aan Cycling-out-of-Poverty Africa. Deze organisatie werkt rond mobiliteit als hefboom voor verandering in Afrika. Elk jaar nemen dertien leerlingen en enkele leerkrachten deel aan deze inleefreis. Zij worden ambassadeurs van wat ze daar hebben meegemaakt en brengen hun ervaringen terug naar de school. Deze leerlingen spelen een actieve rol in het informeren van hun medeleerlingen, bijvoorbeeld bij de fietsreis. Ze ondersteunen de groepen die geld inzamelen voor het goede doel, door hun verhaal te delen en de inhoudelijke context te bieden. Ouders en grootouders worden ook betrokken via infoavonden, waar de ervaringen en inzichten van de inleefreis met een breder publiek gedeeld worden.

De school organiseert ook tweejaarlijkse solidariteitsacties onder de noemer Bike for Care en Bike for School (fietsreis). Deze projecten zijn volledig opgebouwd rond de SDG's en maken maatschappelijke thema's tastbaar voor leerlingen. Daarnaast is er ook een soepactie: leerlingen en leerkrachten kunnen verse soep bestellen, die geleverd wordt door het Sociaal Huis. Zo wordt gezonde voeding gekoppeld aan solidariteit en lokale samenwerking.

Om de UNESCO-waarden levendig te houden, kiest de school voor activerende en creatieve werkvormen. Zo zijn er escaperooms ontwikkeld, gebaseerd op verhalen van mensen die tijdens de inleefreis ontmoet werden. Deze 'tafel escaperooms' worden gespeeld door leerlingen van het derde jaar en laten hen kennismaken met de SDG's via levensechte situaties. Reflectie is een vast onderdeel van elk project. Na de Vastenvoettocht, tijdens de escaperooms en op de inleefreis zelf zijn er steeds momenten voorzien waarin leerlingen stil kunnen staan bij wat ze leerden, voelden of ontdekten. Ook de RSV-dagen — die georganiseerd worden in het derde, vierde en vijfde jaar — bevatten reflectieve elementen en werken rond klasbinding en verbondenheid. Ze worden begeleid door klassenleraren, zodat leerlingen meerdere aanspreekpunten hebben binnen de school.

De betrokkenheid van leerlingen stopt niet in de klas. Elk schooljaar starten er verschillende werkgroepen waarin leerlingen zelf kunnen intekenen. 75% van de leerlingen doet eraan mee. Zo is er de werkgroep “Impact”, die zich inzet voor milieu, propere oceanen en mentale gezondheid. Deze is ontstaan uit het vroegere MOS-project. Daarnaast zijn er ook andere werkgroepen zoals de Sportraad en KRAS, waar leerlingen engagement kunnen opnemen op een manier die bij hen past. Binnen elk van deze werkgroepen wordt ook aan actiebereidheid gewerkt. Fundraising voor een activiteit wordt bijvoorbeeld een leerproces op zich, het gaat niet alleen om het ophalen van geld.

Wat betekent UNESCO voor de school

Binnen de school is het UNESCO-verhaal geen losstaand project, maar een volwaardig onderdeel van het pedagogisch DNA. De SDG's staan centraal in de werking, en dat is niet toevallig gegroeid. Doorheen de jaren zijn ze uitgegroeid tot een richtinggevend kader waarmee vakoverschrijdend wordt gewerkt. De visie op wereldburgerschap, educatie en duurzame ontwikkeling sluit naadloos aan bij wat de school pedagogisch wil bereiken. Wat op het eerste gezicht verschillende begrippen lijken, valt in de praktijk samen onder één paraplu. “Hetgeen we nu doen, is al geslaagd,” klinkt het nuchter maar overtuigd. Ook op inhoudelijk vlak zijn de SDG's stevig ingebed. Op het digitaal platform Smartschool werd een vakruimte ingericht waarin per SDG en per graad concrete lesideeën gedeeld worden. Zo kunnen collega's elkaar inspireren en materiaal uitwisselen. De samenwerking tussen leerkrachten is structureel: examens worden gezamenlijk opgesteld, en wat ontwikkeld wordt, wordt gedeeld. Het idee dat UNESCO ‘in het DNA zit’ van de school is dus niet enkel symbolisch, maar ook heel praktisch zichtbaar.

Het engagement voor UNESCO leeft sterk binnen het schoolteam. De visie wordt gedragen, maar de vertaalslag naar de klaspraktijk vraagt blijvende aandacht. Zeker in de beginfase als ASPnet-school werd er bewust aan gewerkt om collega's warm te maken voor het werken met SDG's. Vaak gebeurde dat met de boodschap: “Je doet het eigenlijk al, maar je noemt het nog niet zo.” Die bewustmaking vraagt tijd en betrokkenheid. Het is niet genoeg dat de

school visie heeft — het moet ook tot leven komen bij elk teamlid. De school verwacht dan ook dat engagement niet vrijblijvend is, maar duurzaam: “De school wil ook wel dat er engagement getoond wordt, en dat ze dat ook volhouden.” Tegelijk wordt erkend dat de vertaalslag maken niet altijd vanzelf gaat, en dat er ruimte nodig is voor ondersteuning.

Het aanreiken van kennis is een belangrijke pijler onder de UNESCO-werking van de school, maar men wil ook verder gaan. De school staat voor brede vorming, het stimuleren van kritische reflectie en het doorbreken van vastgeroeste denkkaders. Men daagt leerlingen en collega's uit om op een andere manier naar de wereld te kijken: “Af en toe moet je nieuwe input geven om denkkaders terug open te trekken,” wordt er gesteld. Dat vraagt moed, maar het zorgt ervoor dat de UNESCO-visie breed gedragen wordt.

De school ziet het ASPnet-netwerk niet alleen als erkenning, maar vooral als een bron van inspiratie. De uitwisseling met andere scholen biedt kansen om de eigen werking te versterken, nieuwe ideeën op te doen en zelf bij te dragen aan de groei van het netwerk. “Ook wij kunnen nog veel leren,” klinkt het bescheiden. Hoewel de school al sterk inzet op UNESCO, blijft het openstaan voor nieuwe perspectieven. Die lerende houding is typerend voor de UNESCO-mentaliteit: visie delen én blijven groeien.

Welke impact zien we

Een van de grootste meerwaarden die leerkrachten zien, is de ontwikkeling van een bredere blik bij de leerlingen. Doorheen de activiteiten – of dat nu een projectdag is, een inleefreis of een solidariteitsactie – leren leerlingen verder kijken dan hun eigen leefwereld. Ze ontdekken hoe complex de wereld in elkaar zit, maar ook hoe ze daar als individu een rol in kunnen spelen. Dat bredere denken beperkt zich niet tot maatschappelijke kwesties. Leerlingen worden ook uitgedaagd om kritisch naar zichzelf te kijken. Ze durven benoemen waar ze op vastlopen, hun mening herzien of toegeven dat iets wat ze vroeger geloofden niet langer klopt. Die zelfreflectie wordt beschouwd als een belangrijke opbrengst. Niet alles hoeft meteen volledig te landen, vinden de leerkrachten. Als leerlingen over tien jaar nog terugdenken aan een activiteit, dan is het voor hen al geslaagd.

Naast die persoonlijke ontwikkeling brengt de UNESCO-werking ook sociale groei met zich mee. Tijdens een inleefreis of een project als de fietsreis wordt veel meer geleerd dan enkel inhoud. Leerlingen leren rekening houden met elkaar, samenleven in groep, en omgaan met verschillen. “Los van alle SDG’s zit die sociale dimensie er heel sterk in,” vertelt een leerkracht. Dat menselijke aspect wordt gezien als een stille kracht van de werking.

De manier waarop leerlingen betrokken worden, stimuleert eigenaarschap. Leerlingen die mee op inleefreis geweest zijn, worden ambassadeurs. Zij geven hun ervaringen door aan leerlingen die deelnemen aan de fietsreis. Ze helpen bij het inhoudelijk voorbereiden en ondersteunen de inzamelacties. Zo ontstaat er een echte overdracht van betekenis en betrokkenheid. Die diepgang staat ook centraal in de manier waarop de school naar fondsenwerving kijkt. “Liever één euro met een goed verhaal dan tien euro zonder bewustzijn,” klinkt het. Leerlingen krijgen dan ook uitleg over het doel en de opbouw van de projecten, zodat ze weten waar het ingezamelde geld voor gebruikt wordt. De focus ligt niet op het bedrag, maar op wat leerlingen ervan opsteken.

Wat loopt goed, waar is er nog werk

Binnen de school is de UNESCO-visie duidelijk aanwezig en gedragen: 90% van het leerkrachtenteam is betrokken en 75% van de leerlingen neemt deel aan UNESCO-werkgroepen. Leerkrachten en directie staan achter de aanpak en tonen dagelijks hun betrokkenheid. De directie vormt hierin geen rem, integendeel: er is een uitgesproken bereidheid om initiatieven te ondersteunen en verder te verankeren. Dat zorgt voor vertrouwen en continuïteit.

De UNESCO-principes zijn ondertussen stevig ingebed in de cultuur van de school. Ze zitten “erin”, zoals het treffend wordt omschreven. Ook op organisatorisch vlak probeert de school haar werking stabiel te houden. Zo wordt lesuitval tot een minimum beperkt, ondanks de vele activiteiten en projecten. Die inspanningen tonen aan dat de UNESCO-werking geen losse extra is, maar structureel deel uitmaakt van het schoolleven.

Toch zijn er ook enkele uitdagingen. Een eerste belangrijke uitdaging betreft de omgang met bestaande structuren, i.c. de formele verankering van UNESCO in officiële documenten zoals het schoolreglement of de zogenaamde samenlevingscode. Er is wel bereidheid om dit aan te passen, maar de administratieve procedures en goedkeuringstrajecten vormen hierbij een rem.

Daarnaast spelen er ook praktische en financiële hindernissen. Ideeën zijn er genoeg – zoals het zichtbaar maken van de SDG’s in de gangen met kleurrijke blokken of poefzakken – maar het budget is beperkt. Creatieve oplossingen worden gezocht, bijvoorbeeld via de klusjesman die een eigen ontwerp maakte, maar onverwachte omstandigheden zoals ziekte kunnen zulke plannen plots stilleggen.

Een ander terugkerend knelpunt is het gebrek aan erkenning en ondersteuning van externe partners, in het bijzonder van het lokale beleid. Ondanks jarenlange inzet merkt de school op dat contact met de stad moeizaam verloopt. Mails blijven onbeantwoord en de hoop op samenwerking of financiële steun blijft vaak onbeantwoord. Dat is extra voelbaar bij projecten waarbij ook kwetsbare leerlingen betrokken zijn. De school zoekt voortdurend manieren om iedereen mee te krijgen, maar dat vergt veel tijd en energie. Extra hulp vanuit de stad zou welkom zijn.

Ten slotte blijkt het ook niet eenvoudig om duurzame externe netwerken uit te bouwen. Er is weinig overzicht op de sociale kaart, en door het regelmatig wisselen van contactpersonen bij de stad is het moeilijk om structurele samenwerkingen aan te gaan of vast te houden. De school hoort wel eens spreken over interessante initiatieven, maar mist een centraal aanspreekpunt om proactief samen te werken.

Belangrijkste inzichten

UNESCO school Sint-Ursula brengt UNESCO in de praktijk door de duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG’s) structureel te integreren in haar onderwijs en schoolcultuur.

De SDG’s zijn geen losstaand project, maar vormen een rode draad in zowel lessen als grotere projecten, zoals de SDG-week, solidariteitsacties en inleefreizen. Leerlingen worden actief betrokken via werkgroepen en als ambassadeurs, wat hun

eigenaarschap en betrokkenheid vergroot. Reflectie en samenwerking staan centraal, zowel binnen het lerarenteam als met externe partners.

De UNESCO-visie is stevig ingebed in het pedagogisch DNA van de school, hoewel er nog werk is op het vlak van formele verankering in beleid en externe erkenning. De belangrijkste meerwaarde ligt in de brede persoonlijke, sociale en wereldgerichte vorming van leerlingen, die uitgedaagd worden om kritisch en bewust naar zichzelf en de wereld te kijken.

“Prizma's 'Wij-beleid': UNESCO-doelen integreren in teamgerichte schoolcultuur”: het verhaal van Prizma - Middenschool Ingelmunster

Prizma-middenschool Ingelmunster biedt kwaliteitsvol katholiek onderwijs aan voor jongeren tussen 12 en 14 jaar. Dit gebeurt met respect voor ieders eigenheid en in dialoog met alle betrokkenen. Zo kunnen de leerlingen weerbare, zelfstandige jonge mensen worden die hun weg vinden in deze veranderende samenleving. Deze middenschool biedt zowel A- als B-stroom aan en maakt deel uit van de Prizma scholengroep. De troeven zijn kwaliteit, hartelijkheid en vertrouwen.

Prizma Ingelmunster is een UNESCO-school sinds 2018. Je vindt UNESCO terug in de lessen, in kringgesprekken, in de aankleding van gangen en lokalen, in internationale uitwisselingen, in teamactiviteiten, etc. Elke school in de schoolgemeenschap heeft een verantwoordelijke die de UNESCO werking in goede banen moet leiden. We werden hartelijk ontvangen door Ina en Emilie.

Wat gebeurt er

Bij Prizma lijkt UNESCO wel op verschillende niveaus door het hele schoolgebeuren gewoven, en is dus niet op één doelstelling of vak vast te pinnen. Het werken met een planningsagenda met communicatieluid, waarin elke leerling zijn taken, toetsen en activiteiten inplant, is daarbij een belangrijke houvast. Het opnemen van de SDG's in het communicatieluid zorgt voor overzicht en laat toe om UNESCO op een zinvolle manier in verschillende activiteiten gecoördineerd aan bod te laten komen. Bij lesinhouden en activiteiten bijvoorbeeld wordt

zoveel mogelijk verwezen naar de bijpassende SDG's.

Als binnen het jaarthema een SDG in de kijker staat, dan wordt deze telkens gekoppeld aan een concrete activiteit: 'leven in het water' wordt bijvoorbeeld gekoppeld aan een opdracht waarbij de leerlingen de verpakking van hun lunch en tussendoortjes onder de loep nemen, en welke impact dit volgens hen heeft op het afvalprobleem en de 'plastic soup'. Dergelijke activiteiten vinden meestal plaats tijdens het 'klasmoment' dat plaatsvindt op maandag, in alle klassen. In het perspectief van UNESCO, vormt het klasmoment dan een opstap om te reflecteren over het nut van afval sorteren en hergebruik, wat dan weer over verschillende vakken en leerdoelen heen aan bod komt: "Ja, bij bijvoorbeeld de SDG 'Leven in het water', haalt elke klas drinken en eten uit de boekentas. In natuurwetenschappen kaderen we dit rond 'plastic soep'. Het duurzaam consumeren zit dan meer in 'mens en samenleving'. [...] Dit is allemaal gekoppeld aan leerplandoelen."

Bij Prizma Ingelmunster wordt UNESCO dus vooral vakoverschrijdend ingevuld, waarvoor de personeelsvergaderingen als een katalysator werken: leerkrachten brengen ideeën aan en collega's kijken dan waar ze kunnen aansluiten binnen hun eigen lessen. Wat goed werkt, wordt een vaste activiteit. Vaak komen die ideeën voort uit vormingsmomenten en internationale uitwisselingen waaraan de leerkrachten hebben deelgenomen: "[Op de personeelsvergadering] hebben we een heel groot luik 'good practice'. We weten dan bijvoorbeeld dat collega's naar Zweden zijn geweest. Op de personeelsvergadering bespreken we dan welke dingen ze opgepikt hebben en wat ze willen realiseren op school. Iedereen kan ideeën

aanbrengen. Er komt heel veel nieuwe input binnen. Voor de SDG's proberen we te werken met het jaarthema dat het ASPnet aangeeft. [...] Het is niet zo dat we alles eens een jaar doen en dan stoppen. Wat we goed vinden, blijft behouden.” Wanneer de school beroep doet op externe organisaties voor inspiratie, zoals MOEV, Studio Globo of groep INTRO, dan gebeurt dit meestal met het oog op de professionalisering van leerkrachten, en niet zozeer om rechtstreeks met de leerlingen aan de slag te gaan.

De SDG's bieden ook een goed werkkader voor onze 'Focus op Groei' (het persoonlijk groeitraject van onze leerlingen), omdat ze thema's bespreekbaar maken waar meerdere opvoedingscontexten mee gemoeid zijn. Dat kan heel ruim gaan: het verbeteren van de werkhouding, gezond leven, burgerschap, planning van schooltaken of de omgang met media en smartphone. Deze door de leerling zelfgekozen actiepunten worden ook met de ouders besproken, zodat ze deze kunnen mee opvolgen. Daarnaast bieden de SDG's ook houvast om met uitdagingen in de buitenwereld om te gaan. Dit gebeurt naar aanleiding van een bepaalde problematiek die in een vak aan bod komt en waarrond er groepswork wordt georganiseerd. “Bijvoorbeeld in het groepswork in 'mens en samenleving' werken we rond goede doelen: het rode kruis, de warmste week, etc. De leerlingen moeten zelf een fictieve geldinzameling of fictief vrijwilligerswork in de buurt uitvoeren. Dus we voeren dat niet echt uit, maar ze moeten nadenken over wat ze zelf zouden kunnen organiseren.” De stap van reflecteren en plannen naar het daadwerkelijk uitvoeren van acties op school of in de buurt, wordt dus nog niet gezet, hoewel men daar wel naartoe wil werken.

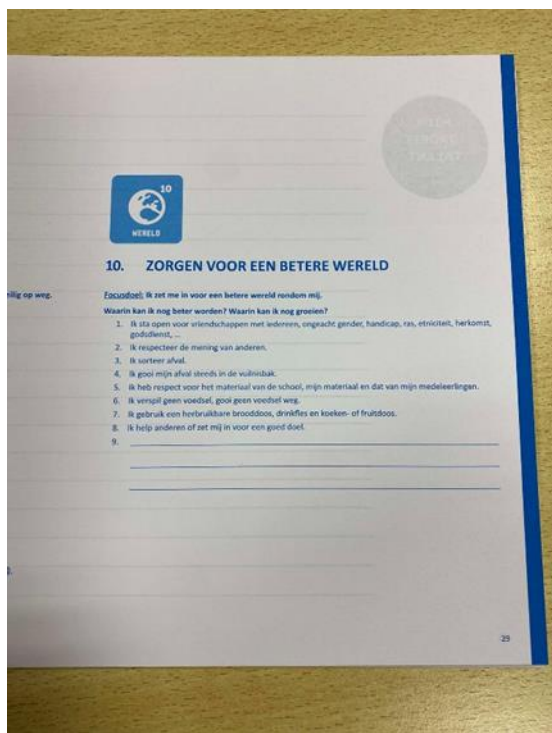
Daarnaast probeert Prizma op verschillende manier de aandacht te vestigen op de SDG's door ze op zoveel mogelijk plaatsen in het gebouw te afficheren en in de schoolagenda te integreren: “De duurzame ontwikkelingsdoelen staan in de schoolagenda gedrukt. Ik verwijs dan tijdens mijn lessen naar de UNESCO-doelen die in de agenda staan. In het communicatieluik staan ook afspraken, leertips, 'tips and tricks' en de actiepunten van de Focus op Groei. In al onze vaklokalen hangen de SDG's die aan dat bepaald vak gekoppeld kunnen worden. Daarnaast worden schoolbrede activiteiten die

gekoppeld zijn aan een SDG op een digitaal scherm op de speelplaats getoond. De kalender met activiteiten die gelinkt zijn aan bepaalde doelstellingen, hangt uit in de leraarskamer.”

Ten slotte let men ook op de duurzaamheid en het hergebruik van producten en materialen: “Als de directrice materiaal aankoopt, zorgt ze er wel voor dat het duurzaam is. We kopen soms ook tweedehandsmateriaal aan. De lampen die hier in het schoolrestaurant hangen zijn tweedehands bijvoorbeeld. Er zijn items uit onze oude sportzaal, die nu gebruikt worden als wanddecoratie. Het zijn stevige materialen, die lang kunnen meegaan.”

Wat betekent UNESCO voor de school

UNESCO en de SDG's vormen het globale kader om op school te werken rond burgerschap en duurzame ontwikkeling. Daar wordt alles aan opgehangen. In eerste instantie wordt de centrale SDG die jaarlijks door ASPnet wordt gekozen, ook telkens het jaarthema waarrond alle leerkrachten gaan werken. Op de bijeenkomsten van ASPnet wordt altijd een spreker uitgenodigd of een bezoek gepland, zoals aan het VLIZ in Oostende voor het thema 'leven onder water'. Daarna kan dit thema op school worden geïntroduceerd bij de andere leerkrachten en kan er rond gewerkt worden in de klas: het probleem wordt aangekaart en op tafel gelegd, om dan op zoek te gaan wat we op thuis en school kunnen doen, met kleine dingen. Zo gaven lessen rond de 'plastic soup' al aanleiding tot het overschakelen op herbruikbare drinkflessen, boterhamendozen, herbruikbare boodschappentassen of kartonnen rietjes. Door in de klas ook die kleine zaken te bespreken, blijkt vaak dat men op een aantal vlakken al goed bezig is, wat op zijn beurt weer motiverend werkt. Ook als er bijvoorbeeld zonnepanelen gelegd worden op het dak van de school, wordt dit aangegrepen om het in de lessen over de klimaatverandering te hebben, en wat hernieuwbare energie daaraan kan bijdragen.

Verder is het belangrijk om voort te bouwen op wat al bestaat en goed werkt: “De filosofie van de UNESCO-werking bij ons op school is niet elk jaar nieuwe dingen toevoegen, maar kijken naar wat er al bestaat en de kapstok van SDG daaraan te hangen. Kijken wat we al doen rond het thema en wat we eventueel extra kunnen doen. Wat blijven we doen? Het is niet de bedoeling om er elk jaar drie, vier extra activiteiten bij te voegen. Dat zou niet haalbaar zijn voor de leerkrachten.” Op de ‘onesiedag’ wordt bijvoorbeeld het klimaat in de kijker gezet, waaraan dan weer SDG 13 (‘klimaatactie’) kan worden gekoppeld. De onesiedag is een blijver die elk jaar kan herhaald worden. Die aanschouwelijkheid en ervaringen zijn belangrijk, ook in de lessen: “Onze doelgroep zijn de leerlingen van het eerste en tweede middelbaar, wiens prefrontale cortex nog niet genoeg ontwikkeld is om complexe linken te leggen. We moeten zelf meer aansturing geven via voorbeeldjes of foto's, en vragen wat we daarmee bedoelen.”

Welke impact zien we

Voor Prizma is een UNESCO-activiteit geslaagd als de leerlingen warmlopen voor het thema en als er een goede band tussen leerlingen en leerkracht ontstaat. Nog beter is het als men ook de daad bij het woord voegt, en het gedrag wil aanpassen: “We waren eigenlijk ook verbaasd dat er niet veel plastic meer is. Als er meer plastic was geweest, hadden we er meer

aan gewerkt tot het beter was.” Nochtans is het niet altijd duidelijk of verandering in gedrag altijd intrinsiek gemotiveerd is. Sommige leerlingen doen ook gewoon duurzame dingen omdat het zo in het schoolreglement staat, zonder dat ze de achtergrond goed kennen. Bij andere leerlingen is dat bewustzijn er wel. Het verschilt van leerling tot leerling.

Prizma legt in zijn UNESCO-werking in de eerste plaats de nadruk op bewustwording: naast kennisverwerving moeten we ook mee kunnen bouwen aan een betere wereld. Het is de bedoeling dat leerlingen zich daar bewust van zijn. Nochtans is het moeilijk om de precieze impact daarvan te meten, omdat een aantal factoren onbekend blijven, zoals de maturiteit. Je zou daar onderzoek naar kunnen doen, door bijvoorbeeld te kijken wat de effecten zijn als je een nieuwe activiteit of aanpak introduceert.

Wat loopt goed, waar is er nog werk

UNESCO komt weinig tot zijn recht als het tot enkele enthousiastelingen beperkt blijft. Je moet UNESCO proberen uit te dragen naar heel het team en ook iedereen in het team toelaten om naar eigen inzicht zelf invulling te geven aan de UNESCO-werking. Bij Prizma lukt dat goed, omdat er al een sterke samenwerking in het schoolbeleid zit: “Ons beleid noemen we het ‘wij-beleid’. Ik merk bijvoorbeeld net voor een klasmoment dat ze bij mij polsen, of ze het [UNESCO thema] wel juist uitleggen. Iedereen doet bijvoorbeeld mee met het posten van foto's over de verschillende activiteiten. Iedereen doet mee. We hebben doorlichting gehad en dat is er heel sterk uitgekomen: dat we een team zijn en dat we het samen dragen, dat het niet gewoon maar losse woorden of acties zijn, maar dat we het echt doen.” Binnen de scholengemeenschap, komen de midden- en bovenbouwscholen ook één of twee keer per jaar samen om expertise over de UNESCO-werking uit te wisselen.

geconsulteerd, maar zijn niet echt betrokken bij de onderwijspraktijk. Ook op wat er thuis gebeurt heeft men weinig vat. Op school leren de leerlingen veel over duurzaamheid in het dagelijks leven, maar of dit ook thuis genoeg wordt ondersteund, is niet bekend bij de leerkrachten. Daarom wil men de ouders meer betrekken. Tenslotte denkt men dat UNESCO in de lessen nog explicieter in de kijker mag worden gezet.

Duurzaamheids- en burgerschapseducatie heeft een eigen soort didactiek, waarbij kennis hand in hand gaat met een onderzoekende houding, reflectie, problemen vanuit verschillende hoeken (en vakken) kunnen bekijken en acties opzetten. Veel van die elementen komen nu al terug in de manier waarop het schoolteam de UNESCO-doelen in de praktijk probeert te brengen. Maar Prizma heeft ook een jong publiek. De koppeling van concrete gebeurtenissen of voorwerpen (bv. plastics) aan het vrij abstracte begrippenkader van de SDG's blijkt vaak nog te hoog gegrepen voor leerlingen uit de eerste graad secundair onderwijs. Ook het zelf uitdenken en uitvoeren van acties is voor hun leeftijd vaak nog te moeilijk. Bovendien zou dit ook weer veel tijd in beslag nemen, wat dan weer ten koste zou gaan van andere lessen of opdrachten: "Het grootste pijnpunt in het algemeen onderwijs, denk ik, is tijd."

Wat zijn de belangrijkste inzichten

Met de SDG's biedt UNESCO nu al het inhoudelijk kader voor duurzaamheids- en burgerschapseducatie, maar ook op didactisch vlak sluit de werking van Prizma, met de combinatie van kennis, onderzoek van concreet gedrag, reflectie en het zoeken naar oplossingen, dicht aan bij de visie van UNESCO. Daarnaast zien we een logische koppeling tussen leerplandoelen, vakinhouden en de SDG's. Dit alles wordt geschraagd door een planningsysteem waarbij het voor iedereen duidelijk is welke SDG van toepassing is, wat ook zorgt voor een vlotte vakoverschrijdende werking. Een andere troef is de sterke samenwerking: het UNESCO project is breed gedragen en iedereen is ook bereid om de UNESCO-thema's in zijn eigen vak te integreren.

Prizma ziet wel nog uitdagingen op het vlak van partnerschappen. Externe organisaties worden wel

“Ik en de wereld: werken met de SDG’s onder de okkerboom”: het verhaal van Vrije Basisschool De Sterrebloem in Deinze.

De groene speelplaats van methodeschool De Sterrebloem in Deinze valt meteen op. Geen beton, maar wel gras, paadjes en houten bankjes onder de okkerboom. De poort is feestelijk versierd met echte bloemen. Het weer is wisselvallig, maar toch staat de deur naar het teamlokaal uitnodigend open. Kinderen, ouders en begeleiders begroeten elkaar en ons als vrienden. We zijn welkom.

Hoe is het begonnen

“Al van bij de opstart zestien jaar geleden zijn we bezig met duurzaamheid”, vertelt coördinator Ellen De Dapper. ‘We hebben ons daarbij laten leiden door het Earth-charter. De duurzame ontwikkelingsdoelen kenden we toen nog niet.’ ‘Maar ze zaten wel al in ons DNA’, vult Lieven Godderis aan. Hij is begeleider van de leefgroep zesdejaars. ‘Toen we hoorden over het UNESCO-project, voelden we zo veel parallellen: werken rond vrede, burgerschap, gelijkwaardigheid, natuur... Al die gemeenschappelijkheden in jullie en onze visie waren een belangrijke aanleiding om UNESCO-school te worden.’

Wat gebeurt er

De Sterrebloem is anders dan andere scholen. “Op z’n Sterrebloems”, zeggen we hier vaak’, lacht Ellen. ‘Voor de kinderen is het typisch aan onze school dat ze vragen mogen stellen, op hun eigen tempo mogen leren, dat ze inspraak en vertrouwen krijgen van hun leerkracht. Ook de okkerboom en gelijkwaardigheid haalden ze aan.’ ‘Voor mij is de essentie dat iedereen

zo veel mogelijk zichzelf kan zijn, in afstemming met de ander’, zegt Lieven. ‘Het is moeilijk om samen te vatten’, zegt Ellen. ‘Met een hoek af, creatief, in het moment, met vertrouwen, menselijk.’

‘Één keer per maand organiseren we een soort parlement vergadering onder de okkerboom waarbij alle kinderen aanwezig zijn en waarbij ze hun eigen agendapunten mogen aanbrengen. De ouders zijn uitgenodigd, en ook de begeleiders zijn aanwezig. Dat is dus best een grote groep van tachtig à honderd mensen’, lacht Lieven. ‘Maar er is wel structuur, gebaseerd op de drie pijlers. Eerst komen we tot stilte in onszelf en gaan we zitten. Dan komen de verschillende klassen aan bod, en ook wat er gebeurt op schoolniveau en in de wereld.’ ‘Als de kinderen punten aanbrengen, gaat dat bijvoorbeeld concreet over het spelen. Hoe kunnen we het voetbalspel organiseren zodat er geen ballen door de kleuter-ruimte vliegen?’ ‘Regels en afspraken zijn nooit een doel op zich’, gaat Ellen verder. ‘Er zijn weinig regels echt neergeschreven, en afspraken vervallen ook voortdurend. We laten alles liever zo organisch mogelijk verlopen. Je voelt dat sommige groepen geen regels nodig hebben. Ze kunnen zelf nadenken en verantwoordelijkheid nemen. Maar soms geven de kinderen wel zelf aan dat er nood aan is. Daarvoor dient de okkerboom.’ Lieven knikt: ‘Er zijn weinig conflicten omdat de afspraken duidelijk en gemeenschappelijk zijn.’

Tijdens de pauzes krijgen de kinderen een stuk fruit of groente van de lokale bio-boerderij De Wassende Maan. ‘De kinderen gaan daar soms wekelijks mee op het veld helpen’, vertelt Lieven. ‘Dat partnerschap gaan we nog intensifiëren. Zo is de school nu ook een afhaalpunt voor bio-boxen: ouders kunnen één keer per week niet alleen hun kinderen, maar ook hun groenten en fruit afhalen op school.’ Omwille van de verbouwingen staat dit initiatief even on-hold. ‘Ook tijdens onze festiviteiten zoals de Sterredagen of inspiratiedagen en voor onze warme maaltijden kiezen we zo veel mogelijk voor Fairtrade, bio en zero-waste’, besluit Ellen.

De leeractiviteiten worden vaak projectmatig georganiseerd. Ellen en Lieven vertellen over de kinderklimaatop. Bij het dierenproject kwam een mama-dierenarts vertellen over haar job en gingen de kinderen aan de slag met röntgen-tekeningen. Voor het gezondheidsproject mochten enkele kinderen gezondheidsweetjes op de lokale radio uitleggen. En tijdens de interactieve boswandeling konden ouders en buurtbewoners luisteren naar verhalen over WOI door de QR-codes op het pad te scannen: 'Zelf geschreven en ingesproken door de kinderen!'

'Vanuit ontwikkelingsgericht onderwijs hebben we aandacht voor thema's waar de kinderen mee bezig zijn, die hen energie geven', legt Ellen uit. 'Wij doen ook wel onze inbreng, en hangen het gekozen onderwerp op aan de doelen die ze moeten leren en kunnen', vult Lieven aan. Ellen: 'Tijdens zo'n project starten ze allemaal met dezelfde inleiding startactiviteiten en werken dan toe naar "Waar ga ik op inzoomen?" "Wat interesseert mij echt?" Ze voeren onderzoek, alleen of in groepjes. Ze maken een presentatie, soms ook voor de ouders. Die wordt geëvalueerd, en dan zijn we klaar voor het volgende project.'

'Het was mijn zesdeklassers dit jaar tijdens hun zomervakantie op reis bijvoorbeeld opgevallen dat ze het raam van de taxi hadden moeten sluiten omdat er kinderen aan het bedelen waren', vertelt Lieven. 'Het was confronterend voor hen om te beseffen "Ik ben rijk, ik ben hier als toerist. Ik heb alles en die andere kinderen hebben dat niet." We zijn dan aan de slag gegaan rond het thema activisme. Wat is armoede en hoe kunnen we dat voor een stukje vermijden? Wat is activisme? Het Rode Kruis, Black Lives Matter... Iedereen vond wel een activist waarmee ze zich konden identificeren. Sommige kinderen ontvingen een mailtje van een activist die ze hadden gecontacteerd met daarin "Goed bezig!" Dat was natuurlijk super empowerend!'

Wat betekent UNESCO voor de school

De SDG's hebben een duidelijke plek in de visie van De Sterrebloem. Die is gebaseerd op drie pijlers en vormt de basis van alle activiteiten: 'Ik en mezelf, ik en de ander, ik en de wereld.' 'Alles begint met het goed voelen van het kind', legt Lieven uit. 'Dat is het centrum, de essentie. Dat is voor ons zelfs belangrijker dan wiskunde of Frans. Kinderen die zich niet goed voelen, kunnen niet leren. Als we bijvoorbeeld voelen dat er een spanning of conflict in de leefgroep is, stoppen we met lesgeven en maken we eerst tijd voor een klasgesprek.'

'We stimuleren de kinderen inderdaad om dicht bij zichzelf te blijven en waar te nemen "Wat gebeurt er met mij?"', legt Ellen uit. 'Bij de tweede stap, ik en de ander, stimuleren we het empathisch vermogen. Kinderen die nieuw zijn op onze school vinden het fantastisch dat wij altijd naar de verschillende kanten van een verhaal luisteren. Wij gaan er niet van uit dat "Jij hebt geschopt, dus jij bent de schuldige", maar we gaan samen op zoek naar het spoor dat tot het schoppen geleid heeft.' Hoe ouder de kinderen worden, hoe meer de school inzet op 'Ik en de wereld'. Ellen: 'Hoe kan jij met wie jij bent, met alles wat jij in jouw mars hebt, je inzetten voor de wereld?'

Authenticiteit, respect en verantwoordelijkheid zijn belangrijke kernwaarden. Verantwoordelijkheid voor jezelf, voor de anderen, voor je eigen leerproces en voor de wereld', legt Lieven uit. 'Respect voor jezelf, voor de andere, voor het materiaal, voor de natuur en voor de wereld.' Ellen: 'Ze moeten inderdaad soms stil zijn, maar we vragen dat altijd op een natuurlijke en respectvolle manier. Er is steeds ruimte voor vragen en opmerkingen.' Lieven: 'We gaan er stevast van uit dat alles al in de kinderen aanwezig is. Wij geven het gewoon handjes en voetjes zodat ze verder kunnen. We moeten ze uiteindelijk toch loslaten na het zesde, dus dan kunnen we daar beter zo snel mogelijk al mee beginnen.'

Welke impact zien we

We proberen onze kinderen te leren om met elkaar om te gaan en hun eigen verantwoordelijkheid te nemen', zegt Lieven. 'Er heerst een grote zorgzaamheid onder de kinderen', bevestigt Ellen. 'Als er iets niet goed lukt, proberen ze het eerst zelf te regelen, daarna met hulp van oudere kinderen... En

dan pas kom je naar de begeleider. Dat is de afspraak. Het splitsen van de kleintjes en de groten doen we bijvoorbeeld heel bewust niet. Schoon om te zien wat er dan gebeurt: je ziet de oudere kinderen de nieuwe peutertjes verwelkomen en bemoederen, helpen naar het toilet te gaan... Tsja, voor elkaar zorgen is ook gewoon fijn.'

Wat loopt goed, waar is er nog werk

Dankzij het participatieve beleid zijn de ouders zeer betrokken. 'Gelijkwaardigheid zit in onze hele structuur', vertelt Ellen. 'Dat gaat zelfs over besluitvorming: qua schoolbeleid, financiën en zelfs het jaarthema zoals dit jaar duurzaamheid...' Lieven: 'Door open te staan voor input van ouders win je ook aan interne expertise. Een ouder ondersteunt ons nu bijvoorbeeld met het aanvragen van financiering, en er is een papa-projectontwikkelaar waarop we kunnen rekenen voor de aanbouw van een nieuwe klas voor de zesdejaars. Dingen waar wij anders mee zouden worstelen, die lopen nu als een trein!' 'Ouders kiezen bewust voor onze school', zegt Ellen. 'Dat is belangrijk, want we verwachten ook veel van hen. Mee gaan werken op school, soep maken... Het is soms een hele klus om hier ouder te zijn!' lacht Ellen. 'We merken dat die grote betrokkenheid ook voor de kinderen een meerwaarde is', besluit Lieven. Die voelen: "Mijn ouders keuren dat hier goed. Het is hier oké, het is hier veilig." Dat maakt het voor hen gemakkelijker om hier volledig te landen.

Voor de teamleden is de focus op authenticiteit in het begin vaak wennen, maar uiteindelijk ook een opluchting. 'Collega's die lang in andere scholen gestaan hebben, schrikken daar soms van', zegt Ellen. 'Dan zeg ik "Ja maar, je mag fouten maken. Laat ze alsjeblieft zien zodat we elkaar daarin kunnen steunen." We voelen dat dat een effect heeft op de sfeer. De mensen die hier zijn, werken hier graag en willen graag blijven. Ook voor de kinderen is dat positief. Als je de hele tijd les moet krijgen van een leerkracht die tegen zijn zin voor de klas staat, ocharme.'

De school merkte dat haar visie van zestien jaar geleden aan vernieuwing toe was en blies haar nieuw leven in tijdens een participatief proces. Ze vertrokken daarbij vanuit hun slogan 'Een school voor wijze wezentjes die willen weten.' Lieven: 'In Gent betekent "wijs" tof of plezant, maar het gaat ook over

intelligentie en leren.' 'We hebben gevraagd aan de ouders, kinderen en begeleiders wat "wijs" voor hen betekent', zegt Ellen. 'Vanuit hun antwoorden hebben we nieuwe kernwaarden geïdentificeerd: "Open, Samen en Moed", de moed om het verschil te maken. Die nieuwe kernwaarden proberen we nu vorm te geven met ons pilootgroepje.'

Belangrijkste inzichten

'Het is soms wiken en wegen om trouw te blijven aan onze visie' vertelt Ellen 'We zijn bijvoorbeeld met enkele papa's een sponsorsysteem aan het uitdenken voor meer financiële ademruimte, maar accepteer je dan geld van banken die ook in de wapenindustrie investeren? Kiezen we voor biologische peren uit Argentinië of korte keten? We proberen alles zo goed mogelijk te doen, zonder slaaf te worden van onze principes. We zijn natuurlijk ook een school, met een to-dolijst van de overheid. Het blijft een evenwichtsoefening om onze visie waar te maken, en tegelijkertijd ook kwaliteitsvol onderwijs aan te bieden volgens de leerplannen.'

'Het belang dat we hechten aan echtheid is confronterend voor veel nieuwe leerkrachten', gaat Ellen verder. 'Onze leerkrachten zijn hier begeleider en worden bij de voornaam genoemd. Ze spelen geen "rolletje". Je bent wie je bent, en zo sta je ook voor de klas. Als je een lastige dag hebt, mogen de kinderen dat gerust weten. Natuurlijk is het uitdagend dat bepaalde aannames die je zelf hebt als leerkracht, door de kinderen onderuit worden gehaald.' Lieven knikt: 'Voor mij is een kleuter of peuter evenveel mens als ik. We houden het contact met de kinderen zo gelijkwaardig mogelijk en proberen zo horizontaal mogelijk tegenover elkaar te staan. Als een leerkracht daar tegenin wil gaan, doorprikken kinderen dat.'

'Mijn droom voor het UNESCO-netwerk is dat het ons kan versterken door wereldwijde verbinding', gaat Lieven verder. 'Als we een uitwisseling kunnen creëren met bijvoorbeeld een school in Mali, dan kan je rechtstreeks aan hun kinderen vragen "Hoe is het om in Afrika te wonen?" Dankzij digitale media kan je de wereld echt op school binnenbrengen, kan je die wederzijdsheid aan de kinderen laten voelen. Dat is iets helemaal anders dan naar een video van Karrewiet kijken.'

“Leren in de stad, kijken naar de wereld”: het verhaal van GO! Atheneum Brussel Campus Pacheco.

Recent verhuisde Atheneum Brussel (AB) van het oude gebouw in de Dansaertwijk, naar de nieuwe locatie aan de Pachecolaan. Op de grens tussen van de bruisende binnenstad en de administratieve wijk rond de Koningstraat, word je vanop de speelplaats op het dak getraakteerd op een schitterend uitzicht over Brussel. AB is een ASO-school met een divers publiek, die volop weet in te spelen op de vele leerkanalen die een grootstad als Brussel te bieden heeft. Niet voor niets luidt hun motto ‘Leren in de Stad, kijken naar de wereld!’. We spraken met Sara Maissin, leerkracht Human Wetenschappen in de 3de graad en Stefanie Geerolfs, die voor de 1ste graad het UNESCO-project van AB trekt.

Hoe is het begonnen

Het idee van burgerschapseducatie en ecologie zat eigenlijk al vanaf het begin in de pedagogische visie van de school. Vanaf het begin had AB een geëngageerd leerkrachtenteam dat ook zonder UNESCO projectweken opzette rond die thema's. De werking van UNESCO is eerder toevallig onder de aandacht gekomen: “Een ouder die ook leerkracht was in een andere UNESCO-school zei: ‘maar jullie weten toch dat jullie een UNESCO-school zijn?’ En ik zei: ‘ja, maar we zijn het niet’. En hij zei: ‘maar jullie zijn wel een UNESCO-school in hoe jullie functioneren’ ”. Dat heeft het laatste duwtje gegeven om een UNESCO-school te worden.

Over het algemeen worden de SDG's op AB gebruikt als ‘kader’ voor lessen en educatieve projecten: “Er zijn collega's die met heel veel plezier een graffiti-namiddag doen. ‘Oké, maar graffiti over wat?’ Pedagogisch is dat gewoon een veel zinnigere activiteit, gewoon omdat je dat gekoppeld hebt aan de SDG's.” Een ander voorbeeld zijn de projectweken en de schoolreis. We hadden nood aan een narratief om die projectwerken relevanter te maken. UNESCO gaf dit narratief, en werd zo een opstap naar meer kwaliteitszorg.

Wat gebeurt er

Een belangrijk deel van de UNESCO werking is het vak ‘UNESCO’, dat wordt aangeboden aan de 2de graad

binnen de optie ‘maatschappij en welzijn’. Het gaat dus niet om iets eenmaligs, maar is met 7 blokken van 40 minuten vast onderdeel van het curriculum. Dat kleurt de studierichting echt. De leerkracht laat de leerlingen in eerste instantie in aanraking komen met de SDG's via werkboekjes. De leerlingen zijn nog jong en hebben die structuur nodig. Vervolgens wordt de leerstof samen met de leerlingen opengetrokken naar de actualiteit in Brussel. Daar kwamen al verschillende projecten uit voort waar er SDG's aan gelinkt worden, zoals een deelname aan de Zinnekeparade of een project met Hubbie vzw waarin we gaan werken met mensen met een mentale beperking. Na de activiteit wordt er ook telkens teruggekoppeld met de leerlingen: “Hoe heb je het ervaren? Hoe was dit belangrijk voor jou?”. Door een poster te maken over de activiteiten en daar ook de SDG's aan toe te voegen, wordt de activiteit ineens veel overzichtelijker voor hen.

Leerlingen van oudere jaren die activiteiten opzetten in de leerlingenraad worden gestimuleerd om daar ook de SDG's bij te betrekken: “aan de leerlingenraad zeg je dan: pas op, denk ook eens aan die SDG's als jullie nadenken over welke soorten activiteiten jullie willen organiseren op school. Dan betekent dat veel meer dan als je gewoon even het blaadje met de zeventien SDG's meegeeft, natuurlijk.” Voor de leerlingen van het eerste jaar wekt het vak UNESCO nieuwsgierigheid op. Zo begint dat te leven en proberen we overal zaadjes te planten.

Naast het vak ‘UNESCO’ zet AB een sterk in op projectmatig leren. Dit gebeurt binnen het ‘stadslabo’. “Stadslabo is eigenlijk leren kijken naar je stad en daar dan op ingaan: wat gebeurt er allemaal cultureel? Wat gebeurt er maatschappelijk? Als we dan ineens een hele rij vluchtelingen zien aanschuiven, dan doen we daar iets mee.” Men kijkt naar een lokaal fenomeen en dan gaat men daar rond werken. Om de projectwerking zo goed mogelijk te laten verlopen, worden hiervoor wekelijks 80 minuten voor vrijgemaakt, doorgaans op vrijdagnamiddag. Elk project loopt over verschillende weken, en afhankelijk van het project worden er ook externe organisaties betrokken. Dat betekent dat er op die uren nooit klassieke lessen worden gegeven.

De ouderejaars worden uitgedaagd om te leren argumenteren en met elkaar in debat te gaan. In het

kader van hun eindwerk wordt aan de zesdejaars gevraagd om een reeks onderzoeksvragen te bundelen, zodat ze rond een centraal thema werken en elkaar ook kunnen versterken. Ze moeten daarbij ook een debat organiseren en zelf op zoek gaan naar sprekers en bronnen. De SDG's vormen ook hier weer een houvast: "Als je dan zegt: gebruik de SDG's in de communicatie, in je inspiratie, in de manier waarop je een onderzoeksvraag formuleert, dan heb je ineens een heel mooi kader dat super complementair wordt. Dus ik ben wel benieuwd wat dat dan gaat geven. Ik heb er wel veel zin in."

Wat betekent UNESCO voor de school

Voor AB bieden UNESCO en de SDG's een inhoudelijk kader waaraan men verschillende kennisinhouden en acties kan aan koppelen rond burgerschap en duurzame ontwikkeling. Het kader biedt de mogelijk het overzicht te bewaren, lacunes te ontdekken en soms uiteenlopende initiatieven binnen verschillende vakken met elkaar in verband te brengen: "Maar dat duidt juist waarom dat die [SDG's] belangrijk zijn, omdat ook wij een kader nodig hebben om op terug te vallen. We hebben besloten dat Atheneum Brussel over verwondering gaat. Maar wat betekent dat dan, verwondering? Die debatavonden [...], ik wil die doen omdat ik ontmoeting waar wil maken met de buurt. En emancipatie, ik geloof niet dat je kan emanciperen zonder te weten hoe mensenrechten gestructureerd zijn. Dus ik denk dat dat echt allemaal heel erg aan elkaar gelinkt is."

AB vindt dat de SDG's ook een groot praktisch nut hebben voor onderwijs, juist omdat ze complexe zaken heel concreet maken. Je kan laten zien wat rechtvaardigheid inhoudt en je laat ook zien dat de verschillende aspecten daarvan soms met elkaar in tegenspraak zijn en dat die SDG's elkaar ook doorkruisen. Het is belangrijk dat leerlingen beseffen dat die kruisingen er zijn en dat je de ene SDG niet zonder de andere kan bekijken. Zo kan je niet over gender spreken, zonder het bijvoorbeeld ook over armoede te hebben. Dat wordt trouwens ook mooi zichtbaar gemaakt in de metro-kaart van de SDG's. De SDG's sluiten elkaar niet uit, maar hun verbindingen brengen je er wel toe aan zaken anders te gaan bekijken. Daarom is het ook belangrijk om als je een actie opzet, je het ook over de complexe

oorzaken van problemen moet hebben: "Onze projecten gaan over mensen dienen, het gaat over de ontmenselijking van mensen in de maatschappij. Wij gaan ook 's ochtends om half acht koffie en thee uitdelen [aan vluchtelingen], maar je begint wel met: 'wat is een asielzoeker, van waar komen ze?' Want je kunt niet gewoon zeggen: kom, we gaan even koffie gaan uitdelen."

Een belangrijke troef van een UNESCO-school is dat het je legitimiteit geeft aan je aanpak. Je kan heel duidelijk zijn in voor wat je staat, en je wordt gesteund door een sterk narratief. Onder Brusselse ouders is er heel wat controverse rond ethische en religieuze thema's, onder meer rond gender en geaardheid. Het gevaar bestaat dat dit bij leerkrachten leidt tot misplaatste voorzichtigheid of zelfcensuur. Kunnen zeggen dat je school werkt vanuit het gedachtegoed van UNESCO, is daarbij dan een grote hulp.

Ook de bijdrage aan andere competenties wordt vermeld. Burgerschap en duurzaamheid lenen zich goed om te oefenen met taal voor abstract denken: "In het tweede jaar bouwen ze het begrippenkader op, om dan later ermee aan de slag te kunnen gaan. Want die SDG's, dat is heel bizar hoe dat voor sommigen heel lang erg abstract blijft. En anderen hebben dat dan helemaal als taal verwerkt. Dan kunnen die daar op een ander niveau over nadenken." Een andere meerwaarde ligt in de verwerving van onderzoekscompetenties, bijvoorbeeld als je leerlingen een debatavond laat organiseren: "Wie heb je uitgenodigd? Waarom heb je die persoon uitgenodigd? Hoe heb je dat verdedigd? Hoe heb je die persoon geïntroduceerd? Je kan bronnen afbakenen, je kan dat voorbereiden, je kan die kaderen."

Welke impact zien we

Je kan goed zien wat het betekent om op een school te zitten die maatschappelijk engagement uitstraalt, al gaat het wellicht te ver om de ontwikkelingen die jonge mensen doormaken rechtstreeks aan UNESCO toe te schrijven. Vele leerlingen van AB maken na het secundair een beroepskeuze uit maatschappelijk engagement, zeker de leerlingen die Humane Wetenschappen volgen.

Aan de andere kant zijn er ook leerlingen die juist alles van zich af lijken te duwen en telkens vragen

“what’s in it for me?”. Die leerlingen kunnen zeer goed scoren op feitenkennis, maar zonder dat ze zich daarom ook echt betrokken voelen. Het is moeilijk om de vinger te leggen hoe dit juist komt. Het illustreert wel dat maatschappelijke betrokkenheid niet zomaar op te leggen valt aan leerlingen: “Ik zeg altijd - het is een beetje een boutade -: ik ben altijd een beetje bezorgd over de mate van indoctrinatie van mijn lessen, omdat ik zoveel lesuren heb, over thema's die gaan over wereldbeeld, maatschappijbeeld, mensbeeld. En ik zeg dan altijd: dat soort leerlingen bewijst in elk geval dat je nog van alles kan beslissen over dat wat je doet. [...] Ik denk vaak: waar ligt de grens tussen maatschappelijk kritisch zijn en sturen? Ik overweeg dat allemaal. Ik ben me bewust van mijn verantwoordelijkheid en ik probeer daar wel echt heel bewust mee om te gaan.”

Wat loopt goed, waar is er nog werk

AB is vanaf haar oprichting al een maatschappelijk betrokken school geweest. Na haar lidmaatschap van ASPnet, werd die maatschappelijke betrokkenheid gelijk aan verder vormgegeven. Een belangrijke mijlpaal, was de beslissing van de pedagogische raad om in de 2de graad het vak ‘UNESCO’ in te voeren. Daarvoor had AB al de projectweken en een schoolreis, maar de beslissing om het in een apart vak te gieten vanuit het UNESCO-gedachtegoed, zorgde ervoor dat die projecten inhoudelijk beter werden onderbouwd en kwaliteitsvoller werden. Hoewel de integratie van de SDG’s in de projecten niet eenvoudig was, groeide het vak in de 2de graad wel uit tot de plek waar de UNESCO-werking echt ‘gevoed’ kon worden, zodat dit zich vervolgens kon verspreiden naar de hele school. Deze verspreiding, waarbij overal ‘zaadjes’ kunnen geplant worden, blijft een hele uitdaging.

Een ideaal scenario zou zijn dat leerkrachten zich regelmatig afvragen: “zijn wij voldoende met UNESCO bezig? Hoe kan ik daar in mijn lessen, maar ook buiten mijn lessen iets toe bijdragen?” Nochtans beseft men dat dit voor veel leerkrachten moeilijk is. De werkdruk ligt te hoog en een oplossing is niet meteen voorhanden. Bovendien zijn leerkrachten wel geëngageerd, maar als erom gaat het eigen lessenspakket te overstijgen, zijn de meningen toch verdeeld. Aan de andere kant maakt de keuze voor een jaarthema, zoals SDG 16 rond ‘vrede en

rechtvaardigheid’, het gemakkelijker om leerkrachten die daar al rond werken mee te krijgen: “ik ben van strategie veranderd: O ja, water. Dus ik ga de werkgroep natuurwetenschappen aanspreken. En dan volgend jaar: justitie. Hup, dan ga ik naar onze journalisten. Dat is tof. Omgekeerd ook, mensen voelen zich dan gezien.” Een andere manier om leerkrachten mee te krijgen, is te benadrukken dat ze in hun lessen eigenlijk al veel rond de UNESCO-doelen werken. Je zou dat ik kaart kunnen brengen door leerplandoelen te koppelen aan SDG’s. Dat werkt motiverend, maar zou ook een stimulans kunnen zijn om rond SDG’s te werken die nog niet aan bod kwamen.

Al bij al blijft het wel behelpen. Bij AB krijgen leerkrachten veel vrijheid om projecten op te zetten, maar het is ook een kleine school die bijvoorbeeld versterkt wil inzetten op didactiek. Er moeten keuzes worden gemaakt, waardoor het niet langer mogelijk is om leerkrachten aparte uren voor UNESCO te geven. Ook de relatie tot leerplannen en eindtermen zijn ambigue: de afgeslankte eindtermen voor bijvoorbeeld burgerschap en duurzaamheid geven veel meer vrijheid aan de leerkracht, maar dat is vooral goed voor hen die al veel ervaring hebben. Voor nieuwe leerkrachten waren de uitgebreide eindtermen wel een belangrijke houvast.

De verbinding tussen humane en exacte wetenschappen is typisch voor UNESCO, maar in de dagelijkse schoolpraktijk blijken ethische, maatschappelijke en natuurwetenschappelijke kennis elkaar toch moeilijk te vinden. Nochtans zou je heel veel mythes die ook onder onze leerlingen leven, kunnen ontcrachten door bijvoorbeeld vanuit de natuurwetenschappen vroeg genoeg wetenschappelijk bewijs aan bod te laten komen rond ‘hete hangijzers’, zoals de evolutietheorie, intersekse, stamceldonatie, etc. Ook dat soort van zaken kan je verbinden met het omvattende idee van wereldburgerschap. Soms lijkt het ook om verschillende visies op evalueren te gaan. Leren voor burgerschap en duurzaamheid en daar als mens ook in groeien, valt niet altijd eenduidig in punten uit te drukken. Ook dat werkt soms terughoudendheid op bij leerkrachten.

Ook met externe partners is het vaak zoeken geweest, hoewel AB nu al veel ervaring heeft op dit

vlak: “Ik zie samenwerking [met externe partners] als een soort kruisbestuiving. En als ik het gevoel heb dat ik eigenlijk vooral ‘de leerkracht’ moet zijn, die in een hoekje aanwezig mag zijn, [...], dan vind ik dat niet echt een voorbeeld van verrijkende kruisbestuiving.” Externe partners die willen meedenken vanuit het pedagogische project van de school en de rol van de leerkracht ten volle respecteren, wordt als een must gezien: “Als je dan zegt: kijk, wij zijn een UNESCO-school. En als je met ons samenwerkt, dan verwachten we tenminste dat jullie overwegen of deze thema's aan bod kunnen komen. En als die aan bod komen, willen wij graag samen met jullie nadenken hoe we in de diepte kunnen gaan.”

AB kent een sterke traditie in burgerschapseducatie, terwijl ecologische aspecten minder in het DNA van de school zitten. Daar is nog een inhaalbeweging te maken, ook op het niveau van het gebouw en de maaltijden. Veel van die beslissingen worden echter op het niveau van de scholengroep genomen, wat het erg moeilijk maakt om daarop te wegen, zelfs voor een UNESCO-school.

Wat zijn de belangrijkste inzichten

AB Brussel laat zien dat je UNESCO niet nodig hebt om je als school geëngageerd te tonen, maar het zorgt wel voor een inhoudelijk sterk kader om op een kwaliteitsvolle manier bezig te zijn met burgerschap en duurzame ontwikkeling. Het kader zorgt voor overzicht, helpt lacunes te ontdekken en koppelt uiteenlopende initiatieven aan elkaar. UNESCO helpt de school ook duidelijk te communiceren over de waarden waarvoor het staat, en biedt houvast in de omgang met controversiële thema's. Bovendien helpt het leerlingen zich complexe begrippen eigen te maken, abstract te denken en onderzoeksvaardigheden te ontwikkelen. Hierdoor wordt de educatieve waarde van projecten aanzienlijk verhoogd. Ervaring leert dat samenwerking met externe partners steeds moet gebeuren vanuit het pedagogisch project van de school en met respect voor de expertise van de leerkrachten.

De belangrijkste uitdaging voor AB, is de integratie van de UNESCO-werking en SDG's door de hele school. Hoge werkdruk en andere prioriteiten zorgen ervoor dat UNESCO niet altijd genoeg ingang krijgt bij de leerkrachten, hoewel de UNESCO-trekkers van AB

ook daarvoor oplossingen proberen te ontwikkelen. Verder liggen er nog opportuniteiten in de verbinding tussen humane en exacte wetenschappen, en is er nog een inhaalslag te maken op ecologisch gebied, ook op vlak van facilitair beheer.

“Masterclasses en modules: de SDG's in het curriculum”: het verhaal van GO! Atheneum MIRA in Hamme.

Hoe is het begonnen

Het verhaal van GO! Atheneum Mira in Hamme lijkt op een wedergeboorte. Door teruglopende leerlingenaantallen balanceerde deze secundaire school zes jaar geleden op het randje van sluiting, maar na een succesvolle doorstart kwam er bovenop de oorspronkelijke 1ste en 2de graad nog een 3de graad bij en is het leerlingenaantal gegroeid tot 250 leerlingen in het schooljaar 2024-2025.

Van bij het begin van de vernieuwingsoperatie heeft men willen inzetten op UNESCO. Het was één van de eerste maatregelen. De UNESCO werking van de nabijgelegen GO! Basisschool Sterrebos werkte inspirerend, wat in 2019 uiteindelijk heeft geleid tot het lidmaatschap van ASP-net Vlaanderen.

Wat gebeurt er

De onderwijsdoelen vormen het uitgangspunt voor de opbouw van het curriculum en de bijbehorende werkvormen. Mira heeft drie complementaire leeromgevingen ingevoerd: de ‘masterclass’ ‘labwerking’, de ‘modules’. Gemiddeld 75 procent van de onderwijstijd gaat naar de masterclass. 20 procent gaat naar de labwerking en 5 procent naar de modulewerking, hoewel het per studiejaar kan variëren. De masterclasses spreken eigenlijk voor zich. Het zijn de traditionele klassikale lessen: sterk gestructureerd, doelgericht, uitdagend en activerend. Bij alle drie de werkvormen kunnen leerkrachten putten uit de verschillende thema's die UNESCO en de SDG's te bieden hebben, maar UNESCO mag ook geen keurslijf worden. Er moet een gezonde balans zijn, waarbij UNESCO vooral in die vakken en werkvormen aan bod komt, waar het best tot zijn recht komt. UNESCO kan op verschillende niveaus aan bod komen: op lokaal niveau, schoolniveau of individueel niveau. Vooraleer initiatieven te nemen, moet je vooral kijken naar waar de impact het grootst kan zijn.

“In de labwerking is het de bedoeling om clusters te maken. Als je bij UNESCO klimaat hebt bijvoorbeeld, is dat een hele goeie SDG om te gebruiken in de cluster STEAM. Als het dan gaat over armoede, dat

hoort niet echt bij die cluster. Dan proberen we dat ergens anders aan bod te laten komen.” In het eerste jaar hebben de leerlingen bijvoorbeeld 6 uur lab per week, gegeven door een vast team van leerkrachten die zelf bepalen welk thema er wanneer aan bod komt. Het leerkrachtenteam komt uit dezelfde cluster, zoals STEAM, maar een probleem wordt wel altijd vanuit verschillende vakken binnen de cluster benaderd. Rond een thema als ‘water’ of ‘klimaat’ kan dan worden gewerkt vanuit natuurwetenschappen, aardrijkskunde en wiskunde. Het worden dus interdisciplinaire teams gemaakt, die liefst ook in vast verband blijven werken. De labs zetten eigenlijk in op een manier van leren waarbij leerlingen in verschillende stappen meerdere kennisinhouden met elkaar moeten verbinden, om tot een event of product te komen. Het eindresultaat kunnen ze dan tonen op een event zoals de MIRA-markt, die toegankelijk is voor ouders en buurtbewoners. Ook de kringwinkel deed er als externe partner aan mee.

De modules zijn leermomenten die zich specifiek op een bepaalde sleutelcompetentie richten, maar ook een uitgesproken actiegerichte component hebben. Op MIRA ging er bijvoorbeeld al een module ‘research’, ‘duurzaamheid’ en ‘burgerschap’ door. De module research is gericht op het onderzoeken van mogelijke toepassingen van wat in de les is geleerd: “onze module research vertrekt vanuit een onderzoek van de leerlingen. Zij mogen een keuze maken, zij gaan een onderzoeksvraag formuleren. Dat was dan met de B-stroom leerlingen. Die onderzoekende houding heeft bij ons heel direct plaats in die module en in de labwerking.” Wat het actiegerichte betreft, zegt Liesbeth: “Ik probeer zoveel mogelijk het ‘doen’ in de module te steken. Ik ga de kringloopwinkel bezoeken. Dan moeten ze zelf iets prijzen en in de winkel leggen. Dan zien ze hoe die mensen daar werken. Of we gaan wandelen in Hamme en kijken wat voor water er is. Ze moeten dingen die met water te maken hebben zelf benoemen. We zijn ook gaan helpen poetsen in een woonzorgcentrum dat verhuist.”

Wat betekent UNESCO voor de school

De UNESCO-werking van ASPnet is voor Mira een stevige houvast om op school een eigen aanpak te kunnen opzetten rond UNESCO en de SDG's, binnen

de hogervermelde werkvormen: “Wij zitten in het UNESCO ASP-netwerk. Dat heeft op zich een duidelijke structuur. Wij komen vier keer per jaar bijeen. Die vier bijeenkomsten zijn zeer duidelijk van vorm en van aanpak is het zeer gelijkaardig. Elk jaar is er dezelfde methodiek die gebeurt. Dat is een hele sterke houvast in de bepaling hoe we ons jaar vormgeven binnen het UNESCO-gedeelte”. De ASPnet meetings zorgen bovendien voor een samenhorigheidsgevoel: “Ik kijk ook altijd wel uit naar die meetings. Je merkt als je daar naartoe gaat, dat je met gelijkgestemde mensen aan het babbelen bent. Daar put je gewoon energie en inspiratie uit. Dat draag ik dan mee naar de school en hoop ik hier ook over te brengen.”

Je kan vanuit UNESCO ook goed inhaken op de leerplannen van het gemeenschapsonderwijs, in het bijzonder met betrekking tot duurzaamheid. Het feit dat er binnen ASPnet elk jaar 1 specifieke SDG wordt gekozen heeft het voordeel van de duidelijkheid: “We hebben natuurlijk onze leerplannen van het gemeenschapsonderwijs. Daar kan je veel op inhaken. Het is tof dat [op de bijeenkomsten van ASPnet] één SDG wordt gekozen, want anders vind ik het wel heel ruim en vaag. Het is dus een goede houvast.” SDG 6 ‘vrede, rechtvaardigheid en sterke instellingen’, waarrond in het schooljaar 2024-2025 wordt gewerkt, biedt bijvoorbeeld een prima opstap om de huidige politieke actualiteit op tafel te leggen: “Dit jaar staat SDG 6 centraal, dat gaat dan over vrede, rechtvaardigheid en publieke diensten. We hebben daar nu over gebrainstormd. Daar kwam vooral uit dat het enorm veel kansen biedt, bijvoorbeeld voor het juridisch systeem. De democratie staat onder druk als je ziet wat er gebeurt in Amerika, Oekraïne en Israël. Het juridisch systeem wordt bevraagd. Denk aan Nathan Vandergunst, de Acid-processen. Ook de Reuzegom-processen, waar heel veel propaganda rond is en het juridisch apparaat publiekelijk in vraag wordt gesteld. Met 17 SDG’s krijg je een heel pallet aan thema’s waarrond je kan werken op school, ook vanuit hun onderlinge samenhang.

Het werken rond duurzaamheid vanuit de SDG’s kan ook betekenisvol zijn vanuit didactisch oogpunt. Duurzaamheidseducatie is bijvoorbeeld gebaat bij kennisverwerving, een onderzoekende houding, omgaan met waarden én het opzetten van acties. Het

werken met masterclasses, lab’s en modules zijn complementaire werkvormen waar de verschillende aspecten van een sleutelcompetentie als duurzaamheid, didactisch tot hun recht kunnen komen. Bij duurzaamheidseducatie gaat het vooral om ‘zaadjes te planten’: leerlingen meegeven hoe je naar de dingen kijkt. Maar kennis meegeven is minstens even belangrijk: “je moet dingen weten om er een mening over te kunnen vormen”.

Via UNESCO wordt Mira deel van een organisatie die erin slaagt op wereldniveau verbindingen te maken tussen onderwijs, cultuur, wetenschap en erfgoed: “Dat netwerk is goud waard. Daar is veel groeipotentieel en kansen. Wij gaan meer met soortgelijke scholen contacten kunnen leggen en uitwisseling creëren. Dat netwerk is het grootste en daarom zou je UNESCO-school moeten worden. ASPnet zorgt ervoor dat je toegang krijgt tot informatie en partners uit de hele wereld. Door voor één SDG te kiezen heb je vervolgens ook iets zeer concreet in handen om op mondiaal niveau connectie te maken: We maken de keuze van de SDG en dan gaan we op mondiaal niveau een connectie maken. Ook zelfs Erasmus uitwisselingen. Bijvoorbeeld: de SDG ‘water’ staat centraal in Vlaanderen. Maar ook Indonesië en de UNESCO zeggen dat het centraal gaat staan. Dan gaan we netwerken, uitwisselen en collectiviseren. Het grote voordeel is dat je vanuit een gemeenschappelijk kader en doel dingen gaat kunnen aanpakken.”

Welke impact zien we

Als we over impact spreken, dan kan de school nooit als enige aangesproken worden. Duurzaamheid is een gedeelde verantwoordelijkheid, waar de hele samenleving mee gemoeid is. In dit bredere perspectief zou je de rol van de school als bijna verwaarloosbaar kunnen zien.

Nochtans heeft de school wel de instrumenten in handen om aan bewustwording te werken en leerlingen onderzoekend aan de slag te laten gaan met concrete uitdagingen, maar met die bedenking dat duurzaamheid uiteindelijk wel de verantwoordelijkheid is van iedereen: “Je gaat de wereldproblemen niet oplossen. Het wordt alleen maar moeilijker en complexer, dat weten we allemaal. Maar ik ben er wel van overtuigd dat als je op microniveau incentives maakt en bepaalde

leerlingen triggert. Als je een bewustwording bijbrengt en [de leerlingen] krijgen daar een erkenning toe, want zij zijn UNESCO-ambassadeurs, dan gaat je school op microniveau meer betekenis kunnen geven en ga je minder puur werken vanuit dat leerplanelement. We moeten zaadjes planten in de hoofden!” Bepaalde leerlingen zijn meer UNESCO-ambassadeur dan andere. Sommigen lijken zelfs nauwelijks aangesproken te worden door de boodschap van UNESCO. Dat het niet overal doordringt zie je ook bij de ouders, die zich evenmin aangesproken voelen, terwijl andere juist er nog meer willen voor gaan. Leerlingen, maar ook ouders, zijn dus niet automatisch gewonnen voor de waarden waar UNESCO voor staat. Dit kan frustratie uitlokken, maar ook opgepikt worden binnen een leerproces: dat je verschillende visies en attitudes ‘op tafel legt’, zodat je beseft dat mensen heel verschillend kunnen denken, en daar ook hun redenen voor kunnen hebben.

Wat loopt goed, waar is er nog werk

Het werken met masterclasses, lab’s en modules, brengt enkele organisatorische uitdagingen met zich mee. De voorkeur gaat naar het werken met vaste teams van leerkrachten, maar niet iedereen heeft het talent of de vaardigheid om in elke werkvorm even goed mee te draaien. Daarbij zit je ook met wisselende uren: je kan niet iedere leerkracht gelijk wanneer vrijroosteren voor een lab. Desondanks wordt er bij Mira zoveel mogelijk rekening gehouden met de talenten van iedere leerkracht. De modules zijn daar zeer geschikt voor.

Het werken in teams loopt vlot, maar het is wel belangrijk dat ieders inbreng goed gekend is en wordt gerespecteerd: “Je moet echt samenwerken en ook diplomatisch kunnen zijn. Mijn functie in het team... Ik geef een éénuursvak. Dat is totaal anders dan de leerkracht Nederlands en de leerkracht wiskunde-natuurwetenschappen, want die staan er veel meer. Het is logisch dat die meer hun leerstof in dat lab willen laten voorkomen.” Een team opbouwen is daarom een beetje zoeken en vooral een ‘brede bril’ willen opzetten. Veel leerkrachten zijn sterk gericht op hun eigen vak, ook omdat ze zo zijn opgeleid. Het belangrijkste is echter dat je samen naar een eindresultaat kan toewerken, en dat je toelaat dat ieder vak of perspectief voldoende aan bod kan

komen. Om een sterk lab te hebben, “moet je kijken naar het theoretische, want wij vinden dat [voor bepaalde lab’s] bepaalde vakken zich meer lenen dan andere. Maar je moet ook naar de competentie en de personen kijken. Op basis daarvan moet je de teams samenstellen.”

Specifiek wat de UNESCO-thema’s betreft, denkt men dat deze nog beter ingebed kunnen worden in het systeem van ‘masterclasses’, ‘lab’s’ en ‘modules’. SDG 6, die de centrale SDG is voor het schooljaar 2024-2025, kan daarvoor een goede aanleiding kan zijn. De aanpak zou erin kunnen bestaan om in de masterclasses de theorie te zien, om dit dan in de modules en lab’s verder uit te werken. Met andere woorden: naast de feitelijke kennis in de masterclasses, wordt in modules en lab’s ook gewerkt rond de waarden die daarbij aan bod komen, de emoties die dit oproept, de verschillende perspectieven die erover bestaan, en acties die men samen kan opzetten. Het zou ook een gelegenheid zijn om een bredere groep van leerkrachten aan te spreken, zodat de UNESCO-thema’s niet steeds door dezelfde mensen worden gedragen.

De leerkrachten weten wel dat Mira een UNESCO-school is, maar daarom wordt nog niet de link gemaakt met wat in de lessen gebeurt. Hierover moet dus meer bewustmaking gebeuren. Daarnaast kan er ook meer geleerd worden in de omgeving, met de maatschappij. Dit kan op een lokaal niveau en kan ook aanleiding geven tot professionalisering bij leerkrachten hoe je dit aanpakt. Als UNESCO-school moet je sowieso dit soort van initiatieven blijven omarmen, ook als je op een gegeven moment geconfronteerd wordt met slechte wiskundescores en het alle hens aan dek is om te remediëren.

Wat zijn de belangrijkste inzichten

Zowel het curriculum als de didactische keuzes van GO! Mira blijken zich goed te lenen voor een sterke UNESCO-werking. De school werkt vanuit drie complementaire werkvormen: (1) de ‘masterclasses’, die in essentie neerkomen op het klassikaal onderricht van vakken, (2) de ‘labs’ waarbij in team rond een bepaalde thematische cluster (bv. STEAM) wordt gewerkt en (3) de ‘modules’, die zich richten op sleutelcompetenties als ‘duurzaamheid’, ‘onderzoek’ of ‘burgerschap’, en zich goed lenen voor

het opzetten van projecten en acties. Elk van de drie werkvormen laat een specifieke didactische benadering toe, die onder meer wordt ingevuld door de SDG die jaarlijks door het ASP-netwerk wordt gekozen. Het werken rond één bepaalde SDG geeft duidelijkheid voor iedereen, en laat toe om tegelijk verschillende sleutelcompetenties aan te spreken. Het vaste ritme van de UNESCO-bijeenkomsten, zijn een belangrijk houvast om die werking gaande te houden op schoolniveau. Het wereldwijd netwerk dat ASPnet is, biedt Mira bovendien de mogelijkheid om zich binnen die verschillende werkvormen, ook internationaal te connecteren.

Bij GO! Mira wordt de UNESCO-werking rond de SDG's van een stevig inhoudelijk en didactisch kader voorzien. Toch vermeldt men ook enkele uitdagingen. Vanuit het oogpunt van typische UNESCO-thema's als duurzaamheid en burgerschap, kan het zinvol zijn om een didactiek die kennis, waardenoriëntatie, het omgaan met verschillende standpunten en actiegerichtheid met elkaar verbindt, meer onder de aandacht te brengen. De 'masterclasses', 'lab's' en 'modules' lijken zich ook daar goed voor te lenen. Daarnaast speelt ook de nood aan meer bewustmaking. UNESCO is nog niet bij alle leerkrachten en ouders even goed gekend. Het is wel algemeen geweten dat Mira een UNESCO-school is, maar nog niet iedereen weet hoe je dit ook (mee) in de praktijk kan brengen.

“Werken aan een vreedzame samenleving begint op de klasvloer”: het verhaal van Busleyden Atheneum Campus Pitzemburg in Mechelen

Hoe is het begonnen

Het verhaal van UNESCO-school Pitzemburg in Mechelen gaat terug tot het begin van de jaren 1950. In die periode ontstond het idee om in België UNESCO-clubs op te richten. Pitzemburg werd samen met drie andere scholen uitgekozen om deel uit te maken van dit nieuwe netwerk. Twee Nederlandstalige en twee Franstalige scholen werden geselecteerd, waaronder Pitzemburg. Een belangrijke drijvende kracht achter dit engagement was leraar geschiedenis en later onderwijsinspecteur Paul Morren. Hij was sterk begaan met de Verenigde Naties en alles wat daarmee te maken had. Dankzij zijn inzet werd onze school één van de pioniers binnen het UNESCO-netwerk. Inmiddels mogen we met trots zeggen dat we al 70 jaar onafgebroken een UNESCO-school zijn – de oudste actieve in Vlaanderen, en één van de vijf wereldwijd met zo’n langdurig engagement.

In de beginjaren was onze school bijzonder actief binnen het UNESCO-netwerk. We hebben zelfs nog archiefmateriaal teruggevonden waaruit blijkt dat er in de jaren 1950 buitenlandse delegaties op bezoek kwamen, onder andere uit Pakistan. Ook vonden er uitwisselingen plaats met scholen in Duitsland en Nederland. Het internationale aspect van het UNESCO-verhaal werd dus meteen concreet ingevuld, en onze school was echt een ontmoetingsplaats van culturen en ideeën.

Toch kende dat engagement door de jaren heen ups en downs. Eind jaren 1980 en begin jaren 1990, toen een van de huidige directeurs nog leerling was, was het UNESCO-label nauwelijks zichtbaar binnen de school. "Ik heb nooit geweten dat dit een UNESCO-school was," zegt hij daar nu over. Die onzichtbaarheid was overigens niet uniek aan onze school; het hele netwerk kende toen een eerder slapend bestaan. Pas in 2002, toen hij als directeur aan de slag ging, kwam er opnieuw beweging. Er werd bewust gekeken hoe het UNESCO-netwerk opnieuw leven ingeblazen kon worden. Ook van bovenaf – door

UNESCO zelf – werd aan de scholen gevraagd om een hernieuwd engagement aan te gaan. Die oproep hebben ze ter harte genomen.

Wat gebeurt er

Duurzaamheid speelt een centrale rol in het pedagogisch project. Elk schooljaar kiest ASPnet Vlaanderen één of twee Sustainable Development Goals (SDG's) als jaarthema. Die dienen als verbindende factor tussen verschillende scholen van het netwerk en zorgen voor een gezamenlijke focus. In Pitzemburg vormen de SDG's niet alleen de rode draad in de projecten, maar zijn ze ook geïntegreerd in het curriculum. In het eerste jaar werken leerlingen rond een SDG-project gekoppeld aan de eindtermen burgerschap. In het tweede jaar krijgen ze een themablok van twee uur waarin onder meer duurzaamheid aan bod komt. Die structurele verankering wordt elk jaar verder verfijnd. Ook in het derde en vierde jaar is er ruimte voorzien: leerlingen volgen een themablok van drie uur per week, waarbij ze per schooljaar zes verschillende thema's behandelen – elk gedurende vier weken. Deze thema's worden gekoppeld aan doelen betreffende burgerschap, computationeel denken, artistieke expressie en economische geletterdheid, met inhoudelijke en maatschappelijk relevante opdrachten. Sinds 2015-2016 zijn de SDG's bovendien het vaste kader voor de internationale projecten van de school, bijvoorbeeld in samenwerking met Finland en Nederland.

De school hecht veel belang aan ervaringsgericht en thematisch leren. Tijdens de themablokken in het derde en vierde jaar worden niet alleen lessen georganiseerd, maar ook werkvormen die buiten de klasmuren reiken. Leerlingen gaan op uitstap, organiseren markten of volgen ateliers rond duurzame ontwikkeling. Een mooi voorbeeld daarvan is het project rond de grondstof kobalt in het derde jaar, begeleid door de leerkracht plastische opvoeding. De leerlingen verdiepen zich in de herkomst en impact van het materiaal en verwerken die kennis op een creatieve manier: elk van hen maakt een tegeltje met kobalt en glazuur. Samen vormen de tegeltjes een grote kaart van Congo – een krachtig voorbeeld van hoe artistieke expressie en inhoudelijk leren elkaar versterken. Ook rond het thema voeding wordt actief gewerkt. Leerlingen

bezoeken een bioboerderij, koken gerechten onder begeleiding van hun vakleraar en creëren zo een wereldkeuken met lokale ingrediënten. En bij opdrachten rond duurzaamheid maken leerlingen podcasts, waarbij ze mensen op straat interviewen of hun eigen leerkrachten ondervragen over het thema.

De school bouwt al decennialang aan een sterk internationaal netwerk. In het kader van het project "Saved by the bell" werd bijvoorbeeld geld ingezameld voor educatief materiaal dat ter plaatse werd aangekocht in de Dominicaanse Republiek. Daarnaast nemen de vierdejaars al jaren deel aan het MEP, het Model European Parliament, een traditie die de laatste jaren nog sterker werd opgenomen. Ook de oudere leerlingen in de vijfde en zesde jaren zijn betrokken, via het European Youth Parliament (EYP), waarin Pitzemburg sinds de jaren 1990 een voortrekkersrol speelt. Soms ontstaan ook nieuwe initiatieven via Europese projecten, zoals een recente opdracht waarbij leerlingen een filmpje moesten maken over het belang van Europa. Als resultaat daarvan werd de school uitgenodigd voor een bezoek aan het Europees Parlement in Straatsburg, volledig gefinancierd.

De school koppelt haar projectwerking aan structurele evaluatievormen. In sommige themablokken worden leerlingen permanent geëvalueerd of leggen ze een toets af. Er is ook ruimte voor creatieve eindproducten: zo wordt er aan het einde van het schooljaar een magazine samengesteld waarin leerlingen verslag uitbrengen over thema's zoals 'democratie'. Zulke producten zorgen voor reflectie én concrete output.

De duurzame ambities van de school blijven niet beperkt tot de lessen. Met het projectdossier 'Paraat voor het Klimaat' wist de school meermaals een subsidie van 35.000 euro binnen te halen van de Stad Mechelen, bedoeld voor energiebesparende maatregelen. Een voorwaarde was dat er ook een pedagogisch luik aan verbonden werd – wat aanleiding gaf tot samenwerking met EDO (Educatie voor Duurzame Ontwikkeling). Ook op kleinere schaal worden duurzame keuzes gemaakt. Zo besliste de school herbruikbare bekertjes aan te kopen, bedrukt met het logo van het Busleyden Atheneum – een stap richting afvalreductie op school.

Tot slot is er ook een sterke lokale inzet. Al vijftien jaar lang neemt de school deel aan de "Warmste Week", met verschillende acties waarvan de opbrengst via sociale media en de nieuwsbrief wordt gedeeld. Ook hier worden leerlingen actief betrokken: ze organiseren activiteiten, zamelen geld in en zetten zich in voor een groter sociaal bewustzijn.

Wat betekent UNESCO voor de school

De school beschouwt het UNESCO-label niet alleen als een erkenning, maar vooral als een fundament voor haar pedagogische visie. De kernwaarden van UNESCO – respect, vrede, samenwerking en solidariteit – vormen het morele kompas waarnaar de school haar onderwijspraktijk uitlijnt. "Since wars begin in the minds of men, it is in the minds of men that the defences of peace must be constructed," luidt de bekende UNESCO-slagzin. Die gedachte is diep verankerd in de werking: het streven naar een vreedzame en verbonden samenleving begint volgens de school op de klasvloer. Ook inclusie maakt daar deel van uit. Toen de school merkte dat steeds meer leerlingen met een autismespectrumstoornis instroomden, werd het initiatief genomen om samen met het buitengewoon onderwijs een type 9-werking op te zetten binnen de reguliere schoolcontext. Niet alleen met het oog op ondersteuning, maar ook om verschillende leerlingenpopulaties met elkaar in contact te brengen.

Het UNESCO-label fungeert voor de school als een kwaliteitslabel én als een richtinggevend kader. Het is geen vrijblijvende titel, maar een visie op onderwijs waar de school actief naartoe werkt. Die visie reikt verder dan het leslokaal: ze bepaalt hoe de school zich profileert en verbindt met haar omgeving. De SDG's vormen in dat kader het bindmiddel tussen wat er intern gebeurt en hoe de school zich extern positioneert. "De SDG's zijn de saus, het raamwerk waarmee we naar buiten kunnen treden". Zeker in het ASO-aanbod, waar veel scholen inhoudelijk op elkaar lijken, zorgt het UNESCO-verhaal voor een onderscheidende identiteit: "Ons verhaal maakt dan ook echt het verschil in de rekrutering van leerlingen."

Een essentieel uitgangspunt binnen de school is het geloof in autonomie – van zowel leerkrachten als leerlingen. De directie legt leerkrachten geen vaste

methodes op, maar moedigt hen aan om hun eigen aanpak te ontwikkelen. “Ik stel wel dingen in vraag, maar mensen moeten niet gefnuikt worden in hun initiatiefrecht,” klinkt het. Die vrijheid wordt gecombineerd met een duidelijk kader van verantwoordelijkheid. “Je krijgt ruimte, zolang je ook verantwoordelijkheid draagt voor je voorstellen, gedrag en inzet.” Leerlingen worden daarbij uitgenodigd om actief deel te nemen via bijvoorbeeld de leerlingenraad, en ze worden ondersteund om hun ideeën daadwerkelijk uit te voeren. “Sommige initiatieven kan je niet elk jaar doen, maar als ze ermee komen en het zelf kunnen waarmaken, dan maak ik daar met plezier budget voor vrij.”

Lesgeven op een UNESCO-school betekent meer dan kennisoverdracht. Van leerkrachten wordt verwacht dat ze de visie van de school mee uitdragen en zich engageren in een bredere pedagogische missie. Het gaat om betrokkenheid, om een bredere blik op de wereld en om het vormen van leerlingen tot geëngageerde burgers.

Welke impact zien we

De impact van de UNESCO-werking is voelbaar in de manier waarop leerlingen nadenken over de wereld rondom hen. Hoewel ze af en toe zuchten bij de zoveelste verwijzing naar de SDG's – “daar zijn ze weer met hun SDG's” – dringt de boodschap duidelijk door. De school ziet hoe leerlingen stilaan hun houding aanpassen, hoe ze kritischer kijken naar hun eigen gedrag en dat van de school, en zelfs het lerarenteam soms aanspreken op inconsequenties. Dat soort bewustwording is precies het doel. Die evolutie is ook meetbaar. Toen de school deelnam aan een ‘burgerschapsboost’ van het GO, bleek uit de resultaten dat hun leerlingen significant verder stonden in thema's als duurzaamheid en burgerschap dan andere groepen. De inhoudelijke projecten zijn dan ook geen vrijblijvende activiteit; ze dagen leerlingen uit. “Ze vinden het best pittig. En dat vind ik goed.” Het is die combinatie van vrijheid, verantwoordelijkheid en internationale bewustwording die de ontwikkeling van leerlingen mee vormgeeft.

Wat opvalt, is dat het UNESCO-verhaal niet stopt aan de schoolpoort. Oud-leerlingen blijven vaak actief betrokken. Zo organiseerden voormalige deelnemers aan het European Youth Parliament (EYP) onlangs

zelf een regionale sessie. Ze waren daar twee jaar intensief mee bezig, en stonden uiteindelijk als hoofdorganisatoren aan het roer van het evenement. Zulke verhalen tonen hoe het zaadje dat op school wordt geplant, lang blijft groeien. Het is geen uitzondering. Leerlingen die hier afstuderen, kijken tevreden terug en keren regelmatig terug naar de school, al dan niet in een ondersteunende of begeleidende rol. Dat engagement blijft kleven.

De schoolcultuur speelt daarin een sleutelrol. Door ruimte te geven aan initiatief, ontstaan echte leerervaringen. “Ik ben ervan overtuigd dat dit komt door de dynamiek en openheid van de school. Ze worden daarin gesteund, en daardoor gebeurt het ook echt.” Die open houding vormt de voedingsbodem voor duurzame motivatie bij zowel leerlingen als personeel.

Het succes van de UNESCO-aanpak heeft echter ook een keerzijde: de werking is dermate uitgebreid en vertakt geraakt dat het soms moeilijk wordt om het geheel te overzien. “Het werkt als een olievlek,” klinkt het. Die groeiende internationale en inhoudelijke netwerken brengen een rijkdom aan kansen, maar ook een druk op de organisatie. Daarom probeert de school steeds meer initiatieven structureel te verankeren. “We willen niet afhankelijk zijn van losse flodders,” benadrukken ze. Duurzaamheid geldt dus niet alleen als thema binnen projecten, maar ook als principe binnen het eigen beleid.

Wat gaat er goed, waar is er nog werk

De UNESCO-werking aan de school draait sinds meer dan tien jaar op een veel stevigere basis. Het kader van de Verenigde Naties – met de SDG's als leidraad – heeft de school geholpen om haar werking concreter en inhoudelijker te maken. Dat heeft volgens de directie een positieve impact gehad op het pedagogisch beleid: het gaf richting, afbakening en een duidelijk verhaal naar binnen én naar buiten toe. Regelmatig komen scholen uit binnen- en buitenland langs om te zien hoe de UNESCO-principes hier worden geïntegreerd. Ook het sterke netwerk, zowel lokaal als internationaal, is een troef. Het stelt de school in staat om kansen te grijpen én om bewust keuzes te maken – soms ook om bewust ‘nee’ te zeggen. Maar de grootste kracht zit wellicht in het team zelf. Ondanks vallen en opstaan, lukt het leerkrachten om aan het begin van elk schooljaar

inhoudelijke projecten op poten te zetten. Dat vraagt veel flexibiliteit, reflectievermogen en doorzettingskracht. Mislukken is geen drama, zolang er wordt bijgestuurd.

Toch is niet alles vanzelfsprekend. Eén van de grootste kwetsbaarheden is de afhankelijkheid van individueel engagement. Wanneer een enthousiaste trekker wegvalt, dreigt een hele werking te verdwijnen. Dat is vroeger al gebeurd, bijvoorbeeld met een vroegere milieuwerkgroep. En ook vandaag ziet men dat niet alle leerkrachten zich aangesproken voelen om actief bij te dragen. Soms gebeurt er wel iets in een taalles of wetenschapsklas, maar een systematische inbedding in alle vakken ontbreekt. Een andere drempel is het gebrek aan geschikt lesmateriaal. Zeker binnen vakken als burgerschap blijkt het moeilijk om goede, concrete methodieken te vinden geschikt voor de specifieke leeftijdsgroepen. Veel bestaande teksten rond educatie voor duurzame ontwikkeling zijn volgens de school te vaag of 'wollig'. Dat was ook één van de redenen om resoluut voor de SDG's te kiezen: die bieden tenminste houvast. Daarnaast merkt de school dat werkmethodes onderling sterk kunnen verschillen, en dat inspraak niet altijd volledig gegarandeerd is. Hoewel er ruimte is voor overleg, blijven beslissingen vaak top-down. Dat kan soms wrijving veroorzaken. Ook inhoudelijke vernieuwingen slagen niet altijd. Rond verduurzaming zijn al veel initiatieven genomen, maar sommige daarvan werkten goed en andere minder.

Belangrijkste inzichten

UNESCO-school Pitzemburg bouwde in ruim zeventig jaar een sterk en inspirerend onderwijsverhaal uit. De school weet hoe je grote maatschappelijke thema's zoals duurzaamheid, burgerschap en internationale solidariteit op een concrete, geïntegreerde en creatieve manier inbedt in het dagelijks schoolleven. De keuze om de SDG's als rode draad te gebruiken geeft richting, structuur en een gedeelde taal binnen het team. Ervaringsgericht leren, themablokken, internationale netwerken en structurele evaluatievormen zorgen ervoor dat leerlingen actief en kritisch deelnemen aan hun leerproces en uitgroeien tot bewuste burgers.

Tegelijk zijn er ook uitdagingen. De werking steunt nog vaak op het persoonlijk engagement van individuele leerkrachten, waardoor continuïteit kwetsbaar blijft. Leerkrachten zijn soms moeilijk mee te krijgen in het UNESCO-verhaal, en geschikte lesmaterialen – vooral rond burgerschap – blijven schaars. Daarnaast is er ook nood aan meer inspraak. Meer dan spanningen ziet de school dit als groeikansen: de school toont veerkracht, reflectievermogen en de wil om structureel te blijven verankeren.

“Uitwisseling als sleutel tot intercultureel begrip en persoonlijke groei”: het verhaal van het Bernarduscollege in Oudenaarde

Het Bernarduscollege ligt in het hart van de Vlaamse Ardennen. De school biedt al sinds jaar en dag kwaliteitsvol onderwijs aan met ‘accent op elk talent’. Er was altijd al aandacht voor Europese thema’s in de vorm van eindejaarsreizen en studiedagen/-weken. Die missie en visie om ook buiten de muren te ‘leren’ staat onvoorwaardelijk vast. Via diverse projecten en uitwisselingen voor zoveel mogelijk leerlingen zet de school daarom hoog in op interculturalisering.

Wat gebeurt er

Bernardus is al ruim 10 jaar een UNESCO-school, maar pas sinds de laatste jaren heeft de UNESCO-werking zijn vaste vorm gekregen. Leren rond UNESCO en de SDG's begint in het 2de jaar met het vak ‘mens en samenleving’ en dit tot en met het zesde jaar. Daarnaast worden de SDG's verder uitgebouwd in de tweede en derde graad binnen een programma van binnenlandse en buitenlandse uitwisselingen met partnerscholen, waar alle richtingen kunnen aan deelnemen. Die uitwisselingen vormen duidelijk de kern van de UNESCO-werking op Sint-Bernardus.

In de 2de en 3de graad worden de SDG's behandeld in het vak ‘mens en samenleving’. Hier zitten de SDG's dus in het curriculum vervat. Aan dit vak worden ook sociale projecten gekoppeld, maar deze gaan door buiten de normale lestijden. Er wordt beroep gedaan op hun spontane sociale engagement

van de leerlingen en het is de bedoeling dat ze er zich vrijwillig voor aanmelden. Die sociale projecten worden telkens aan een SDG gekoppeld, waarover ze alle mogelijke materiaal ter beschikking krijgen. Daarna is het de bedoeling dat ze aan de hand van een tijdlijn zelf hun project gaan plannen. Ze moeten die planning ook kunnen visualiseren en er na afloop een presentatie over kunnen geven. Hoewel deze activiteit buiten de lesuren plaatsvindt, krijgen de leerlingen een lokaal ter beschikking om alles voor te bereiden.

Vanaf de 2de graad wordt de scope verbreed en worden de binnen- en buitenlandse uitwisselingen het belangrijkste actieterrein voor de SDG's. De SDG-metrokaart, in 2018 ontwikkeld door ASPnet Vlaanderen, is daarbij het uitgangspunt. Op de metrokaart is elke SDG een metrolijn die in verbinding staat met verschillende maatschappelijke uitdagingen (de ‘stations’). Elk station bedient verschillende lijnen, waardoor je direct kan zien welke SDG's (“lijnen”) in beeld komen als je rond een bepaalde uitdaging wil werken. De metrokaart legt de complexiteit van de SDG's bloot en laat zien dat je eenzelfde maatschappelijke probleem altijd vanuit verschillende perspectieven kan benaderen, die soms onderling op gespannen voet staan. De leerlingen kiezen, indien nodig met wat hulp van de leerkrachten, op de metrokaart een uitdaging waarrond ze willen werken op uitwisseling, en daarna kijken ze op de welke SDG's daarbij allemaal in beeld komen.

Uitwisselingen duren telkens ongeveer een volledige week, en er vinden twee uitwisselingsperiodes per jaar plaats. De uitwisselingen zijn op vrijwillige basis, maar het is de bedoeling dat alle leerlingen die dat willen een keer kunnen gaan, en dat minstens 80% van de leerlingen zich zullen inschrijven als ze daar de gelegenheid toe krijgen. De uitwisselingen zijn betalend, maar de school zorgt voor cofinanciering via ERASMUS+ of fundraising. Er wordt ook beroep gedaan op de solidariteit onder de ouders: mensen zijn er om elkaar te helpen zodat iedereen mee op uitwisseling kan. Daarnaast wordt alle personeel aangesproken om mee te gaan, ook bijvoorbeeld het schoolsecretariaat en, zodat de uitwisselingen ook een gelegenheid worden om de hele organisatie samen te brengen. De uitwisselingen zijn ook de ideale gelegenheid om derden te betrekken. Tijdens

de binnenlandse uitwisselingen kan dit bijvoorbeeld een ouder zijn die de leerlingen rond gidst in Brussel of Gent of een bezoek aan een bedrijf dat inzet op duurzaamheid.“ Op het einde van elke uitwisseling brengt de school alle ouders samen op de afscheidsavond. Bij een drankje en een broodje wordt er nagepraat over het project en komen de SDG's nog eens aan bod, zodat de ouders er ook kennis mee maken.

Naast de binnenlandse en Europese uitwisselingen, zijn er ook contacten met het globale Zuiden. De Zusters Bernardinnen van Oudenaarde, stichtten bijvoorbeeld ook een UNESCO-school in Kigali, Rwanda. Beide scholen proberen met de SDG's als gemeenschappelijke grond samen een project op te zetten, maar dit is omwille van politieke problemen in Rwanda tot op heden niet gelukt. Intussen werd, in samenwerking met de provincie Oost-Vlaanderen, een nieuw project opgestart met 'Rosa Mystica' in Kamonyi, Rwanda.

Ook in het gebouw zie je dat Sint-Bernardus een UNESCO-school is. Aan de ingang hangt het UNESCO-logo, en in het gebouw kom je de SDG-metromap, de UNESCO-vlag tegen en de SDG-kubussen tegen. Maar vooral als er een activiteit wordt georganiseerd, zet men de UNESCO-werking extra in de verf, zoals op een verkiezingsdebat waar naast leerlingen ook veel ouders en buurtbewoners op afkomen. Ook in de ruimtes die regelmatig aan derden worden verhuurd, vind je UNESCO terug, net als tijdens de opendeurdagen. Dit afficheren gebeurt doelbewust: het prikkelt de nieuwsgierigheid en je bereikt er een breed publiek mee: “Het is doelbewust dat we UNESCO afficheren in de lokale die we verhuren aan organisaties, theater- en muziekgroepen. Er komen veel mensen van buiten die ruimte binnen. [...] Als er evenementen of uitwisselingen zijn hangen we ook telkens de UNESCO-vlag op of attenderen we de mensen erop. Of ze vragen spontaan: wat is dat? We kennen dat niet. Als de UNESCO-vlag uithangt, dan is dat vaak aanleiding voor een gesprek.”

Wat betekent UNESCO voor de school?

Voor Sint-Bernardus gaat UNESCO in de eerste plaats over het aangaan van een sociaal engagement in een context van 'opvoedend onderwijs'. In eerste instantie helpen UNESCO en de SDG's om die opvoedende component in het onderwijs te integreren: burgerzin bijbrengen, probleemoplossend denken, zelfredzaamheid stimuleren. Leerlingen die zich opgeven om de uitwisseling inhoudelijk uit te werken, doen dit vrijwillig buiten de schooluren.

De buitenlandse uitwisselingen geven vaak een extra dimensie aan de UNESCO-werking. Doordat leerlingen in gastgezinnen logeren, komen ze direct in aanraking met andere gewoontes en culturen: “Bij UNESCO gaat het ook over intercultureel begrip. Het is meer dan louter werken rond een thema. Ze ervaren hoe het in de werkelijkheid eraan toegaat. Vaak spreken ze in de vakantie opnieuw af. Door sociale media is het ook makkelijker om contact te houden. Het blijft niet bij die twee weken. En als ze huilen als ze vertrekken, is het goed geweest.” Ook het oefenen van een andere taal is een logische meerwaarde. Zegt een leerling: “Ik vond [de uitwisseling] superleuk, want daarvoor durfde voor de klas niet echt Engels te praten. Sinds die uitwisseling wel meer, omdat je daar een hele week Engels moet praten. Ook in die week dat ze naar hier kwamen. Ik heb soms ook nog contact met mijn uitwisseling. Vorige week was ze jarig en heb ik haar

een berichtje gestuurd. Ik vind dat tof en een blijvende herinnering”.

De directie deelt in het engagement voor UNESCO, en ondersteunt volop de uitwisselingsprojecten en het vak ‘mens en samenleving’. De connectie met het reguliere curriculum is echter niet altijd vanzelfsprekend. Door recente onderwijshervormingen staat er veel meer op de agenda van de vakleerkrachten, waardoor het moeilijker is geworden om hun aandacht op UNESCO te vestigen. Op personeelsvergaderingen zal men wel telkens iedereen proberen te brieven over wat er allemaal is gebeurd op de uitwisselingen en UNESCO wordt ook door de leerlingen mee uitgedragen. Ze vragen bijvoorbeeld aan de leerkrachten of ze mee willen op uitwisseling, en leggen zo ook aan hen uit wat de SDG’s zijn en waar UNESCO voor staat. Ten slotte vindt Sint-Bernardus in de SDG’s ook een gemeenschappelijke grond om met de andere UNESCO-scholen in het netwerk in dialoog te gaan.

Welke impact zien we

Op Sint-Bernardus zit UNESCO vooral verweven in hun uitwisselingsprojecten. De SDG’s zijn daarbij een belangrijk gegeven, maar de verbindende rol van UNESCO wordt pas gevoeld wanneer leerlingen de kans krijgen om rechtstreeks in contact te komen met andere culturen en levenswijzen. Een leerling formuleert het zo: “Ik vond het goed om rond die UNESCO-doelen te werken, maar ik zou daar in de toekomst minder de nadruk op leggen en eerder ons land tonen. In Duitsland zijn we naar Heidelberg en Stuttgart geweest. We hebben de omgeving ontdekt. Zo leer je ook die cultuur en taal kennen. Ik vond ook dat er een zelfstandigheid is gegroeid. Je gaat naar een vreemd land. Je wordt in een vreemd gezin gedropt en moet daar een week blijven. “Dat betekende meer voor mij dan het praten over de UNESCO-doelen.” Voor de leerlingen lijkt de meerwaarde van een uitwisseling dus vooral in de persoonlijke groei te liggen, terwijl het moeilijk lijkt om het leren rond de SDG’s daar goed te laten bij aansluiten.

Die authentieke, directe ervaring zorgt er ook voor dat je een diepgang krijgt die je in een gewone les nooit zou ervaren: “Ik herinner mij nog een leerkracht, en wij wilden absoluut de Art Nouveau wijk bezoeken in Riga. Die persoon wilde dat niet. Het heeft een paar dagen geduurd vooraleer we wisten waarom. Voor hem was dat een teken van verdrukking en de Duitse bezetting. In Tsjechië had een leerkracht haar communie niet mogen doen omdat haar vader geen partijkaart had. De Europese geschiedenis wordt hier realiteit. Dus ook bij die leerlingen.” Dergelijke ‘vormende’ ervaringen dragen bij aan het politiek bewustzijn van de leerlingen. Ook dat is een reden waarom Sint-Bernardus die uitwisselingen wil blijven doen.

Een belangrijke vraag is hoe de persoonlijke groei die leerlingen ervaren, en waarin ze ook zelf initiatief hebben voorgenomen, beter naar waarde geschat kan worden. Sint-Bernardus werkte daarvoor vroeger met het ELOS-systeem (Europese Leeromgeving op School), wat eigenlijk een initiatief was van de Nederlandse stichting “Europees platform voor Nederlands onderwijs”. Het ELOS-systeem liet toe om alle ervaringen die leerlingen hebben gehad, in te voeren in een database. Op het einde van het secundair onderwijs, kregen ze naast hun diploma ook nog een ELOS-certificaat. De database diende ook als een uitwisselingsplatform voor verschillende scholen, waarin ze hun reisprogramma en allerlei tips konden delen. Jammer genoeg is dit systeem nu uitgedoofd.

Wat loopt goed, waar is er nog werk

Sint-Bernardus heeft een volledig internationaal programma, met een sterke organisatie. De internationale uitwisselingen zijn de kern van de

UNESCO-werking op Sint-Bernardus, maar het is vaak moeilijk om ‘de olievlek te vergroten’ bij het personeel: “Er is een groep met volle overtuiging bezig met internationalisering. Hoe krijg je dat bij de rest van het team? Nu is 40 tot 50% van de leerkrachten betrokken. Dat is veel, maar als je een UNESCO-school bent en je wil die doelstellingen behalen, is het interessanter dat de UNESCO overal ingang vindt.”

Een andere bekommernis van Sint-Bernardus gaat over de evaluatie van de ‘soft skills’ die leerlingen verwerven op uitwisseling. Het is moeilijk om dit te meten, maar er vinden wel regelmatig gesprekken met de leerlingen plaats waarbij er casussen op tafel worden gelegd, bijvoorbeeld: “wat doe je als je bij je gastgezin komt en je ‘buddy’ (leerlingen van de partnerschool bij wie je inwoont), gaat onmiddellijk naar zijn kamer om te gamen”. Ook op het eindevent krijgt men meestal wel een beeld van de vooruitgang die de leerlingen hebben gemaakt. De uitdaging blijft echter de validering van de uitwisselingen als een volwaardige vorm van leren. Het ELOS-programma bood die mogelijkheid, maar is ondertussen jammer genoeg uitgedoofd. Daarom zoekt men nu naar alternatieven om de vaardigheden die men op uitwisseling heeft opgedaan beter tot zijn recht te laten komen. Het Bernarduscollege is intussen ook stakeholder van AFS Interculturele Programma’s vzw (AFS Low Lands) en werkt mee aan een memorandum om individuele leerlingmobiliteit voor leerlingen uit het secundair te valideren.

Ten slotte brengen de uitwisselingen ook heel wat organisatorische beslommeringen met zich mee. Het is bijvoorbeeld niet eenvoudig om genoeg leerkrachten mee te krijgen op uitwisseling. Soms gaat het om zeer praktische bezwaren: het vele overstappen in treinstations met een grote groep leerlingen, kan al een reden zijn om af te haken. Ook de voorbereiding door de leerlingen botst op praktische problemen, bijvoorbeeld omdat er op school niet genoeg lokalen voor projectwerk vrij gemaakt kunnen worden. Hoewel SDG’s inhoud geven aan de uitwisselingsprogramma’s, kunnen ze de organisatie ervan ook compliceren. Zo is het weinig consequent om het op uitwisseling over de SDG’s te hebben, als bijvoorbeeld het vervoer naar de buitenlandse partner onduurzaam verloopt. Toch is een duurzame keuze zoals de trein niet altijd

mogelijk, door de prijs, gebrek aan voldoende aanbod, tijdsgebrek of afstand. Ook dergelijke praktische dilemma’s tonen aan dat duurzaamheid een complexe zaak is, wat we bij het leren over duurzame ontwikkeling niet uit de weg mogen gaan.

Wat zijn de belangrijkste inzichten

In Sint-Bernardus wordt de basis van de UNESCO-werking gelegd in het vak ‘mens en samenleving’ (1ste graad), maar wordt verder uitgewerkt in een intensief programma van binnen- en buitenlandse uitwisselingen. Deze laatste vinden vooral in EU-verband plaats. De uitwisselingen zijn telkens op de SDG’s geënt, maar hun pedagogische meerwaarde komt vooral tot uiting in de authentieke ervaringen die leerlingen opdoen als ze rechtstreeks in contact komen met andere culturen en levenswijzen. Dit gebeurt bewust, bijvoorbeeld door leerlingen onder te brengen in gastgezinnen, waar ze een vreemde taal moeten spreken en zich zelfredzaam en flexibel moeten opstellen. De ervaring om zich als school onder te dompelen in een andere cultuur, zorgt er ook voor dat er begrip ontstaat die in een klassieke les nooit tot uiting zou komen. Sint-Bernardus hecht veel belang aan persoonlijke vorming. Daar hoort ook belangeloos engagement bij waarbij van leerlingen wordt verwacht dat ze daarin zelf verantwoorde keuzes leren maken. De keuze om de UNESCO-werking voor een groot deel buiten de normale lessen te leggen ligt daarvan in het verlengde: van leerlingen wordt verwacht dat ze zich vrijwillig inzetten voor een maatschappelijk thema, en de SDG’s bieden daarvoor een bruikbare ‘kapstok’.

Sint-Bernardus probeert zoveel mogelijk leerlingen en personeel te betrekken bij UNESCO, wat grotendeels via de uitwisselingen wordt opgenomen. De school slaagt daar goed in wat de leerlingen betreft, maar voor veel leerkrachten op school blijft UNESCO toch een onbekend gegeven. Het blijft dan ook een uitdaging om UNESCO en de SDG’s ook in de typische vakken aan bod te laten komen of leerkrachten te enthousiasmeren om ook aan de uitwisselings- en andere UNESCO-gebonden projecten deel te nemen. Ten slotte roept het belang dat men hecht aan internationale ervaringen, sociaal engagement, persoonlijke vorming en ‘soft skills’, ook vragen op naar evaluatie toe. Sint-Bernardus is actief op zoek naar manieren om die vaardigheden

niet alleen beter te kunnen evalueren, maar ook te valideren, als verworven competenties die leerlingen kunnen voorleggen in verdere studies of loopbaan. In het verleden zijn daarrond al interessante projecten geweest, maar deze lijken nu uitgedoofd, waardoor de school op zoek gaat naar alternatieve systemen.

“Zoeken naar verbinding: een schoolbrede aanpak voor duurzaamheidsonderwijs”: het verhaal van Prizma - Middenschool Lendeledede

Prizma Middenschool Lendeledede is een kleinschalige middenschool behorend tot de Prizma scholengroep. De middenschool vormt de brug tussen enerzijds het lager onderwijs en anderzijds de bovenbouwscholen. Het grote doel van de middenschool is onze leerlingen optimale leer-, leef- en oriënteringskansen te bieden in een veilige omgeving. We spraken met Rik Duchi, directeur.

Hoe is het begonnen

Bij Prizma-school Lendeledede is het erom wie er toe komt: “In 2018 heeft onze toenmalige coördinerend directeur Geert Timmerman het UNESCO-project op de agenda geplaatst van de hele scholengroep. Ik probeer er nu bij ons verder over te waken dat deze gedachte wordt verdergezet”, vertelt Rik Duchi. Hij is directeur van de middenschool in Lendeledede. De eerstegraadsschool maakt deel uit van de Prizma scholengroep die zes secundaire scholen en negen basisscholen telt in Izegem, Ingelmunster en Lendeledede.

Wat gebeurt er

Enkele jaren geleden mocht elke klasgroep zelf een SDG kiezen die ze centraal wilden zetten. Tegenwoordig kiest de school elk schooljaar één SDG die voor de hele school centraal staat. “Al is dat niet noodzakelijk dezelfde als degene die het ASP-net jaarlijks vooropstelt. Vorig schooljaar kozen we bewust níét voor “Leven in het water”, maar hebben

we ingezet op welbevinden en gelijkheid. Die thema's waren op dat moment relevanter voor onze school.”

Het Katholiek Onderwijs stelde als pastoraal thema ‘Wondere ruimte’ voorop. Ook daaraan gaf Prizma haar eigen touch. ‘We vonden dat nogal ruim en weinig concreet’. ‘Dus hebben we dat met de scholengemeenschap vertaald naar “Geef ons een plaats in de ruimte”. Want die vraag leeft wél onder de leerlingen: “Geef ons een steekske. Laat ons zijn wie we zijn en geef ons de ruimte om dat duidelijk te maken.” Zo heeft elke klasgroep bijvoorbeeld een vast lokaal. Het zijn de leerkrachten die zich tussen de lessen verplaatsen. ‘Dat is dan hun vaste plek gedurende twintig lesuren per week.’ ‘En elke klas heeft een boom geplant op de speelplaats. Daarin hangen lintjes met de naam van elke leerling. Ook op die symbolische wijze hebben ze hier allemaal hun plaats.’

Ook het thema welbevinden staat bij Prizma Lendeledede hoog op de agenda. Welbevinden begint bij een gezond lichaam. De school moedigt een gezond ontbijt en drinkwaterflessen aan. Leerkrachten engageren zich om gratis sport op en na school aan te bieden en de school neemt deel aan activiteiten als ‘Dag van de sportclub’ en ‘Week van de mentale gezondheid’. ‘Verder zetten we in op een positieve groepsvorming met de klasbevorderende activiteiten tijdens de startdag in het begin van elk schooljaar’. Bovendien hebben zowel leerlingen als leerkrachten recht op deconnectie: “Voor de collega's is dat opgenomen in het arbeidsreglement en voor de leerlingen maken we de vertaalslag in het schoolreglement. Voor huiswerk hebben ze minstens twee dagen de tijd. Ze moeten natuurlijk wel plannen, maar als er een feestje gepland is, hebben ze het

recht om te zeggen ‘Vanavond niet.’” Ongelijkheid verminderen zit soms in kleine gewoontes: ‘Vroeger had je in ons schoolrestaurant de flank warm-eters en aan de andere kant de boterham-eters. Nu zitten ze per klasgroep: veel minder stigmatiserend. We hebben dat systeem ingevoerd tijdens de Covid-epidemie, en achteraf behouden. ‘Je ziet, niet alles was toen slecht!’

Sinds dit schooljaar werkt de school samen met de lokale kunstacademie Art’Iz rond een toneelopvoering van de leerlingen ‘Mens en Samenleving’. Ze interviewden eerst de bewoners van het lokale rusthuis en brachten daarna de verhalen tot leven in een toneel. “Aan de glimlach van de bewoners tijdens de voorstelling was het op bepaalde momenten zeer herkenbaar, en ook voor de leerlingen is dat echt een meerwaarde geweest: connectie maken, zich inleven in, sociale contacten die niet evident zijn, je netwerk vergroten. Leren is meer dan hier op de schoolbanken te zitten.” Elke leerling krijgt een plaats op de speelplaats met lintjes in de vers geplante bomen.

Wat betekent UNESCO voor de school

“Ik ben altijd trots dat ik kan zeggen dat we als scholengroep aangesloten zijn bij een wereldwijd netwerk dat werkt rond rechtvaardigheid en duurzaamheid. Het is belangrijk om aan de leerlingen mee te geven dat ze een taak hebben in het geheel. Dat ze zelf een rol te spelen hebben als wereldburger.”

De baseline van de Prizma-scholengroep is ‘Hier groeit talent’. De UNESCO-waarden dienen als houvast voor de vijfde krachtlijn van hun pedagogisch project. ‘Je kan de duurzame ontwikkelingsdoelen niet zien als een losse activiteit’, we proberen ze te verankeren in de algehele schoolwerking. We hebben geen aparte UNESCO-werkgroep, maar we merken dat relevante thema’s soms automatisch verweven zitten in bestaande werkgroepen zoals ‘Gezondheid’ en de werkgroep ‘Pastoraal’ van het Katholiek Onderwijs.

De kracht van wat UNESCO is, zie je ook als er leerlingen, leerkrachten of ouders met een tof idee afkomen. Dan heb je een omgeving die het toestaat.’ Dankzij de ouderraad hebben we nu bijvoorbeeld een stukje schoolbibliotheek en een ontspanningsruimte met drie mini-voetbaltafels. Een bezoek aan het Red Star Line museum en de Musical 40-45 waren een idee van de leerlingen. Om dat te financieren hebben de leerkrachten een koekjesverkoop op poten gezet. “t Is samen hé, we maken samen school.”

Welke impact zien we

Prizma Lendeledede is een kleine, familiale school en maakt daar haar handelsmerk van: “Er verandert al zoveel voor leerlingen tijdens het eerste jaar secundair. We proberen zoveel mogelijk structuur als basis mee te geven om de overstap van lager naar secundair kleiner te maken. Het idee is: van sterk begeleid naar begeleid zelfstandig. We nemen ze dus initieel wel effectief bij de hand, maar laten ze nadien ook los. Dat is het groeipad dat de leerlingen hier op twee jaar doormaken. Soms wordt dat bestempeld als ‘pamperen’, ik vind dat eigenlijk gewoon goed huisvaderschap.”

Een mooi voorbeeld van die visie is hoe er wordt omgegaan met de netheid van de school. 'Ik sta weigerachtig tegenover een systeem waarbij klassen in een beurtrol verantwoordelijk zijn voor de algehele netheid van de school. Je merkt dat sommigen dan denken: "Het is niet aan ons, de klas van dienst zal het wel opruimen." Een verkeerd signaal, want in principe zou dat afval zelfs nooit op de grond terecht mogen komen. Dus hanteren we hier het principe "De vervuiler betaalt". Als we zien dat leerlingen hun afval op de grond gooien, krijgen ze opruimdienst. Dan praten we ook over wat er fout liep, en kunnen ze de week erna met een propere lei beginnen. Wat er in de vuilnisbakken terechtkomt, wordt redelijk goed gesorteerd en wordt uiteraard ook gesorteerd opgehaald. We zamelen batterijen en kurkjes in, doen mee met de "Actie Missie Minder" en met de zwerfvuilactie van de gemeente Lendeledede.' Prizma Lendeledede won in 2023 de wedstrijd 'Creatief met Afval'.

Wat loopt goed, waar is er nog werk

'We dragen dan wel de titel van UNESCO-school, maar soms vraag ik me af: "Zijn we er wel voldoende mee bezig?". De school hanteert de duurzame ontwikkelingsdoelen als een leidraad en een startpunt. 'We wilden eerst en vooral valoriseren wat er al gebeurde, dus hebben we onze bestaande activiteiten in dat kader ondergebracht: waar staan we al? Wat gaat er al goed? Van daaruit konden we blinde vlekken identificeren en een zicht krijgen op wat we nog meer of anders kunnen doen.' Nu vormen de SDG's een referentiekader waaraan de school haar beslissingen aftoetst: past het binnen de visie? Kunnen we nieuwe activiteiten koppelen aan iets dat al bestaat?

Wat zijn de belangrijkste inzichten

UNESCO werkt voor Prizma Lendeledede als een wervend project, waar ze heel wat van de eigen werking kunnen aan koppelen. Dit heeft veel met de UNESCO-waarden te maken. Die waarden zijn heel herkenbaar voor Prizma. Je vindt ze ook terug in hun pedagogisch project en ze passen ze ook toe in verschillende activiteiten. De samenhang die je terugvindt tussen de SDG's, probeert men ook door te vertalen naar de schoolpraktijk, door de verschillende acties en initiatieven die in werkgroepen worden ontwikkeld, ook zoveel mogelijk aan elkaar te koppelen. Hiervoor worden dan verschillende partners voor aangesproken, waaronder ouders of een woonzorgcentrum uit de buurt.

Prizma Lendeledede heeft ervoor gekozen om voor zijn UNESCO-werking in eerste instantie te vertrekken van wat al bestaat. Hierdoor kunnen goed werkende initiatieven gevaloriseerd worden en in het bredere UNESCO-kader worden geplaatst. Nu ligt de vraag voor wat er eventueel nog nieuw kan worden ontwikkeld, en hoe dit dan weer kan verder bouwen op wat al is gevaloriseerd.

“UNESCO verbinden met de leefwereld van jongeren.”: het verhaal van Campus Atheneum Hasselt

Wat gebeurt er

Als binnenkomt in de Campus Atheneum Hasselt, merk je meteen dat dit een UNESCO school is. In de inkomhal zie je de SDG's, en op de gevel prijkt het UNESCO-logo, onlosmakelijk verbonden met de identiteit van de school. In de eetzaal hangen posters die een overzicht geven van de initiatieven die de school het voorbije jaar ondernam als UNESCO-school. De SDG's zijn hier niet zomaar een project, maar maken deel uit van het DNA van de school. Tegelijkertijd probeert de school een 'whole school approach' te hanteren. In projecten zoals “School for Rights” wordt ingezet op participatie van leerlingen en het breed doortrekken van thema's in de hele schoolwerking.

Doorheen het schooljaar organiseert de school verschillende themadagen rond actuele onderwerpen die telkens aan één of meerdere SDG's gelinkt worden. Zo stond recent SDG 16 (vrede en rechtvaardigheid) in de kijker tijdens een projectdag voor de derde graad. Leerlingen gingen die dag aan de slag met de vraag “Wat is vrede?”, namen deel aan een herdenkingsplechtigheid, kregen uitleg over kernwapens en werkten in workshops rond morele dilemma's. Dit alles gebeurde in samenwerking met partners als Pax Christi, binnen het bredere kader van burgerschapseducatie. In de eerste en tweede graad zijn er aparte projectdagen, bijvoorbeeld rond gezonde voeding of gameverslaving. De tweede graad focust meer op mentaal welzijn, terwijl thema's zoals slaap, sport en gezonde voeding in de derde graad verder worden uitgediept. Thema's worden bewust afgestemd op de leefwereld van de leerlingen. Via vakoverschrijdende samenwerking werken leerkrachten binnen verschillende vakken aan één centraal thema, benaderd vanuit diverse invalshoeken. Er zijn ongeveer drie projectdagen per jaar, telkens gekoppeld aan een specifieke SDG.

De school biedt ook ruimte aan leerlingen om zelf het heft in handen te nemen. Binnen de zogenaamde “Vrije Ruimte” kunnen ze zelf bepalen hoe ze rond de SDG's willen werken. Ze zetten kleine, zelfbedachte projecten op, samen met een begeleidende

leerkracht. Zo ontstaan er acties die volledig vanuit de leerlingen komen – of het nu gaat om sorteeracties of bewustmakingscampagnes. Ook buiten de lesuren tonen leerlingen hun engagement. Tijdens de Warmste Week organiseerden ze bijvoorbeeld een mensenketting, waarbij ze geld inzamelen voor het goede doel. Binnen de Vrije Ruimte werd ook al een Oxfam-mini-onderneming opgezet, waarbij leerlingen instonden voor de aankoop, verkoop en boekhouding van producten – met oog voor duurzaamheid. Zulke initiatieven versterken niet alleen de betrokkenheid van leerlingen, maar laten hen ook proeven van ondernemerschap en maatschappelijke verantwoordelijkheid. Daarnaast probeert de school via de leerlingenraad kleinschalige samenwerkingen op te zetten, bijvoorbeeld om activiteiten op school te coördineren en promoten.

Voor veel projecten wordt samengewerkt met externe organisaties zoals Pax Christi, de Rotary Club, een universiteit of een toneelkring. Leerkrachten ontwerpen soms eigen methodieken, maar waar mogelijk worden specialisten ingeschakeld om hun inzichten te delen. Een voorbeeld hiervan is het gebruik van systeemdenken, dat leerkrachten oppikten tijdens de nascholing VALIES. Deze methodiek helpt leerlingen om oorzaken en gevolgen van maatschappelijke problemen in kaart te brengen, kritisch te analyseren en zelf haalbare acties te ontwerpen. Internationaal werkt de school aan SDG's via Erasmusprojecten. Leerlingen nemen deel aan uitwisselingen met scholen in het buitenland, waarbij dan samen wordt gewerkt aan een bepaalde SDG. Tijdens deze uitwisselingen worden ook projecten uitgevoerd en materiaal gedeeld via platforms zoals Etwinning. De internationale samenwerking vergroot de actiebekwaamheid van leerlingen en geeft hun de kans om duurzaamheid vanuit een ander perspectief te bekijken.

Wereldburgerschap is geen abstract begrip in deze school, maar iets dat leerlingen aan den lijve ondervinden. Tijdens Erasmusuitwisselingen verblijven ze bij gastfamilies, ervaren ze het dagelijkse leven in een andere cultuur en reflecteren ze kritisch over hun eigen leefomgeving. Ze worden zelfstandiger en ontwikkelen een breder wereldbeeld. Ook dichterbij huis stimuleert de

school reflectie. In lessen rond SDG's stippelen leerlingen bijvoorbeeld een wandeling uit door Hasselt, waarbij ze op zoek gaan naar lokale vertalingen van globale duurzaamheidsdoelen. Door die observaties denken ze na over hun eigen gedrag en de impact ervan – precies het soort bewustwording dat de school wil bereiken. Een ander voorbeeld is het project “Mens Sana”, waarbij leerlingen via een wandeling in contact komen met organisaties rond mentaal welzijn.

Wat betekent UNESCO voor de school

Binnen de school wordt UNESCO gezien als de rode draad doorheen de werking. De duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's) vormen daarbij de centrale kapstok. Om alles werkbaar te houden wordt aanbod dat niet in lijn ligt met deze doelstellingen, achterwege gelaten. Wat wel aansluit bij de UNESCO-visie, wordt versterkt en verder uitgebouwd. Sinds de erkenning als UNESCO-school is het denken over onderwijsdoelen en projecten sterk geëvolueerd: wat voorheen eerder intuïtief gebeurde, krijgt nu een duidelijker kader en richting. UNESCO biedt de school een houvast waaraan het hele schoolbeleid wordt opgehangen.

Men probeert deze visie ook pedagogisch uit te dragen. De school ziet het als haar missie om leerlingen niet alleen kennis bij te brengen, maar hen ook voor te bereiden op hun rol als actieve wereldburgers. Via projecten die aanzetten tot kritische reflectie over hun eigen leefwijze, worden leerlingen gestimuleerd om zelf actie te ondernemen en zo bij te dragen aan een duurzamere samenleving. De verwevenheid van burgerschapseducatie en de SDG's maakt dit volgens de school een bijzonder waardevol en toekomstgericht onderwijsverhaal. Er wordt ingezet op het ‘planten van een zaadje’ bij elke leerling, in de hoop dat dit later tot bewuste keuzes en engagement leidt. De SDG's zijn intussen verankerd in het dagelijkse doen en denken. Ze worden niet langer als aparte thema's benaderd, maar zijn volledig opgenomen in de visie van de school.

Welke impact zien we

Deelname aan projecten, zoals Erasmusuitwisselingen, confronteert de leerlingen met andere culturen en gewoonten. Voor sommigen

is het de eerste keer dat ze in het buitenland komen, wat bijdraagt aan hun zelfstandigheid en maturiteit. In contact komen met andere leefwerelden daagt hen uit om hun eigen overtuigingen te bevragen en scherpt hun kritisch denken aan. De SDG's spelen hierin een inspirerende rol. Ze geven jongeren niet alleen kennis, maar ook het vertrouwen dat ze zelf het verschil kunnen maken. Door projecten te koppelen aan de concrete leefwereld van de leerlingen, worden abstracte doelen concreet en betekenisvol. Leerlingen herkennen maatschappelijke uitdagingen in hun eigen omgeving en voelen zich aangesproken om hier actie op te ondernemen.

Ook voor leerkrachten betekent de UNESCO-aanpak een verruiming van perspectieven. Door samen te werken met externe organisaties zoals het Jongeren Advies Centrum (JAC), krijgen zowel zij als hun leerlingen toegang tot gespecialiseerde expertise en vernieuwende werkvormen. Het contact met externe begeleiders biedt vaak inspiratie en een nieuwe dynamiek in de klaspraktijk. Bovendien is het voor de leerlingen fijn om eens begeleid te worden door iemand buiten de schoolcontext. Ook het netwerk van UNESCO-scholen fungeert als belangrijke leeromgeving voor het team. Het delen van ervaringen, methodieken en visies tussen scholen creëert een klimaat van voortdurende professionalisering. Het is de bedoeling dat door nascholingen en gezamenlijke projecten de verworven kennis zich verder verspreidt binnen het leerkrachtenteam. Campus Atheneum Hasselt werkt bewust aan de verdere integratie van de SDG's in verschillende leerlijnen, zodat deze niet alleen tijdens aparte projectmomenten aan bod komen, maar ook meer inhoudelijk worden verweven met de reguliere lessen.

Wat de UNESCO-werking vooral kenmerkt, is de brug tussen weten en doen. Leerlingen worden niet alleen geïnformeerd, maar ook uitgedaagd om die informatie te koppelen aan hun eigen leefwereld en daaruit actie te ondernemen. Die activerende aanpak helpt om passieve kennis te overstijgen. Door zich persoonlijk betrokken te voelen, groeit hun motivatie om zich in te zetten voor maatschappelijke verandering: jonge mensen opleiden tot kritische, hoopvolle en daadkrachtige mensen.

Wat loopt goed, waar is er nog werk

De UNESCO-werking binnen Campus Atheneum Hasselt geeft de school een duidelijk kader waaraan ze haar activiteiten kan ophangen. Voorheen werden al verschillende initiatieven genomen, maar sinds de aansluiting bij het UNESCO-netwerk is er meer bewustwording gekomen over het belang van een meer geïntegreerde aanpak. Het lidmaatschap van UNESCO verschaft de school houvast en helpt om de verschillende projecten en activiteiten met elkaar te verbinden.

Binnen de projecten krijgen leerlingen de kans om zich echt te verdiepen in thema's die hen persoonlijk raken. Door onder meer bezoeken aan organisaties en het confronteren van leerlingen met de realiteit van die organisaties, wordt er breder gewerkt dan enkel theoretische kennisoverdracht. Dit zorgt voor een reflectie op de eigen leefwereld en nodigt uit tot een diepere betrokkenheid.

Ondanks de positieve impact, zijn er ook organisatorische en didactische barrières. De projectdagen komen vaak boven op het reguliere programma, terwijl er weinig ruimte is om extra uren vrij te maken. Ook is het lastig om actiegericht leren binnen de bestaande onderwijscultuur en methodieken structureel te implementeren. Lerarenopleidingen besteden er weinig aandacht aan, en de beschikbare lesmaterialen maken geïntegreerd werken aan duurzame ontwikkelingsdoelen niet eenvoudig. Deze factoren bemoeilijken een bredere en diepgaandere verankering van de UNESCO-visie in het dagelijkse schoolgebeuren

Zo blijft het moeilijk om meer leerkrachten te betrekken: een kernteam neemt wel de inhoudelijke uitwerking voor haar rekening, maar een brede betrokkenheid binnen de volledige school blijft nog een werkpunt. Ook recente accentverschuivingen in het onderwijsbeleid en de soms moeilijke samenwerking over verschillende vakken, maken een geïntegreerde UNESCO-werking uitdagend.

Ook de inbedding van de UNESCO-thema's in de schoolorganisatie en de continuïteit ervan zijn een aandachtspunt. Projectdagen rond SDG's worden wel georganiseerd, maar na afloop daarvan verschuift de focus vaak weer naar het reguliere

lesprogramma. Hoewel de school streeft naar een 'whole school approach', waarin leerlingenparticipatie en schoolbrede acties centraal staan, zijn veel initiatieven nog geïsoleerd en missen ze duurzame verankering.

Wat betreft de leerlingen is het duidelijk dat de kennis over SDG's aanwezig is, maar het is moeilijk om die kennis ook om te zetten naar actie in de eigen leefwereld. Er is ruimte om deze actiegerichtheid te versterken en leerlingen beter te ondersteunen om acties gaande te houden. Herhaling en opvolging zouden hierbij kunnen helpen om de opgedane actiegerichte kennis beter te verankeren.

Wat zijn de belangrijkste inzichten

Campus Atheneum Hasselt slaagt erin om de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's) niet als losstaande projecten te benaderen, maar deel te laten uitmaken van haar identiteit en dagelijkse werking. Leerlingen worden actief betrokken via projectdagen, internationale uitwisselingen, de Vrije Ruimte en samenwerkingen met externe partners. Deze aanpak stimuleert niet alleen hun kritisch denken, maar ook hun engagement en actiebereidheid. De kracht van de school ligt in het verbinden van wereldburgerschap en duurzame ontwikkeling aan de leefwereld van jongeren, waardoor maatschappelijke thema's concreet en relevant worden.

Toch zijn er ook duidelijke uitdagingen. Zo blijft het moeilijk om het volledige leerkrachtenteam structureel te betrekken en zijn veel initiatieven nog afhankelijk van een kernteam. Ook de inbedding van projecten in de reguliere lessen en het vasthouden van actiegerichtheid na projectdagen vergen verdere ontwikkeling. De bestaande onderwijscultuur, beperkte tijd en gebrek aan didactische ondersteuning vormen bijkomende obstakels.

Campus Atheneum Hasselt heeft een sterke visie rond UNESCO-werking uitgebouwd, met inspirerende praktijken die leerlingen écht in beweging brengen. De volgende stap ligt in het versterken van samenhang, draagvlak en continuïteit, zodat de UNESCO-visie nog dieper verankerd raakt in de volledige schoolwerking.

Background

ASPnet Flanders (Belgium) is a network of 35 Flemish schools and teacher training programs that have placed UNESCO's values of peace, sustainable development, and global citizenship at the heart of their pedagogical vision. They are part of a global network that now has approximately 10000 members. By signing the Flemish partner charter of ASPnet, each Flemish UNESCO school committed itself to help, within its own possibilities, realize UNESCO's goals of education and sustainable development. The "Sustainable Development Goals" (SDGs) of the United Nations are their main reference.

In 2024, ASPnet Flanders, Vrijplaats (a lab within the teacher training program at Artevelde UAS in Ghent, Belgium) and BeGlobal (the knowledge center for Global Citizenship Education (GCE) of Belgium's development cooperation agency Enabel), joined forces to valorize and strengthen the daily educational practice of the Flemish UNESCO Schools on sustainable development and global citizenship, among others in the perspective of UNESCO's 'ESD for 2030' agenda and The European Declaration on Global Education to 2050.⁴

In addition to knowledge acquisition, the 'ESD for 2030' agenda emphasizes action-oriented competencies and a 'whole school approach' approach to Education for Sustainable Development (ESD). The school and its environment are seen as a "training ground" for sustainable action. Flemish UNESCO schools have been inspired by this vision for their long-term plans, taking into account their needs and the context in which they operate.

There is considerable variation in how Flemish UNESCO schools deal with ESD. This variation is

valuable and could be brought more to the attention of a wider educational field. Besides variation, it is also important that schools continue to think about what makes ESD qualitative. They can be guided and strengthened in this way, and thus keep going for that quality.

Valorizing' and 'strengthening' the UNESCO operation form two connecting parts of this project. The 'valorization' consists of a series of practical examples under the heading 'The story of your UNESCO school.' A call was launched among ASPnet members for interviews, and eventually 15 Flemish UNESCO schools have told their "story" over the course of 2024. For this we worked from four big questions: 'What is happening around UNESCO in your school?', 'What does UNESCO mean to you?', 'What impact do you see?' and 'What is going well, what could be better?'.⁵ For the second part ('strengthening'), Vrijplaats, with the support of BeGlobal, developed a guidance trajectory entitled 'Future Brewers.' The guidance path takes the practical examples as a starting point, but based on UNESCO's 'ESD for 2030' agenda, further develops this with the schools into an approach that works best for them. However, this guidance process is beyond the scope of the present report.

Each of the 15 UNESCO-stories provides a fascinating insight into how UNESCO takes shape on the classroom floor from day to day. A report of these casestudies was therefore not to be missed, especially since these testimonies help to better understand each other's practices. We emphasize that the practical examples in this report are snapshots and that things can evolve in the meantime.

The next section provides a general overview of how Flemish UNESCO schools put ESD and GCE into practice.⁶ It shows the general patterns that are

⁴ BeGlobal is the GCE knowledge center of the Belgian development agency Enabel and is responsible for global citizenship education. BeGlobal supports the Flemish UNESCO schools with educational programs, network meetings and cooperation. Vrijplaats is a 'living lab' within Artevelde Hogeschool (Ghent) where students, researchers and external partners work together on Education for Sustainable Development and global citizenship through co-creation and design thinking.

⁵ For the description of the cases, we relied on Geert Kelchtermans and Katrijn Ballet's (KULeuven) guide "Geef

eens een voorbeeld: naar een methodiek van goede praktijkvoorbeelden", 2004.

⁶ The general overview is based on cross-sectional analysis across the 15 cases. Coral AI was used to support the analysis, using the GPT-4.1 model. The individual reports from each school were produced through qualitative coding and analysis of verbatim transcripts of interviews with principals and UNESCO focal points. MAXQDA was used for this purpose for most of the reports. For some reports, Coral AI/GPT-4.1 was used in consecutive stages for coding, analysis and draft

recognizable by several schools, but we also see individual emphases that can provide new impulses. We believe that such insights can help address future challenges together, especially in terms of the international UNESCO agenda for ESD and GCE.

General overview: UNESCO in everyday educational practice in Belgium's Flemish Community

What happens in daily practice

In most UNESCO schools in Flanders, the Sustainable Development Goals (SDGs) are a visible and structural part of the school policy and curriculum. However, there are also clear differences in the extent to which schools have embedded UNESCO into their daily operations. Some schools have been UNESCO schools for decades and have deeply integrated, broad-based policies, while others are still in an installation phase and experimenting with different forms of organization, communication, and professionalization.

In general, we see attempts to strive as much as possible for a strong connection between pedagogical vision, learning goals and daily school practice. Working around the SDGs is not limited to single projects, but are often woven into lessons and daily school life as a common thread. Schools integrate the SDGs in a variety of ways: they are visually present in hallways and classrooms, and they are addressed in work formats tailored to the school that seek to integrate knowledge acquisition, values engagement, dialogue, and action orientation. Examples include the "skills lab," masterclasses, "integrated project work," and "learning modules".

We also see a certain routinization, with the SDGs becoming more embedded in the structures. For example, to keep things going, weekly UNESCO moments are being built in or attempts are being made to systematically include the SDGs in existing

lessons or class discussions by linking the SDGs to curriculum goals. In recent years, there has also been an increased focus on the "whole school approach" of Education for Sustainable Development (EDO) and World Citizenship (GCE).

In many schools, students are given a say in choosing UNESCO projects, setting up actions or organizing exchanges. For example, pupils take responsibility for maintaining the school environment, setting up social or ecological actions, and developing their own initiatives in cooperation with teachers. "Open spaces", student councils and specific working groups, work as facilitators and create ownership among students. Outside the classroom and classroom hours, students also engage in social projects, volunteer work or international exchanges.

International cooperation and exchange are a structural part of how UNESCO is brought into practice. Through international exchange programs such as Erasmus+, students have the opportunity to connect with other cultures, languages, and perspectives on sustainable development. These exchanges are often linked to SDGs and are considered an important stimulus for personal growth, intercultural understanding and multilingualism. Teachers also engage in international mobility, for example through "job shadowing," and then share the knowledge gained within the schoolteam.

Collaboration with external partners, such as associations, educational organizations, companies, community works or NGOs, is common. They bring in additional expertise and the link with society is strengthened. They offer external workshops, company visits, guest lessons, joint actions (such as clean-up actions or climate projects) and neighborhood-oriented initiatives. This includes the involvement of parents and local residents. Examples include also 'world buffets' and open-class days.

In terms of infrastructure, many schools work on greening school sites. We see them establishing vegetable gardens, herb gardens and ponds, and investments are being made in sustainable

infrastructure. In some schools, students and teachers actively participate in the maintenance and management of these initiatives, and in a number of cases the green school site is also used as a didactic space for lessons around nature, science and sustainability.

What does UNESCO mean for schools

UNESCO is almost universally described as a "narrative" that provides direction and coherence in school operations. The Sustainable Development Goals (SDGs) form the central framework, providing a foothold for structuring and linking projects and learning content. In a number of cases, UNESCO is also seen as a 'moral compass': the UNESCO values of equality, sustainability, citizenship, global citizenship and solidarity, among others, are then linked to the pedagogical vision and daily policies of the school. This is not surprising: several schools indicate that UNESCO values and standards were already strongly present in their own pedagogical vision, and that ASPnet membership is an extension of that.

In addition to "UNESCO as a framework", ASPnet also functions as a "learning network", both within the school and beyond. UNESCO is seen as a quality label and a way to present oneself to the outside world. It enables collaboration with other schools, organizations and international partners, and facilitates the exchange of good practices. Because the ASP network annually chooses a central SDG around which everyone will work, it is easy to exchange experiences with other schools in the network. Other benefits are that bonding with UNESCO provides togetherness within the school team and in some cases it is also used as legitimization for certain school decisions on sensitive or controversial issues, for example around gender or human rights.

UNESCO is almost universally associated with the idea of pupils that are not only taught knowledge, but are also prepared for their role as active, critical and engaged (world) citizens. Schools therefore mention that UNESCO provides a lever to incite students to take action. Planting "seeds"-the idea that students will later be responsible in life-is almost unanimously named as an important ambition.

At the didactic level, UNESCO acts as a stimulus for cooperation and innovation. Several schools indicate that UNESCO and the SDGs are the trigger for cross-curricular, project-based or team-teaching work. The SDGs are not only integrated into the curriculum, but also form the basis for innovative forms of work, such as working with thematic blocks, modules, masterclasses, lab work, an experiential approach, and working with external experts or organizations.

Most schools share the view that UNESCO provides a guiding narrative or 'framework'; however, there are differences in the degree of anchoring. Some schools mention that UNESCO is not yet fully in their DNA and that continued awareness and communication are needed, both to the team and to parents and students. In some contexts, UNESCO is carried primarily through a small team; elsewhere, it is a broad-based project (cf. *infra*). The extent to which UNESCO is built into the curriculum as an explicit guiding principle also varies; some schools opt for specific subjects or modules, while others opt for a more integrated approach spread across different subjects and projects.

What impact do we see

Schools say that the impact of UNESCO and the SDGs manifests in several often interrelated domains. At the cognitive level, schools say that students are better equipped to make connections between abstract concepts, societal challenges, and their own life. Projects around the Sustainable Development Goals (SDGs) make abstract themes concrete and leverage knowledge, research skills, and critical thinking. International exchanges and collaborations contribute to intercultural understanding, language skills and autonomy. Students directly experience the importance of other cultures and ways of life, which increases their personal and political awareness. Teachers are also encouraged to reflect, collaborate, and professionalize, including through the exchange of good practices within the UNESCO network.

On a personal level, students develop a broader and more critical view of themselves and the world: they are encouraged to be themselves, learn to accept differences, and develop greater mutual understanding and tolerance. The capacity for self-reflection is seen as an important factor. It is

experienced that students dare more easily to question their own beliefs and learn to deal with complex social issues. Social-emotional growth is also strongly evident: students learn to cooperate, take others into account, and develop social skills, for example, through participation in working groups and exchange activities.

The UNESCO effect also appears to reflect positively on safe and inclusive school culture. Students are involved, for example, by giving them a say in projects and let them be UNESCO “ambassadors”. In several schools, this involvement extends beyond the school walls: students engage more in social issues, participate voluntarily in activities, and sometimes set up their own initiatives. At the same time, it is noted that the degree of intrinsic motivation varies: not all students feel equally attracted to UNESCO's values, and sometimes sustainable actions turn out to be the result of school rules rather than intrinsic motivation.

What is going well, where is there still work to do

A first important observation is that many schools succeed in embedding their UNESCO work more firmly in daily school life. This provides continuity and a shared language within the team. Many schools have a culture in which teachers and students are given a great deal of freedom and ownership, which is positive for giving UNESCO a broader base of support. Informal moments of consultation and the sharing of good practices are named as catalysts for innovation.

However, there are also a number of shared challenges, mainly in the area of implementation and perpetuating (securing) UNESCO practices. The most frequently mentioned was finding the right balance between enthusiasm and feasibility. The success of UNESCO related activities often depends on the commitment of a small team or an individual leader, which makes continuity vulnerable in the event of staff changes or high workloads. Another concern is avoiding “overload:” teachers experience that project work can be perceived as something that is “added on top of” the regular curriculum and other priorities. Schools are therefore looking for ways to organize initiatives more efficiently (for example, by designing roadmaps), create synergies between

subjects and projects, secure successful projects, and work with a clear division of tasks. This shows the need for structure and better streamline initiatives.

Integrating UNESCO and SDGs into the curriculum and lessons is also a major concern. Many schools choose to valorize existing initiatives and place them within the UNESCO framework, but many search for the right balance between preserving what works well and allowing innovation. For example, it is not easy to make UNESCO visible to all subjects and the entire team. New teachers also need to be properly guided to familiarize themselves with the rich UNESCO program. Working across subjects and connecting abstract SDGs to concrete events and actions remains a challenge, especially for younger students and those in the first grade of secondary education.

Being able to actively involve students, parents, and external partners is seen as a success factor, but it does not always prove easy to achieve. In some schools, parents and local residents are actively involved; in others, there is still room for improvement. Collaborating with external organizations offers opportunities for professionalization and connection with the outside world, but also requires time, resources, and proper alignment with the school's pedagogical project.

Evaluating and validating “soft skills” is also seen as an ongoing concern. Some schools are looking for ways to better evaluate and validate the competencies acquired through UNESCO activities (such as citizenship skills, cooperation, reflection, and self-reliance), for example through certificates or specific forms of evaluation. At the same time, it often proves difficult to capture the broader impact of working with UNESCO and the SDGs: the effect on parents and the wider community, for example, is often difficult to capture, although some schools point to increased awareness and engagement with this target group too. The continued motivation of the entire teaching team and turning knowledge into concrete action also remain areas of concern.

What are the key insights

The different stories bring together a rich palette of experiences and reflections from the practices of the UNESCO schools. In general, it is notable that the integration of UNESCO values and the Sustainable

Development Goals (SDGs) occurs at different levels and through different kinds of activities, but schools are also experiencing similar challenges and growth processes in their quest for anchoring.

A recurring insight is that UNESCO and the SDGs function primarily as powerful guiding frameworks. They provide schools (depending on the source) with a "narrative", "coat rack," "framework" or "guiding principle" with which to shape projects, learning goals and even entire school policies in a coherent manner. This framework helps combat fragmentation and valorize or connect existing initiatives. Each year, a central SDG is chosen, which creates grip and focus for the entire team. The "whole school approach" is often mentioned as an aspiration to see UNESCO and the SDGs not as separate projects, but as an integral part of daily operations, pedagogical vision and school culture.

Didactically, we see that both knowledge acquisition, an inquisitive attitude, reflection, learning to deal with different points of view, and action orientation are addressed, but this does not mean that they are also always present simultaneously or offered as an integrated package. Work forms such as co-teaching, project work, thematic blocks, and experiential and action-oriented learning are, however, experienced as particularly fruitful.

The Flemish UNESCO schools attach great importance to the ownership of both teachers and students: the space to adapt content and work forms to the context and expertise contributes to motivation, commitment, and professionalization within the team. Strong team collaboration or "we-policy," in which UNESCO is widely supported, emerges as a success factor. At the same time, continuity remains vulnerable when operations rely too heavily on individual commitment.

